

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemlélő folyóirat

2015
5

Bereményi Géza prózája | Mohácsi Árpád, Tóth Éva,
Turczi István versei | Keszeg Anna, Barna Péter, Balogh Lili,
Zsolnai György tanulmányai | Dudás Győző képregénye |
Kritikák Danyi Zoltán, Elmer István, Brenzovics Marianna,
Kiss László, Forgách András, Papp-Zakor Ilka könyveiről

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemlélő folyóirat

Szerkesztők:

Pápay György (*főszerkesztő*), Vass Norbert,
Vincze Ferenc (*főszerkesztő-helyettes*), Zsávolya Zoltán

Főmunkatársak:

Buda Attila, Csillag István, Zahari István, Zsolnai György

Szerkesztőségi titkár:

Demus Zsófia

A szerkesztőség címe:

Postacím: 1462 Budapest, Pf.: 629.

Tel./fax: (1) 321-4757 • E-mail: szif@racio.hu

www.szepirodalmifigyelo.hu

Fedélterv: P. Szathmáry István

Nyomdai előkészítés: Layout Factory Grafikai Stúdió

Megjelenik minden második hónap 15-én

Előfizetési díj: 3000 Ft

A Szépirodalmi Figyelő által feldolgozott folyóiratok:

2000, Agria, Alföld, Ambroozia, Apokrif, Bárka, Confessio,
Credo, Dunatükör, Élet és Irodalom, Életünk, Eső, Ex Symposion,
Irodalmi Szemle, Jelenkor, Kalligram, Kortárs, Korunk, Látó, Liget,
Lyukasóra, Magyar Lettre Internationale, Magyar Műhely, Magyar Napló,
Mozgó Világ, Múlt és Jövő, Műhely, Műút, Napút, Opus, Palócföld,
Pannonhalmi Szemle, Pannon Tükör, Parnasszus, Partium, Prae, Sikoly,
Somogy, Spanyolnátha, Székelyföld, Tekintet, Tempevölgy, Tiszatáj,
Új Forrás, Vár, Várad, Vár Ucca Műhely, Vigilia, Zempléni Múza

Lapunk előfizethető a szerkesztőségben,
terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág.

Előfizethető továbbá közvetlenül a postai kézbesítőknél,
az ország bármely postáján, a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban
és a Központi Hírlap Centrumnál

(Budapest, VIII. ker. Orczy tér 1., tel.: 06-1/477-6300; postacím: Bp., 1900).

További információ: 06-80/444-444; e-mail: hirlapelfizetes@posta.hu

Nyomdai munkák: *mondAt Kft.*, www.mondat.hu, Lázy Kft. • Budapest

Kiadja a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány

Felelős kiadó: a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány elnöke

ISSN 1585-3829

TARTALOM

■ SZEMLE

Tóth Éva: <i>Holt könyvek</i> (Lyukasóra, 2015/3.)	3
Turcsány Péter: <i>Salvatore!</i> (Tempevölgy, 2015/3.)	4
Follinus Anna: <i>Zarándokút</i> (Kortárs, 2015/7-8.)	6
Ircsik Vilmos: <i>A repedés</i> (Magyar Napló, 2015/8.)	7
Turczai István: <i>Cogito úr bölint, tehát vagyok</i> (Székelyföld, 2015/8.)	14
Mohácsi Árpád: <i>Chopin és a vacsora</i> (Kalligram, 2015/7-8.)	15
Áfra János: <i>A kérő</i> (Ambroozia, 2015/4.)	16
Bereményi Géza: <i>Önéletírás</i> (Alföld, 2015/7.)	18

■ SZOROZAT

Keszeg Anna: <i>A sorozatszerűség a kortárs televíziós sorozatok perspektívájából</i>	33
Barna Péter: <i>A cinkosság narratívája</i>	44
Balogh Lili: <i>Deviáns narráció a humor szolgálatában</i>	52
Zsolnai György: <i>Sztoikus szériák</i>	63

■ KÖZÜGY

Dudás Győző: <i>Mitzi Macska 9 élete</i>	68
--	----

■ KRITIKA

Hlavacska András: <i>„reám zúdítja minden pillanat”</i> (Danyi Zoltán: <i>A dögeltakarító</i>)	74
Makai Máté: <i>Örületbeszéd</i> (Elmer István: <i>A bolondajtó. Violin</i>)	78
Demus Zsófia: <i>Vordashori önértelmezések</i> (Brenzovics Marianna: <i>Hasadás</i>)	83
Szarvas Melinda: <i>Szabályozott emlékfolyam</i> (Kiss László: <i>Ki mondta, hogy jó volt</i>)	88

Biró Dániel: <i>Egy nem novelláskötetről</i> (Forgách András: <i>Valami fiatal szélhámos</i>)	94
Reichert Gábor: <i>Bizonytalan körvonalak</i> (Papp-Zakor Ilka: <i>Angyalvacsora</i>)	99

■ **BIBLIOGRÁFIA**

2015. július–augusztus (Zahari István)	104
Számunk szerzői	124

Lapszámunk borítóján Dudás Győző grafikája látható.

Lapunk megjelenését támogatják:

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti
Együttműködési
Alap

BÁV BIZOMÁNYI
KERESKEDŐHÁZ ÉS
ZÁLOGHITEL ZRT.

Szerencsejáték Service Nonprofit
Korlátolt Felelősségű Társaság

Tóth Éva

HOLT KÖNYVEK

Détáriné Szigethy Ilonának

Ha Perth városában (Nyugat-Ausztrália) meghal egy magyar
a Magyar Háznak adják magyar könyveit
hiszen a fiatalabbak nem érnek rá
holt nyelven olvasni (élőn se nagyon) bár beszélnek
őseik konyhanyelvét és előbb-utóbb
elérik ezt a szintet angolul is
A kintszülöttek happy gyermekei
ünnepeken táncolnak énekelnek gulyást diós bejglit esznek
megalkotják a nyelvet mint mi tesszük
ballerináskodjunk mondja kicsi hűgának kicsi nénje
itt a szomszédban és egyszer talán
valaki elhengeríti a torlaszt a bezárt szekrény elől és kinyitja
s megbontja az ábécérendet ahogy kihúz egy Petőfit vagy Adyt
amit már nem tud elolvasni
de tovább őrzi hátha majd akad
valaki aki megfejti mint Champollion a Rosette-i kő hieroglifáit

Lyukasóra, 2015/3.

Turcsány Péter

SALVATORE!

„A csavargókat olykor
hagyni kell, hadd vánszorogjanak hóban-fagyban,
táborhelyükön ne hunyorogjon izzó parázs...”

Salvatore Quasimodo

Sorsod gyűjtőzsinórja még a szív
belső parancsaival összeköt,
tehetsz-e róla, gyutacsaival,
mondd, ha ellenfeled indítja el
a robbanást?! Élünk még a humanitás
innenső partjain, de Salvatore,
támadó és megtámadott, ma ismét
csak együtt veszünk el fortyogó üstben,
mit a Háborúság démona tett föl
izzani e létvégi alkonyatban.

Körülüljük, mint a vacsorán Jézust
a tanítványai – de tehetetlenül.

Családunk asztalán is átforr, átüt
az izzás fájdalmas lehelete.

Elhagyatottságunkban, Isten, még ma is
Káinok átka forr és megfogon,
és bezárul a néma magány
betokosodott horizontján.

Ez lenne hát az utolsó szó,
Salvatore, poéták vándora,
Isten útjának ne tégy keresztbe;

de én, most, csak neked súgom füledbe,
ki mindig elindulsz és mindig értünk,
üres falakon csattan valahány miértünk,

e földi pokolból ki sem kilábol,
ha görcseinket mi magunk
nem oldjuk ki a pusztulásból!

(Pomáz, 2015. Pünkösdjén)

Tempevölgy, 2015/3.

Follinus Anna

ZARÁNDOKÚT

Zárt fényekből kibomlik a szó,
árnyékot vet saját magára,
míg repedező falak mentén
háló feszíti bele a tájba.

A zarándokút alattunk épül,
s legalábbis hozzánk elvezet,
ha felgyülemlett fájdalmaimat
sikolyokká formálja a kezed.

Visszhangjaink végül mind elkopnak,
elmorzsolódnak a kőzetben.
A csönd az a belső zuhanás,
amelyben istent megszegem.

Kortárs, 2015/7-8.

Ircsik Vilmos

A REPEDÉS

Először az asszony vette észre a szokatlanul hideg, hótalan tél vége felé, amikor éppen munkába indult. Az előkerten keresztül a bejárati ajtóig vezető alig néhány méter hosszú betonjárda elején, közvetlenül a kiskapunál máról holnapra egy tízcentis, hajszálvékony repedés támadt. A férj, aki derülátóbb volt, vagy talán nem szeretett semmiféle bajjal szembesülni, az ilyen apróságok fölött pedig mindig átsiklott, nem tulajdonított különösebb jelentőséget a felfedezésnek.

– Te mindig rémeket látsz – nyugtatta a feleségét. – Egy ilyen kis repedés? Ugyan már, biztos a sok nyitogatástól van. Meg a gyerekek is folyton ráncigálják a kaput, sőt folyton rá is állnak, és hintáztatják magukat rajta.

A házat jó pár éve, még a gyerekek születése előtt vették eléggé lepusztult állapotban, előző és egyben első tulajdonosától, egy régiségkereskedőtől, aki felesége halála után magára maradvá öregek otthonába költözött. A vételt nem siették el, előtte alaposan körülnéztek a lakáspiacon, bújták az apróhirdetéseket, és nagyon sok helyre el is mentek. Most a repedés megjelenésekor mindkettőjüknek eszébe jutott, hogy a hosszú előkészületek végére két lehetőségük maradt, és az egyik éppen azért esett kútba, mert a kiszemelt ház fürdőszobájának mennyezetén a tüzetes átvizsgálás közben apró repedésre bukkantak. Erre gyanút fogva kérdezősködni kezdtek, és arra a következtetésre jutottak, hogy valószínűleg a közeli forgalmas főútvonal az oka. Pedig az a ház tulajdonképpen egy árnyalattal jobban tetszett nekik ennél, amely végül az otthonuk lett, és amelybe kölcsönöket felvéve azóta rengeteg pénzt öltek: új tetőt rakattak rá, leszigetelték a falakat, kicserélték az ajtókat, ablakokat, az elektromos vezetékeket, a fűtőcsöveket, a szobákban felújították a parkettát, a konyhát, az előszobát és a fürdőszobát pedig újra csempézték és járólapozták. Amikor mindennel végeztek, azt hitték, hogy végre hátrádólhatnak. És tessék, most itt van ez a repedés, amely nem hagy nyugtot az asszonynak, az asszony viszont nem hagy nyugtot a férjének.

Hiába tiltották meg szigorúan a gyerekeknek a kiskapuvál való játszadozást, ők maguk hiába jártak szinte lábujjhegyen körülötte, a repedés lassan, de biztosan és feltartóztathatatlanul továbbterjedt és

szélesedett. Április elejére már ijesztő méreteket öltött, az pedig még jobban aggasztotta őket, hogy szinte a szemük láttára tágult és nyúlt meg egyre jobban, miközben semmit nem tudtak tenni ellene. Késlekedés nélkül el is határozták, hogy szakemberhez fordulnak, bár a férj voltaképpen továbbra is szeretett volna fátylat borítani a dologra azzal, hogy ilyesmi minden jobb családban előfordul, egy kis szépséghiba az egész, amellyel együtt kell élni, mint a hajhullással, az ősz hajszálakkal, a fogak elvesztésével vagy a bőr ráncosodásával. A felesége erre az utóbbi példára összerendezte, mintha darázs csípte volna meg, és még inkább ragaszkodott hozzá, hogy okvetlenül kőművest hívjanak.

– A gyerekeknek semmi közük hozzá. Attól legfeljebb a kapu megy tönkre. Ez viszont felfagyott. Egy fuvar murva meg három zsák cement elég lesz – mondta a kőműves az asszonynak, aki maga vette kézbe az ügy intézését. Aztán egy felületes pillantást vetve a repedésre, amelyet eddig figyelemre sem méltatott, még hozzátette: – Húzzunk rá egy tízcentis réteget. Ez túl vékony volt, csak annyit ért, mint a púder a ráncos arcon. Az se marad meg sokáig.

A munka két napig tartott. Az első napon betonoztak, a másodikon a megkötött betonra cementréteg került, nemcsak azért, hogy szép sima legyen a járda, és kényelmesebb legyen járni rajta, hanem mert ez a cement nem is fog megrepedni, az hétszentség, fogadkozott a kőműves, a segédje pedig helyeselt hozzá.

Egy hónapig nem is repedt meg. Ám május közepe felé, egy szép szombat reggelen, amikor a férj füttyörszve és gondtalanul éppen a járdát söpörte, ugyanott és ugyanolyan méretű repedést fedezett fel, mint annak idején a felesége. Először titokban akarta tartani a dolgot, vagy legalább halogatni a felfedezés közlését, és ennek érdekében mindenféle terveket szövögetett magában, de aztán röstelkedve belátta, hogy ennyi erővel akár a Napot is letagadhatná az égről.

És most már minden sokkal gyorsabban történt. Az új betonrétegen, alig egy hét múlva, szinte a régi lenyomataként, ott kanyargott az új repedés. Ez is éppen olyan kiismerhetetlen, titokzatos és szeszélyes kacskaringókkal, kerülőkkel, de éppen olyan céltudatosan az ajtó irányába tartott. És a rákövetkező héten el is érte. Játszi könnyedséggel teljes hosszában szétpattintotta a cementréteget, majd felkúszva rájuk finoman végigrepesztette az öt lépcsőfokot, és a keskeny teraszon továbbhaladva végül eljutott az ajtóig.

– Innen már nem tud továbbterjedni – vélekedett a férj.

Az asszony azonban letorkolta:

– Te mindennek a könnyebbik oldalát nézed. Először le akartad tagadni, most meg semmibe veszed. Ha megrepedt a járda, miért ne repedne tovább a fal és a lakásban a padló?

Ettől kezdve merő szorongás lett az életük. Mindennap gyanakodva figyelték a fehérre festett falat, a krémszínű járólappal borított padlót. És hamarosan be is következett, amitől tartottak.

A repedés, jobbról megkerülve az ajtót (ez volt eddigi útján a legmerészebb kanyarulata) most immár két nyomtávon terjedt tovább: kúszónövényként felkapaszkodott a külső falon, behatolt a konyhába, és ott egyesült a belső falfelületen ugyanolyan cikcakkban a mennyezetig futó másik ággal. Szóval a várakozásukkal ellentétben nem a padlón haladt tovább, hanem a mennyezetet átszelve a gyerekszobát vette célba. Ez még aggasztóbb volt, mint amire számítottak. Most már nemcsak a lábuk alatt leelkedett rájuk a veszély, hanem ott lebegett a fejük felett is. Az asszony átköltöztette a két gyereket a hálószobába, a férj pedig kiszorult a hallban álló régi heverőre. Talán ez vette rá, hogy ezúttal ő forduljon haladéktalanul egy újabb kőműveshez, a szóbeszéd szerint egy jóval megbízhatóbbhoz. Ő a repedést megtekintve annyit mondott, hogy a kollégája egy kispályás kontár, mert az igaz, hogy a járda felfagyott, de az ilyesmihez nem elég a rábetonozás meg a cementréteg, az smafu, és annyit ér, mint halottnak a csók. Hanem diletációval kell megoldani a dolgot. Az az igazi. Mivel a férj nem értette pontosan a szót, és nem akart tudatlannak látszani, még aznap egy szakkönyvben utána is nézett, ahol legnagyobb meglepetésére meg is találta: összefüggő betonfelületet megszakító hézag, amely a repedés továbbterjedését meggátolja. Megkönnyebbülten felsóhajtott. Ez a kőműves tényleg érti a dolgát, nem beszél csak úgy a vakvilágba. Ha ez a diletáció nem válik be, akkor semmi.

Az előző betonozásból még megmaradt egy nagy kupac murva, amely azonban az újabb kőművesnek nem felelt meg, ezért hozatott egy újabb fuvarral, és háromszor annyi pénzt kért a munkájáért, mint az első, de nem alkudoztak vele, csak csinálja már meg végre rendesen. Ő is egy embert hozott magával, a munka is csak egy napig tartott, pedig a most húsz centi vastag betonba másfél méterenként a járda teljes szélességében vékony léceket is beleágyaztak.

– Biztos, ami biztos – indokolta a kőműves a megduplázott vastagságot. – Meg az a murva is túl szemcsés volt. Persze, hogy nem kötött meg rendesen.

Ebédidő után óvatosan kivették a léceket, pontosan hat, másfél méteres, téglalap alakú kockára osztva a járdát, ami most már egy szintre került a legelső lépcsőfokkal.

– Most legalább tudjuk, hogy kilenc méter hosszú. Meg a lépcsőn is könnyebb lesz felmenni – próbált szellemeskedni a férj. A kőműves csak ránézett, nem tudott mit kezdeni a humorosnak szánt megjegyzéssel. Aztán feketén habzó kátrányt öntöttek mindegyik hézagba, felkenték a vékony cementréteget, és ezzel befejezettnek is tekintették a ténykedésüket. Csak annyit mondtak még, hogy egy napig ne használják a járdát. A Nap éppen akkor kezdett leereszkedni a szemközti ház mögé. A fizetés után félénken megkérdezték a mestert a falon és a mennyezeten támadt repedésről, amiről azt mondta, hogy semmi köze a járdához, és alighanem a betongerendától van, akörül szokott megrepedni a fal, és mindenhol így szokott lenni. Nem kell vele törődni.

A veszély elhárulni látszott, a két gyerek visszaköltözhetett a régi helyére, és lassanként az életük is visszazökkent a régi kerékvágásba.

Két héti minden rendben volt. Aztán minden kezdődött előlről. A változatosság kedvéért most megint az asszony vette először észre munkából jövet.

– Te jó Isten, hiszen ez ugyanott van, mint az első meg a második. Hát soha nem lesz már nyugtunk? – sírta el magát.

A repedés pedig fokozatosan ugyanolyan alakzatban végigterjedt a harmadik rétegen is. A férje ugyan nem hitte, de az asszony megesküdtött volna rá, hogy a legalsón meg a középsőn szakasztott ugyanilyen formája volt, ugyanígy kacskaringózott és kanyargott. A feltartóztatását szolgáló hézagoknál feketén folytatódott a kátrányban, és a hézagon túl ugyanúgy nyomult tovább, mint azelőtt. Az asszony pedig, mint valami jósnő, valóban megjövendölte, hol fog továbbrepedni az első kocka után a második, a második után a harmadik, majd azután a negyedik, az ötödik és a hatodik. Egyszer sem tévedett.

– Ez már nem a fagy, ez már valami más, csak tudnám, hogy mi – tördelte kétségbeesetten a kezét.

Odabent a konyhafalon és a mennyezeten már nemcsak szélesedni kezdett az addig hajszálvékony repedés, hanem egyszer csak olyan hirtelen növekedésnek indult, mint egy kamasz. Behatolt a gyerekszoba mennyezetére, majd a fürdőszobán és a verandán keresztül átszelte az egész házat, és kiért a hátsó falig. Itt egy-kétnapos tétovázás után ismét egyszerre két nyomvonalon, a belső és külső falfelületen elindult

lefelé, majd belül a szegélylécnél beleveszett a parkettába, kint pedig a lábamat aljában a kert fűvébe. Most már nem volt hová menekülni előle. A szabad ég alá csak nem költözhetnek ki. De azt sem várhatják ölbe tett kézzel, hogy mindenestől rájuk szakadjon az egész épület. Szerencsére éppen beköszöntött a nyár, a gyerekeket lázas sietséggel a rokonokhoz menekítették, és ha idejük engedte, a hétvégén, de olykor még hét közben is rohantak hozzájuk, onnan meg ismét haza. Az életük csupa loholás meg lótás-futás lett, ugyanis a munka és az egyszerűen túl bonyolulttá vált szülői kötelezettségek intézése mellett haladéktalanul tárgyalni kezdtek egy mérnöki irodával, hiszen két hónap múlva már nyakukban az ősz, és ha nem szabadulnak meg a repedéstől, mihez fognak szeptemberben, az iskolakezdekésor?

– Nem lesz olcsó mulatság – közölte az építész, egész pontosan az épületstatikus, amikor terepszemlére kiszállt hozzájuk, és végigjárta velük a repedés útját. – Mármint a hiba feltárása. Mert a javítás költségét most még nem lehet megmondani. Mindenesetre ne a korábbi toldozgatásokat vegyék alapul. A kőművesek csak tüneti kezelést végeztek, megtették, amit lehetett, nem várható el tőlük, hogy átlássanak egy ilyen bonyolult helyzetet.

Hamarosan egy több főből álló brigád szállta meg a ház környékét, az épületstatikus előzetes útmutatásai szerint gödröket ástak, talajmintákat vettek, majd a gödröket még mélyebbre fúrták, és újabb talajmintákat vettek, a végén pedig még tektonikus vizsgálatokat is végeztek. A munkálatok egy hétig tartottak, aztán a brigád elvonult, több mint egy tucat földhányást, betemetetlen gödröt hagyva maga után a kertben és a ház körül. Amikor elmenőben szóltak nekik a gödrökért, az egyik munkás azt válaszolta, hogy ők csak ásnak. A temetés nem az ő dolguk. A hét nap alatt a mérnöknek színét se látták, aztán úgy két hét múlva végre előkerült, méghozzá jó híreket hozva:

– Nem olyan nagy ám a baj. A tektonikus vizsgálatok negatív eredményt hoztak, azaz földrengésveszély nincs, csak a talaj kezdett el folyamatosan süppedni az utóbbi tizenöt év rendkívül csapadékos időjárása miatt. Ezért is nem észlelték a jelenséget korábban. Ezen kívül a süppedéshez nagyban hozzájárult, hogy azt megelőzőleg ezen a területen avar kori települést és temetkezési helyet tártak fel, és hosszú ideig ásásokat végeztek, aminek következtében a talajszerkezet meglazult. De az ásások befejeztével minden az előírásoknak megfelelően történt, és a területet hivatalosan is beépíthetőnek nyilvánították. Szóval nyugodjanak meg, lehet itt bátran lakni, csak a repedéssel meg az esetleges

melléktünetekkel kell egy kicsit megbarátkozni. A gyerekeket is minden további nélkül hazahozhatják.

Tátott szájjal hallgattak, próbáltak jó képet vágni a sok jó hírhez, csak akkor ment fel kissé a vérnyomásuk, amikor a mérnök a lényegre tért, és átnyújtotta a számlát. Az összeget nagy nehezen kinyögték, de a feketeleves még hátravolt. A kedélyek lecsillapodása után ugyanis a repedés további sorsának és az oly sejtelmes esetleges melléktüneteknek a megbeszélésére még egyszer kihívták a mérnököt, aki azt javasolta, hogy a biztonság kedvéért a nagyobb helyiségeket, például a nappalit meg az előszobát nem ártana alátámasztani, persze nem holmi ormótlan dúcokkal, hanem szép, kecses pillérekkel, az oldalfalakat pedig ajánlatos lenne néhány süllyesztett, rejtett acélbilinccsel bebiztosítani.

Kértek tőle egy árajánlatot. Ez azonban olyan csillagászati összeg volt, hogy már semmiképp nem tudták előteremteni a saját zsebükből meg tárcájukból. Ezért most először vetődött fel bennük komolyan a ház eladásának gondolata, ami eddig eszükbe sem jutott. Hiszen a megszerzésére, rendbehozatalára, és most a repedéssel való elkeseredett küzdelemre ment rá jóformán az egész házaseletük. A vérükké vált, egyik lettek vele, mint a két gyerekükkel. Azoktól is milyen nehezen váltak meg csak néhány hétre is. És most csak úgy adják el? Azt már nem. A kérdésen sokat civódtak, vitatkoztak, veszekedtek, miközben gyakran a válás lehetőségét is felkínálták egymásnak, ami azért nem következett be, mert tisztább pillanataikban be kellett vallaniuk, hogy igazából nem is tudják, melyikük mit akar. Hol a férj hajtogatta azt, hogy ő innen csak úgy megy el, ha lábbal előre viszik ki, és a feleség ragaszkodott foggal-körömmel az eladáshoz, hol meg fordítva. Így a kérdés eldöntését a véletlenre bízták, és sebtében hirdetést adtak fel, amire jött is több érdeklődő, többnyire fiatal párok, mint ahogy ők is mentek valamikor az apróhirdetések után. De a ház körüli ostromállapotok, a repedés mindenkit sorban elriasztott. Hiába mutatták a műszaki vizsgálatok eredményét, hiába áradoztak róla, milyen jó itt lakni, hiába hazudták, hogy ők is csak azért akarnak elmenni innen, mert közelebb szeretnének lakni az új munkahelyükhöz.

Szóval a kérdés eldöntését a véletlenre bízták, és az oly megbízható véletlen végül döntött is helyettük. Mivel nem akadt komoly vevő, maradtak a házban, maradtak egymással és a repedéssel. A lelkük legmélyén a mérnöknek sem hittek igazán. Az avar temető meg az ásatások ugyan nagyon meggyőzően hangoztak, de eddig mindenki tévedett a repedés megítélésében. Tévedtek ők maguk, igaz, ingyen és bér-

mentve. Tévedett az első és tévedett a második kőműves is. Miért éppen a legválogatottabb műszereknek és a legtöbb pénznek lenne igazuk? Pedig mégiscsak a pénznek lett igaza. Sok huzavona után végül úgy döntöttek, hogy még egyszer nekigyürkőznek az életnek. Kölcsönt vesznek fel, hónapról hónapra szorgosan törlesztik, mint valamikor a kezdet kezdetén, felhúztatják a pilléreket, betetetik az oldalfalakba az acélbilincseket, hátha tényleg van valami értelme az egész hercehurcának, és figyelik a repedést a lábuk alatt meg a fejük felett. Figyelik, nehogy rájuk omoljon a mennyezet, vagy nehogy megnyíljon a föld alattuk. És eközben talán egyszer meg tudják fejteni a repedés titkát is.

Magyar Napló, 2015/8.

Turczy István

COGITO ÚR BÓLINT, TEHÁT VAGYOK*[Remake: Zbigniew Herbert]*

Most, hogy magunkra maradtunk, végre beszélhetünk egymással mint férfi a férfival. Tudom, kifakadásom nem kíván római jellemet. Hajlamos vagyok elveszni a részletekben, és fel van jegyezve néhány más baklövés is. Így aztán egyenlőtlen a küzdelem, bár drámai epizódokban bővelkedik. Például a saját halál esete, melynek dátuma ízlésem szerint biztosan nem vonul be a történelembe. Olyannak képezem, ahogy búcsúzaskor elmozdul a táj. Közeledik a távol, távolodik a közelség. Vonatra szállsz, és igeidőt váltanak a sínek. Amióta a tárgyak oly sötéten, gyűlölködve kerülnek, többet gondolok rá. Eldönthetetlen, álom-diktátum ez, vagy éber nézet, amely mögött valaki más már lesben áll. Rég eladtam könnyeim, kerteket sem ápolgatok fejemben, és most nem könnyű felcserélni a tápláló kint új reményre. Majd kinézek egy jó száraz helyet, és elásom utolsónak szánt szavaimat.

Székelgyföld, 2015/8.

Mohácsi Árpád

CHOPIN ÉS A VACSORA

Éppen a vacsoránál tartott Chopin,
Mondta, hogy most egy kicsit szórakozna,
Kezében cupák, liba, *George* combja,
Vállán pedig a varázs koncertköpeny,

Ami a nagy tömegben meg se rebben.
A szájszeglete titkos alkonyzóna,
Az arc lédús, jól harapható pontja.
Legyünk vámpírok – mondja *Sand* – mi ketten!

Gyűlik a vér Chopin *kis* tenyerében.
Tart a gyűlölködés, mint általában.
Neked játék az én főnyereményem?

A cupák, a liba szomjas oázis.
Az istenevést is csak kitaláltad?
Mert ez volt az élet, a többi frázis.

Kalligram, 2015/7-8.

Áfra János

A KÉRŐ

Újholdkor végy magadhoz téglát
vagy más porhanyós vörös követ,
hasíts le belőle két ökölnyi darabot,
majd mozsárban törd apróra őket.
Hosszú, körkörös mozdulatokkal
porlaszd el, s a színt egy tyúktojás
sárgájával keverd össze, csepegtess
hozzá háromkörtynyi disznósírt
a szádból, vonulj el a vízezéshez,
vetközz meztelenre, és tested
százhusz percre engedd tisztulni
az örökmozgó sziklaszéli vízsugarban.
Szárítkozz meg, aztán a víz fel-
színét figyelve a kapcsolódás jelét
mázold melleidre. Engedd dolgozni
a mozdulatok ösztönét. Vörösbe
mártva kezed, gyorsan formáld
a szent növény szimmetrikus íveit.
Majd a nap felé fordítva arcod
és mellkasod, szárítsd meg tested
ábráját, égjen bőrödre a festék,
hogy mikor fekélyes sebeidhez érsz,
a fertőzés veszélyével együtt
vállalni tudd a kint is, és amikor
minden szín lekopott rólad,
látni lehessen, legnagyobb szerved,
a bőröd hol nem pirította szét
a nap. Az eljövő hámos barnaság
háttérül szolgál majd az ábrának,
amit újra meg kell erősítened.
A következő újhold éjjelén
ismét érlelj szeretetet téglá-
poros oldatban, s fessd át más-
nap a világosabb bőrrészeket,

szárítsd úgy, ahogy elsőre tetted.
Addig ismételd így, amíg a követ-
kező év reggeleinek egyikén a ki-
szemelt férfi meg nem kéri kezéd.

Ambroozia, 2015/4.

Bereményi Géza

ÖNÉLETÍRÁS*Gagarin és a Balaton*

Semmi sem maradt meg, még egy töredék sem, az emlékezetemből tökéletesen kiveszett, hogyan raboltak el engem a 9-es számú földszintes házból, az én Teleki téri piacomról. Hat évig nőttem fel ott. Aztán jött két ember értem, vagy egy, talán az anyám, esetleg vele volt egy férfi is, semmire sem emlékszem. Tökéletes munka volt, hiába erőlködöm most: nem és nem. Az egy meddő üreg bennem, magatehetetlen voltam. Tárgy lehettem, gondolom, nyugodt és talán gépiesen illedelmes, mások intézkedtek felőlem. Semmi esély, az életemből még hátralevő időben sem fog abból az eszembe jutni semmi. Sztorno, saldiert. Még álom sem volt, és nem is lesz, az már bizonyos. Eldőlt.

Nyilván nem ellenkeztem, csak mentem. Legvalószínűbb az, hogy anyám jött értem, az Évi. Gondolom, előzőleg ő vitte el a holmimat abba a lakásba, ahol majd élni fogok. Az nem volt messze a Teleki tértől. Aggteleki utcának hívták a helyet, tőle néhány lépésnyire a Bezerédi utca, ahol az iskola épülete meredt ki a kőből. Ott kezdem meg a tanulmányaimat. Róza nagyanyám csomagolhatott össze rám, talán titokban, csak találgatni tudok. Egyszer csak ott voltam egy szintén egy-szobás első emeleti lakhelyen, az Aggteleki utcában, volt ott még egy pianínó is, szőke nevelőapám – nagyapám, Sándor helyetti új apám – bérelte azt a hangszeret, és játszott rajta esténként nekünk, mi pedig Évivel figyelmesen ülve szép ruháinkban, kettesben hallgattuk. Jól-neveltek voltunk. Majd anyám megivott egy pohár bort és énekelni kezdett. Én is csatlakoztam a rádióból ismert slágerhez.

És az a világoskék szemű, úri férfi a nevére vett. Az első iskolai bizonyítványom keményen világosbarna, címeres fedőlapját ma is tisztán látom magam előtt. Rajta az én első nevem, amit sosem látott apám felől kaptam: Vetró Géza. A Vetró áthúzva, így, fölötte meg az: Rozner. Az lettem, a tanítónő már kezdettől így szólított, Rozner Géza.

Egyvalamibe azért meg tudok kapaszkodni az új korszak első napjaiból. Az első tanítási naptól egyetlen kép bevésozott. Azon túl semmire sem emlékszem abból az osztályteremből. Ülünk a mi kijelölt helyeinken, padosorokban, rendben. A középső sor első padja előtt egy

férfi áll, talán egyik osztálytársamnak az apja, és karjában tart, mint egy köztéri szobor, egy rémületében bőgő kisfiút, és biztatja, hogy merjen ő is beülni az egyik padba. És hogy én magamban akkor elítélem azt a jövőendő osztálytársamat. Így nem szabad viselkedni, gyávaság. Én sosem fogok, nem akarok így viselkedni. Nem szabad. Róza nagyanyám sugallta ezt, ő mondta, amikor a Teleki térről útnak indított? Most úgy képzelem. És meglehet, azért felejtettem el a törésvonal napjaiból brutálisan mindent, mert az a feltett szándék ölte ki belőlem, hogy engedelmes és fegyelmezett leszek. A merev eltökéltségtől vakult meg a memóriám.

A következő az, hogy még mindig első elemista vagyok, meghal Sztálin, akihez nem volna közöm, ha a halálhír napján elfelejtett iskolámból hazaérkezvén nem Ilonka néni ad nekem ebédet az új konyhában. Továbbá Ilonka nénit is teljesen elfelejtettem volna, ha akkor nem hal meg Sztálin.

Ilonka néni valami erdélyi rokona lehetett a nevelőapámnak, és új szüleim azzal bízhatták meg, hogy adjon nekem ebédet, míg ők dolgozni vannak. Ülök az ebédnél, mondom Ilonka néninek, hogy meghalt Sztálin, az emberiség jótevője. Kérdem tőle, talán valami kifogása van ellene – persze nem ezekkel a szavakkal –, mert kellelten kifejezést látok átfutni az arcán. Hogyhogy nem akar a világgyszásban részt venni Ilonka néni?

Erre ő: Sztálin bácsi nem volt jó ember. Tényleg? Miért? Mert nem viselkedett jól, mondja ő. Nem volt engedelmes. Az orvosok megmondták neki, hogy gyomorvérzést kap, ha mindig csak a kedvenc ételét eszi, de ő nem hallgatott rájuk, önféjű volt. Továbbra is csak azt tömte magába Sztálin, amit ő szeretett. Hát persze, hogy gyomorvérzést kapott, abba pusztult bele.

– És mi volt neki a kedvenc étele?

– A rántott hús.

A rántott hús volt az én kedvencem is, nyilván azt kértem Ilonka nénitől, de ő mást adott helyette. Úgy igazolta magát, hogy Sztálinba vetett hitemet is megingatta egyben. Ezért nem felejtettem el Ilonka nénit, határozottan emlékszem rá ma is, tiszta és okos asszony volt, erdélyi menekült, hirtelen eltűnt előlem, közben Sztálin révén máig kísért.

Továbbra is a világpolitikánál maradva: majdhogynem évente új lakásba költöztünk az én új szüleimmal, ahogyan anyagilag egyre tolasodtunk. Évi is, Pista is dolgozott. Anyám az Autójavítóban irodán – gyorsírni is tudott –, Pista egy kórházban, mint sebészorvos. Második

elemiben a külső Üllői útra jártam, tetves gyerekek közé, ahol egyszer én is tetves lettem, és nagyon megverték szünetben, a vécében a nálam nagyobb fiúk, majd egy mintaiskolába kerültem, mert a Thaly Kálmán utcában kezdtünk lakni. Itt már telefonunk is volt, nagy ritkaság abban az időben. Ének tagozatos volt az a mintaiskola, egyben óvónőképző, ott is énekeltünk, abban én nem voltam jó.

Most átugrok bizonyos eseményeket, amikre majd még visszatérek, mert engem ebben a fejezetben csak a két legpontosabban megmaradt, egész életemet meghatározó fordulat érdekel. Amikor tizenöt és amikor tizenhét éves lettem.

Zavaros időkben, a kamaszkoromban akarok kutakodni, amikor értelmetlen indulatok ráztak, elbújva sírtam, ok nélkül csapdostam mindkét tenyeremmel a falat, egyszerre két lányba voltam szerelmes, ezért kerültem őket, nem mertem a szemükbe nézni se, de ujjongtam magamban, mert az olyan jó érzés volt, hogy meggyötör egy alaktalan valami.

1961. április 12-én megjelent a világűrben a maga neméből az első ember. Egy szerdai napon történt ez, az imént néztem utána interneten. Én tizenöt éves voltam ekkor, mint Verne kölyök-férfi hajóskapitánya, az érettség határvonalán, a lábam kínosan szőrösödni kezdett.

A földlakók első küldöttjét az általuk ismertnek vélt és egyetlennek tartott világmindenségbe Gagarinnak hívták, mert orosz volt az illető. A Szovjetunió lőtte fel oda, és hogy viselt-e vörös csillagot a szkafanderje sisakján, annak elfelejtettem utánanézni, és most úgy döntöttem, nem pótolom a hiányt, mivel én magántörténelmet írok, számomra az a fontos, amit nevelőapám mondott anyámnak erről a világrengető eseményről: „Szívcecském, ezek olyan technikai főlányban vannak az amerikaiakkal szemben, hogy ezek már örökké rajtunk fognak maradni.” De szóról szóra. És kivételesen megfélelkezve arról, hogy én is hallom a szavakat, hozzátett valami olyasmit, hogy mostantól fogva az orosz megszállást már örökké felszabadításnak fogják hívni. Neki a nagy dátum így lett neves.

Számomra másként lett felejthetetlen 1961. április 12-e. Még arra is emlékszem, hogy tavasziasan sütött a nap, a Cukor utcai iskolában voltam elsős gimnazista, egyenköpenyt kellett viselnem, jó nagy akatatóskám volt, amibe a tanszerek mellé befért legalább két olvasnivaló könyv is, beléjük merülni a villamoson. A Felszabadulás téren szálltam fel április 12-én a szép napfényben, már elfelejtettem hányasra, azzal az Émkéig mentem, majd a Népszínház utcáig gyalog, majd az

ottani végállomásnál, a Csokonai mozinál az édes 28-asra. Az kanyarodott el jajgatva a 9-es számú ház előtt az estében, amikor épp kezdtem álomba merülni, amikor még ott laktam. Elindult. Egy megálló a Nap mozinál, régi nevén: Eldorádó. Itt szálltam le mindig, ha nem a nagyszüleimnél ebédeltem a régi házban, amit joggal nevezhetnék szülőházamnak is, hiszen kiskoromban benne nevelkedtem. Hozzá, a Teleki térhez a második megállónál kellett leszállnom, ahogyan azon a napon is tettem. Éhes lehettem, mert először a nagyapámék standját elkerülve, a bódék mentén haladva érkeztem a Teleki tér 9-be, az én földszintes szülőházamba. És itt, az udvaron értesültem valamelyik lakótól, hogy az oroszok lötték fel az előbb az első embert a világűrbe, nem az amerikaiak. Emlékszem a szomszédokra, ahogyan kisebb csoportokban állva élénken diskuráltak a fényben, ami tőlük szokatlan látvány volt. Meg hogy Gagarint emlegették.

A konyhában ebédeltem, aztán – nem tudom, nagyanyám hol lehetett, ő az engem érintő, sorsdöntő eseményekből rendszerint eltűnt – fogtam az iskolatáskámat, és elindultam a családi stand, a piac közepe felé. Gagarin az ottani forgalmon mit sem változtatott. Fél 2-2 óra lehetett, a szokott környezet, a lézengő vevők és nekem köszönő ismerős árusok, hiszen én a Bereményiek unokája voltam, újdonsággal nem kecsgettettek, mégis, mégis mintha távozó vendég lettem volna ott, aki utoljára szétnéz. Ahogy tán Gagarin nézett le a Földre, ami kék színű volt. Állítólag, bár fotók is tanúsítják. Ha csak át nem retusálták azokat. Mint nagyapám standját most az én emlékezetem, amely szerint a bódé a piac legnagyobbja volt, méghozzá annak is a kellős közepén.

Már messziről odaláttam. Nagyapám széles bódéjában ketten álltak belül, előtte nem volt senki vevő. Tömött zsákok sorakoztak a stand bendőjében. Az egyik alak hajadonfővel, ballonkabátban és zsebre tett kézzel csak félig állt, másrészt félfenékkel az egyik zsákhöz dőlve ült. A másik a nagyapám volt, hátratolt kalappal a fején, barna kordbársony zakója előtt kék kötény. Már messziről kiszúrta magának – mindig is kereskedő módra szemfüles volt – a standjának a kitért ajtajához jött és intett, hogy mire vársz, gyere már. Gondoltam, be akar mutatni valakinek, talán egy operaénekesnek, vagy ilyesmi magasabb rangú vevőjének. A látogató nem változtatott a testhelyzetén. A zsáknak dőlve nézett felém.

– Na, mit gondolsz, ki van itt? – jött ki elém a nagyapám, Sándor. Jóképű ember volt az a ballonkabátos, olyan várakozásteljesen mosolygott, hogy azt kellett mondanom:

– Az apám?

Csak egyszer láttam róla képet kiskoromban, nagyszüleim lakásában, ahol akkor én laktam, került a kezembe, azon is egy csoport közepén ült. Hosszú asztal túloldalán, pohárral a kezében mosolygott az én akkor tizenhat éves anyámhoz hajolva, mellettük kétfelől a nagyszüleim ünneplőben, meg a násznép, a hátuk mögött pedig álló alakok. Ő volt a vőlegény, az új férj, anyám a friss asszony, rövid idővel a templomi esküvő után valami vendéglőben, ahol – a nyakam rá – a nagyszüleim állták a számlát. Most, utóbb jövök rá, hogy kisgyerekkoromban többször nézegettem azt a képet, ami elkallódott valahol, talán arról tudtam azonosítani az én odalövődött látogatómat 1961. április 12-én.

– Az apám? – kérdeztem, az pedig felállt a zsákról.

– Fiam! – És magához ölelt a szembelsejében. Sándor mellettem termett, hogy kellő időben befolyásolni tudja a kialakulófélben lévő, szerinte piaci alkut. Így hát ketten álltunk szemben övele, a kereskedő exvejével, aki a későbbiekben nagyon könnyelműnek mutatkozott.

– Tulajdonképpen hozzád jöttem, feltétlenül látni akartalak – mondotta. – Azért csak most, mert most jövök a börtönből. Tudod, lecsuktak ezek, mert nem úgy táncoltam, ahogy ők fütyülnek.

– Mennyit is ültél, Géza? – szólt közbe Sándor, remélve, hogy az ő véreként kevésből is értek.

– Négy évet nettó – mondta melleleg a druszám, és ebből számomra kiderült, hogy tizenegy évvel nem tud elszámolni. De ő továbbra is gyanútlan folytatta.

Hogy most eljött találkozni velem, de már elég nagy lettem ahhoz, hogy ezentúl én is menjek el őhozzá látogatóba, amikor csak a kedvem tartja. Máris megadja a címét, ahol lakik a Baross utcában, ide nem is messze. Felkereshetem őt bármikor. Vár engem ott szeretettel egy kistestvérem is, egy öcsém, akit Tominak hívnak. És tudom-e, hogy miért adta neki épp ezt a nevet? Mert a háború idején mindenki így nevezte az amerikai katonákat, azért. És hogy nem akarom-e felírni a laccímét.

– Mondd csak, meg tudom jegyezni – mondtam. Állítom, pontosan ide tudom idézni az összes szót és fordulatot, melynek során Sándor és én, a kereskedő és tanítványa, árusi összjátékkal csaptuk be azt a kedvesen színes és nemtörődöm vevőt. Ugyanis nagyapám ekkor dobta be az egyik legemlékezetesebb trükkjét.

Hamiskásan átkarolta a vállamat, meg is rázott kissé, térjek már magamhoz, és családiásan, mintha össze akarná hozni apát a fiával, ismételten közbeszólt:

– Eljött hozzád, és mit gondolsz, milyen ajándékot hozott neked?

– Sándor? Hát nekiadod? – lépett bele a csapdába apám. Elárulva, hogy börtön utáni szorultságában nem éniattam, hanem valamit eladni jött a piacra. Csak egy nem várt érkező vagyok neki, ahogy most a standhoz jöttem. És nem is hozott ajándékot nekem.

– Hát tényleg nekiadod? Tudod, hogy mért szép ez, Sándor? Azért szép, mert azt én az apámtól kaptam azzal, hogy majd add a fiadnak, ha megszületik. És az a szép ebben, hogy akkor most méltó helyre kerül, ez a szép benne.

Közben Sándor olyan ünnepi mozdulattal, amely neki minden anyagi természetű ügyében éles tisztasággal ott volt, előhúzta a saját zsebéből az én ajándékomat, amit ő már kifizetett. Egy karórát.

– Arany Doxa – nyomta a kezembe. Léván tulajdonképpen ő az ajándékozó.

– Meg se nézed? Tedd el, gróf úr!

– Tedd csak el – mondták. – Tizennégy karátos. Vagy tizennyolc? Nézd csak meg!

– Nem kell – nyújtottam oda az apámnak.

– Dehát már ki van fizetve – mondta az apám.

– Akkor add vissza neki a pénzt, és vidd el az órát. Nekem nem kell. Tiltakoztak, ne rontsak üzletet.

– Mit szólsz bele? Te csak ne szólj bele. Tartsd meg, ne legyél balek. Hordjad, mint egy földbirtokos. Legyen már jövőd. Az arany is oda szeret menni, ahol egyszer már volt.

Ebből még az volt hátra, hogy a nagyapám a csuklómra szíjazta a karórát. A szíja avétos volt, ahogyan később visszaidéztem az emlékét.

1961. április 12-én hazamentem a piacról a közeli Népszínház utca 35-be, egyetlen villamosmegállónyira.

A konyhában viaszosvászonral leterített asztalnál kezdtem csinálni a leckét. Némi idő elteltével észrevettem – jobbkezes vagyok –, hogy a bal csuklóm csupasz a viaszosvászonon. Hazafelé a piac bódéi közt vagy a Népszínház utca járdáján valahol elveszítettem apai örökségemet, az arany Doxát. Röviddel azután, hogy Sándor rámszíjazta. Később senki sem kérdezte, hogy hova tettem, soha.

Apám sem, pedig még azon a héten szombaton ellátogattam hozzá a Baross utca és a Leonardo da Vinci utca sarkán lévő ház legfelső eme-

letére, egy erkélyes lakásba. Összeismerkedtem a feleséggel, Julikával és az öcsémel, Tomival, aki később az elnevezését követve, 19 éves korában elment Amerikába. Azóta is Los Angelesben él. E lapokról is üdvözlöm őt.

A hatvanas évek első fele az idők színeváltozását hozta. A vaskor hirtelen változott meg. Valamely napon másként és más miatt viselkedő, kicserélt emberek között találtam magam, a helybeliek felpróbálták az egyetlen választékot, az infantilis derűt.

Nevelőapám például egyszercsak borbélyhoz ment és oldalra fésültette lenszőke haját, magára vett egy Gérard Philipe-es zakót. Anyám pedig fiús frizurával kozmetikushoz járt. Egyszer el is kísértette magát velem oda, a Belvárosba, ahol egy frissen engedélyezett szépművészeti szalon nyíltott egy volt polgári magánlakásban. Ott én még gyerekeknek számítottam a sok nő közt, akik gyors reccsentéssel fekete réteget szakítottak le a lábszárukról, és az egyetlen jelenlévő férfival évődtek, akinek kiállt az ádámcsutkája, és még a nyakán is, nemhogy a kezén tele volt szeplőkkel. Különös, barna pulóvert viselt, mindennek tetejébe vonzó ezüstláncot a csuklóján, amit karcsú lapocskára gravírozott angol szó egészített ki: TWO. Ilyesmit bátorság volt hordani akkoriban. Szemet szűrt a rendőröknek. Érdeklődésemre Emil bácsi – mert így kellett hívnom – közelről is megmutatta a karkötőjét nekem. Anyám egy bura alól megígérte, hogy a következő születésnapomra nekem is csináltat egy ilyet, ismeri azt az ötvös srácot, aki ebből él. Majd hozzátette: „Ugyan, szívem, hát persze. Ha nem vetted volna észre, eddig még soha nem kértél semmit se tőlem.” És valóban, addig én még sose vágytam úgy semmire, mint arra a karkötőre.

Aztán – még szintén Gagarin világűrbe való fellövése előtt valamivel – anyám áthívott engem a szomszéd szobából. Hátát félig a falnak vetve könyökölt a díványon, és sejtelmesen ünnepélyes volt. A nevelőapám fotelben ült, némán figyelt minket. Ilyenkor, az ő kék tekintetének titkos véleményű súlya alatt anyám rendezésében álságos jeleneteket szoktunk játszani mi ketten.

– Azt akarjuk mondani – kezdett a nagy bejelentésbe az én egyébként normális anyám –, hogy a családunk hamarosan új taggal bővül. Úgy értem, egy kedves valaki fog érkezni közénk, akit régóta vártunk.

Azt gondoltam, testvérem fog születni, anyám terhes, és ezután majd egy csecsemőre fog irányulni a figyelmük, nem rám.

– Nem is örülsz, Géza? Gyorsan odaugrottam, erősen rácsókoltam az arcára, és mondtam, de igen, dehogynem, és valóban örültem, abban a hitben, hogy ezentúl megszabadulok az ő gyanakvó ellenőrzésüktől, és még hosszan sorolhatnám, mi mindentől, mert az új lakóval lesznek elfoglalva. Idétlenül még azt is találtam mondani: „Majd meglátjátok, milyen jó testvére leszek neki.”

Ekkor derült ki, hogy egy autóról van szó. Hogy ők egy Trabant márkájú keletnémet autót vettek, életük első autóját, az lesz az új családtagunk nemsokára. Mályvaszínű, a rendszáma pedig: CF2000. Hamarosan kezdik a vezetési tanfolyamot, már arra is befizettek, az autóra is, amit mindjárt hazahoznak.

Aztán a nevelőapámra néztem. Hálóköntösben ült szülei szalonnagarnitúrájának egyik foteljében, a brokát alól fehér ing és nyakkendő látszott elő. Ezt a kettőst most anyám ellenőrizte a díványról.

– Apuka – szólítottam meg hülyén és kényszeresen, ahogyan vele mindig viselkedtem. – Gratulálok az autóhoz, Apuka. – Anyám találta ki ezt az elnevezést a Pista helyett. Eleinte Pistát mondtam, aztán meg kellett ígérnem, hogy ő nekem Apuka lesz.

Teleki téri zavartalanul boldog hat évem után ő volt az első ember, aki utált engem. Csak lassacskán vettem észre ezt, miközben ő sorra fedezte fel a hibáimat. Azt például, hogy reménytelen a zenei hallásom.

Ha nem volt otthon, mi remekül éreztük magunkat anyámmal. Megtanított kedvenc verseire, a konyhaasztalnál ülve lánykorának slágerait énekeltük együtt, azóta sem felejtettem el őket, kívülről fújom mindegyiket, ha magam vagyok.

Anyám azt akarta, hogy tanuljak meg Apukától zongorázni. Várakozva leült, várta, kezdjük az első leckét. Első közös lakásunkban voltunk az Aggteleki utcában. A horgolt függönyön túl este volt, a lámpafényben mi hárman. Én álltam.

Apuka leütött egy hangot a bérelt pianínón, felszólított, énekeljem utána. Aztán egy másik hang, én állva utánoztam. Harmadik és talán egy negyedik, majd ő anyámhoz fordulva kijelentette, reménytelen eset vagyok, botfűlű. Sosem lesz a zenéhez közöm.

Később buta lettem. Szégyenkezve jöttek haza a szülői értekezlet-ről, az iskolából. Elsőben nem tudtam szótagolva olvasni, jöllehet akkor már két év óta regényeket bújtam, így hát a tanítónő is visszata-szítónak tartott, amivel anyám is kénytelen volt egyetérteni, és olykor idegenkedve nézett rám.

Feszélyezetten viselkedtem, a mosogatásban sem tudtam segíteni, törölgetéskor eltörött a tányér, később hasznavehetetlen sunyiként tartottak számon. El is hittem, hogy az vagyok. Nem értettem magamat, hogy lehetek ilyen. Egyetlen menedékem az olvasás volt.

Apuka lehülyézett, bambán vigyorogtam, ami szintén feldühítette. Hogy kiröhögöm. Én meg rájöttem, hogy igaza van, kiröhögöm, de nem csak őt, magamat is, anyámat is. Mind a hármunkat. Rettenetesen megjátszós társaságnak tűntünk az én szememben, és évről évre inkább.

Bűneim az évek során szaporodtak. Szégyenlősen viselkedtem, bár titkon nem voltam hajlandó szégyellni magam. Hiszen jól emlékeztem diadalmas kisfiú koromra a Teleki tér 9-ben, bár sosem álmodoztam róla, csak magam elől is elrejtett csempészárúként bennem maradt.

Ha már tilos lettem, titkolózni kezdtem. Nem tudtak mit kezdeni velem. Apuka többször kijelentette, hogy börtönben végzem, és ezt én nem éreztem túlzásnak. Anyám viszont megrémült. Beszorult két férfi közé. A hátam mögött nyilván csitította a férjét, ahogyan négy-szemközt nekem is próbálta elmagyarázni Apukát.

Egyszer a megértésemet kérve, suttogva elmagyarázta nekem, hogy Apuka egy beteg ember. Fiatalkori cukros, diabéteszes, injekciónia kell magát, nekünk meg meg kell bocsájtanunk a kedélyingadozásait. Majd elolvastatta velem azt a levelet, amiben Apuka megkérte az ő kezét. Külön felhívta a figyelmemet az egyik kitételre: „ígérem, jó apja leszek a kis Gézának.”

És anyám igyekezetében odáig is elment, hogy fojtott hangon bevallotta: Apuka apját az a szerencsétlenség érte, hogy fölakasztották a háború után. És hozzátette, hogy Apuka édesanyja, a kivégzett polgármester özvegye rövidesen a férje után halt szégyenében, két hónappal a kivégzést követőleg. Mert minden hajnalban egy puskás ór jött érte és különféle közintézményekbe kísérte Nagybányán, ahol az asszonynak folyosókat kellett felmosnia és különféle más megalázó munkákat végeznie.

Én erre anyámmal együtt hüledeztem, de ez csak megjátszás volt, bevallom, mert nyomasztottak ugyan a borzalmak, de akkor már késő volt, önző módon nem maradt bennem több Apuka iránt, csak egy egészen kevéske irgalom. Álságos maradék.

Addigra ugyanis nevelőapám többször megvert engem. Az némi-képp mulatságos volt. Mindig titokban vert meg, a pincében, amikor

kettesben mentünk le fáért, és mindannyiszor hátulról. Hát az borzalmas volt, borzalmasan nevetséges. Szemből sosem ütött volna meg. Félmeztelenre kellett vetköznöm, odatartanom a hátamat, és volt ott egy ócska prakker, azt a rózsája fölött markolta meg, és a fonott nyelével ütött. Egy égő gyertya fényénél, lécfalú pincerekeszben. Nem nagyokat ütött, nem is kicsiket, nyoma ne maradjon, értett hozzá, végzettsége szerint sebészorvos volt. Így hát ütött ember lettem, ami elkülönített az érinthetetlenektől. Anyám állítólag mit sem tudott erről. Mindhárman hallgattunk róla. Nem tudom, ki mit tudott, mit beszéltek meg ők egymás között, mit nem.

Ezek a verések mindig ugyanabból az okból történtek. Főbűnöm a hazudozás volt. És Apuka szerint az is hazugság, ha elhallgatok valamit. Márpedig az az ő halála, ha nem mondom meg valamit. Csinálhatok én bármit, lehetek börtöntöltelék, mint a vérszerinti apám, azt ő elnézi, az az én bajom, csak ne hazudjak neki. Márpedig én mereven elzárkóztam tőle. A feleségétől is. Megnémultam. Semmit sem mondtam meg nekik, mert tetteim sorra megrovásban részesültek. Tenyérbe-mászó lehettem, kissé bamba és rosszakaratú. Kínlódtam a visszafojtott röhögéstől, amikor arra a párra pillantottam. Fízett ellenség lettem közöttük. Legfőbb büntetésem az volt, ha egy teljes hétre eltiltottak az olvasástól, mert olyankor nem tudtam, hova legyek. A levegőbe néztem és üres volt a fejem. Mégsem voltam boldogtalan, mert előzőleg hat évig boldog voltam, és biztosan tudtam: ha megszabadulok tőlük, megint az leszek. Boldog, mert tudtam, milyen az, nem felejtettem el.

És az lettem. Bekövetkezett. 1963 augusztusában megtörtént velem kamaszkorom legboldogabb nyara. Az előzményekről csak röviden, mert én igazából arról az augusztusról akarok megemlékezni a Balatonnál.

Tehát: Pápára, egy dunántúli, elzárt kisvárosba kerültem kollégiumba. Harmadikos gimnazistaként kezdtem ott, és egy évig, egy teljes tanévig nem láttam az én házaspáromat.

Illetve anyám egyszer eljött egy rövidke látogatásra. Előtte Apuka írt nekem egy levelet Pápára. Abban felszólított, hogy küldjek valami életjelet aggódó anyámnak, egyetlen levelet, máskülönben ő fog meglátogatni Pápán, „és attól a jóisten óvjon mindkettőnket”. Megkönynyebbülten dobtam szemébe sorait és vegyültem kollégista társaim közé vissza. Ott a magam embere lehettem végre. A bakonyi falvakból jött fiúk és tanáraik befogadtak, én meg börtönéveim után könnyedén hasonultam hozzájuk.

Aztán a tanulószobából a portára hívtak, hogy itt az édesanyám. Arcon csókoltuk egymást. Elmentünk egy presszóba, ami a Türr István Gimnázium épületével szemben volt. Itt anyám röviden, mert indult vissza nemsokára a vonat, elmesélte, hogy ideérkezése után először az iskolába ment be rettegeve, hogy érdeklődjön felőlem, mert tőlem úgyszem tudhatja meg soha, miket követtem el Pápán. Maga az igazgató, Galántai István jött le hozzá a portához, amikor otlétéről értesült, és felkísérte őt az irodájába. Anyám a legrosszabbaktól tartott még akkor is, amikor a szálas, tekintélyes férfi úgy értékelt engem, mint kitűnő diákot, akinek a nevét majd márványtábla fogja hirdetni, hogy idejárt iskolába, és búcsúzóul kezét is csókolt. Akkor anyám azt mondta neki, talán rosszul értette a nevet, ő a Roznernek az anyja. „Igen, a mi Gézánk, róla beszélek.”

Anyám megragadta a kezemet az eszpresszóban, és könyörögve nézett a szemembe.

– Géza, valld be, mit hazudtál az ittenieknek, hogy az igazgató úr ezeket mondta? Vigyázz, mert ha rájönnek, hogy átvered őket, nem csak hogy kirúgnak, de egy életre elvágod magadat. Mivel hitetted el, hogy nem vagy olyan, amilyen vagy valójában? Miket hazudtál nekik?

Jelenlétében a presszóban én már megint visszavédtem hülyévé. Fejemet csavargatva motyogtam: „Semmit, semmit, hidd el, édesanyám, becsületszavamra, nem is értem, miért mondta az igazgató úr azt neked, én nem csináltam semmit. Nem tudom.”

És ő, továbbra is Apuka és a Budapesten hagyott rosszakaró tanárain hatása alatt, hitetlenkedve vett tőlem búcsút, ment az állomásra, én meg a kollégiumomba vissza.

Ott – az egyik szárnyán még boltíves, tömör épületben – én a Szőrös ragadványnevet kaptam, mivel az azidőtájt kapható vacak borotvapengék használata miatt vagy kínos sebek borították arcom érzékeny bőrét, vagy pedig látványosan erős borosta, aminek viselését egyáltalán nem büntették a felügyelő tanárok, örök hálám megértő szabályaik miatt, amiket nevelőapám után különösképpen tudtam értékelni. Ha nyár volt, ha tél, valósággal simogatta zsíros kamaszarcomat az előítéletek nélküli pápai levegő, és amikor egyensapkásan, szabályos gyalogmenetben a Kossuth utcán a többi kollégista közt végigvonultam, legnagyobb csodálkozásomra az nekem egyáltalán nem volt röhejes. Szerettem ott lenni, benne, köztük, mintha jártam volna már velük egy előző életemben. Vagy fordítva: kinyílt egy kapu Pápán, egy ajtó nekem, kicsapódott egy nagy rétre, aminek mindjárt nekirohanhatok.

Hozzá még a hálószoza, ahol ha az emeletes vaságyak között egy rövid pillanatra megébredtem, tízéves fogságom után a mellem megtelt levegővel, és bandám volt a többi együtt lélegző, tájszólásos harmadikos. Pedig, az igazat megvallva, volt nekem egy részem, amelyik az egészen kínosan röhögött. Máshova vágytam innen is. Ki akartam találni, hogy hova, mindenesetre: neki a világnak. Nem kerülhetem ki a szót: *lelkes* kamasz lett belőlem. Kereső, ahogyan rámfogta Róza. Erre jött az 1963-as nyári szünet.

Kipakoltunk az alagsorban. Nekem elfért egy vállra vethető sportszatyorban majdnem az összes holmim. A kézisúlyzókat és a könyveimet a keskeny vasszekrényben hagytam, ajtaján a nevelőapámtól rámragasztott nevem. Odajött Nagy-Szép Sándor, az osztályfőnököm és egyben egyike a kollégiumban lakó nevelőtanárainknak. Testes fiatal férfi, gunyoros, aranykeretes pillantással, cigarettázva nézett le rám.

– És te most hova mész a nyáron? Meg tudnád mondani nekem? Vagy nem? Kinél laksz te lényegében a te bonyolult családobdól?

– Még nem tudom, tanár úr, kérem.

– Nem akarsz itt maradni a nyáron? Bele ne keveredj valamibe. Hallod? Félek, te teljesen hülye vagy, Rozner.

– Én ezt tudom, tanár úr. De majd eldöntöm a vonaton. Három helyem is van, ahova mehetek.

– És mi lesz, ha te egy negyedikre találsz odamenni? Az lenne a jó, mi? – Azzal ment másokat is búcsúztatni a testes, lúdtalpas torony.

Augusztus lett, amikor elérkeztem a Balatonhoz. Előtte vérszerinti apáméknál töltöttem néhány éjszakát a Baross utcában, majd a nagyszüleimnél aludtam a Teleki téren. Sándor nem mondta, hogy segíthetnék nekik a standban a nagy nyári forgalom idején, csak érezte, így hát később leléptem onnan is. Boldoggá tett, hogy anyám és Apuka azt sem tudják, hol vagyok, és nem tudnak utánam nyúlni.

Nagyon élveztem, hogy parkokban padokon éjszakázom, a sportszatyrom volt a párnám. A rendőrök naponta többször igazoltattak, homlokukat ráncolva fel is írtak a noteszukba, hogy a körzetükben történt bűnügyek esetén később előállíttathassanak, mint egy arrafelé mutatkozó gyanús alakot, aki valamire készül. Mindannyiszor kimagyaráztam magam. „Elvesztettem a kulcsomat, és nem akarom a szüleimet felébreszteni.” „Nem is aludtam, csak pihenek, mielőtt hazamennék.” „Várok itt egy lányt, mindjárt jön. Tudja, szerelmes vagyok.” Legtöbbször az utóbbi hatott rájuk, a rendőrök még abba is belenyugodtak, ha nem voltam hajlandó elárulni annak a lánynak a nevét és pontos

lakcímét. A kótyagos, szerelmes kölyök figurája hatott rájuk – ezt figyeltem meg, talán mert illett a kinézésemhez.

Napközben az Anna presszóban töltöttem el az időmet. Merészelttem ezüstláncot viselni a csuklómon, rajta három betű: TWO. Beültem arra a méregdrága helyre a Váci utcában, egy kávé mellé. Ott wurlitzer is volt, ritka gép, amibe ha egy forintot bedobott az ember, különféle amerikai sikerszámokat hallgathatott. Kedvencem volt a zöld 24-es. Ha azt beütöttem, a többi ücsörgő felkapta a fejét. Egy Paul Anka-szám volt, ma is a fülemben van. És ha valakivel, csupa hozzám hasonlóan nyári lődörgő fiúval vagy lánnyal összeismerkedtem az Annában, mindegyik éppen a Balatonról jött vagy oda készült autóstoppal. „Ki állsz az autótút szélére, intesz az autónak, és ha megáll, mondd, a tóhoz akarsz menni. Elvisz, ameddig elvisz.”

Alkalmaztam már én is ezt a módszert, elhatároztam, nekivágok, ha már megengedi az idők színeváltozása. Nagyanyám is biztatott, amikor a Teleki téren jártam, hogy menjek a Balatonhoz, mert anyám hagyott nála egy lakcímet a tó déli partján – talán siófokit, már nem emlékszem –, hogy csatlakozzam hozzájuk, mert ők az új, könnyedebb idők szavát követve végre ott nyaralnak az idén. Apuka ugyanis közben sebészből fogorvossá képezte magát, így többet kereshetett.

Egy szép nyári napon elmentem az Anna presszóból az Osztyapenkó szoborhoz. A stopposok innen szoktak indulni a Balatonhoz. A különféle autók rendre megálltak nekem. A sofőrökkel élénk beszélgetésekbe merültem, mintha mindenki nyelvén értettem volna akkoriban, olyanok voltak a megújult emberek. Mindenki a megélhetésével foglalkozott.

Amerre vezetett az országút, mindenütt stopposok álltak. Egy új fajta, amibe beletartoztam én is. Várakozás közben szóba álltunk egymással. Ki hova tart, hol lehet alvóhelyet találni – azt kéglínek hívták akkoriban –, melyik tóparti település a jó, hol van bulihely, merrefelé veszélyesek a rendőrök, mivel ott annyian vannak, mint az oroszok. Útközben a déli parton figyelmeztettek, vigyázzak, mert valami Huligán Találkozó készül, ami nyilván belügyis provokáció, hiszen maga a szó, hogy huligán, az egy orosz szó, a magyar rendőrség onnan átvéve használja, ellenben mi önmagunkat csak jampinak, csövezőnek, esetleg fejnek hívjuk. Például: „A fejek most Almádiban hédereznek.” Vagyis a Huligán Találkozót, azt a belügyisek találták ki, hogy mi azt higgyük, mi találtuk ki, és a buli meghirdetett napján vagy előtte a vonat-

állomáson, ha bedőltünk a dumájuknak, lehalásszanak minket. Mert most már mi vagyunk a célszemélyek, ugyanis megszűntek az ellenforradalmárok, elfogytak, bevitték mindet, elvégre 1963 van.

Már csak az is boldoggá tett engem azon a nyáron, hogy a kinézésem, az életkorom szerint én is a csövezőknek a kasztjába tartoztam. Hogy messziről felismertük, köszönés nélkül megszólítottuk egymást. Közös ellenfeleink, a rendőrök és a nyomozók csak szorosabbá tették a szövetségünket.

Mert bírósági perek is voltak akkoriban, mégpedig a szervek és az újságok szerint úgynevezett huligánperek, a Nagyfa meg a Belvárosi galeri pere. Azok után jöttünk mi, a Balatonnál csövezők, mint a következő szelet a szalámitaktikában. Három vagy négy nevet hallottam állandóan emlegetni Füreden, mikor azon a nyáron először csöveztem ott. Éjszaka a Vitorlás kertjében összetolt asztalok körül ülve szótték bele a dumájukba egyre-másra ezt a három vagy négy nevet a fejek. Így mentek körbe a nevek: Mózes, Bambínó, Sípos Szőke és valami Vörös Pierre, megkülönböztetendő a Barna Pierre-től, aki „egyszer éjjel, a múlt héten átvitte a zongorát az Aranyhídba abból a sarki presszóból Almádiban.”

Megköszöntem a stoppot, kiszálltam valami Skodából vagy Trabantból – az autósok többnyire nagyon rendesek voltak, már amelyik megállt, büszkélkedtek azzal, hogy szívességet tesznek –, és mentem rögtön keresni a fejeket, hogy tudnak-e valahol itt egy kéglit éjszakára, holnap úgyis megyek tovább, aztán vagy odamentem előbb lecuccolni, vagy pedig máris egyenesen az illető település bulihelyére, ahol majd összejönnek a fejek. Lehetett oda csajokat hozni, ott is voltak csajok, persze ez volt a mozgatója az egésznek, a tánc nem is számított annyira, az én részemről legalábbis nem. Én csak ültem a szélén a társaságnak, hallgattam a dumáikat. Nagyon tudtam szürke foltta változni. Én voltam a legfiatalabb. Nem is mertem csajozni. Ha valami az ölembe pottyant volna, nem mondom. Dehát nem pottyant. Csak Zsuzsára lehetett nekem gondolni, aki Füreden volt. Majd meglátogatom.

Alföld, 2015/7.

Bereményi Géza 1946-ban született Budapesten. Prózát és drámát ír. József Attila- és Kossuth-díjas.

SOROZAT

A „sorozatgyártás” nem túl hízelgő kifejezés, ha kulturális termékekről van szó. A televíziós sorozatok gyártása azonban, legyen bár egyes értelmezések szerint a kultúripar szerves része, jóval több, mint futószalag melletti iparosmunka. A sorozatokról ma már nem a pejoratív „szappanopera” szinonima jut az ember eszébe, inkább a világpiacon készülő, komoly szórakoztató, sőt művészi potenciállal bíró szériák, melyek rációltak a televíziózás halálával kapcsolatos jóslatokra – vagy legalábbis képesek voltak átmenteni annak bizonyos jellemzőit az internet korszakába –, és a kortárs narratíva fogyasztás meghatározó tényezőivé váltak. A sorozatokért lehet rajongani, és lehet őket elemezni – a kettő nem zárja ki egymást –, de ignorálni nem. A megkerülhetetlen kerülgetése helyett vágjunk tehát bele a közepébe! Folytatása következik – a következő oldalakon.

Keszeg Anna

A SOROZATSZERŰSÉG A KORTÁRS TELEVÍZIÓS SOROZATOK PERSPEKTÍVÁJÁBÓL*

Horkheimer és Adorno 1944-ben diagnosztizálta *kultúrriparként* az általuk akkor uralkodónak vélt, már a diagnózisuk születésekor is egy évszázados kultúrafogyasztási és -termelési logikát.¹ Jól tudjuk, mennyire markánsan és kritikusan foglaltak állást ezzel a jelenséggel szemben. Fogalmukat azonban az elmúlt két évtizedben több teoretikus is újratárgyalta, hiszen az általuk leírt logika nem szorult vissza, hanem egyre komplexebb formát öltve maradt uralkodó. Igaz, hogy ma inkább a terminus többes számú alakját használják (kulturális iparágak) vagy pedig a „kulturális”-t „kreatív”-ra cserélve alkalmazzák (kreatív iparágak),² de e módosított megnevezések továbbra is központi szerepet játszanak abban, ahogyan a kultúrával kapcsolatos döntéshozatal végbemegy, ahogyan ma a kultúra a társadalmi rendszer egyéb szegmensei közé ékelődik, helyet keres és helyet csinál magának. Azért indítom ilyen messziről a sorozatokkal kapcsolatos fogalmi áttekintéseket és tudományos kutatásokat érintő bemutatómat, mert a sorozat több mint kétszáz éve a kultúrripar domináns formulája, s a sorozatképzés igényének felfedezése tulajdonképpen a kulturális iparágak megszületését jelenti. Valójában a sorozat mellett még a történetmesélés iránti igénynek a felismerése kell ahhoz, hogy az a kulturális logika, amely a nyugat-európai társadalmakban valamikor a 19. század elején kialakult és máig uralkodó maradt, működésbe lépjen.

A sorozatot a periodikus sajtó szakemberei találták ki. Ők vették észre azt a tendenciát, amit minden amatőr fogyasztó ismer, hogy egy

* E rövid összefoglaló egy doktori szeminárium beszélgetésén és olvasmányain alapszik, melyet Kálai Sándorral tartottam a Debreceni Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában a 2014–2015-ös tanév őszi félévében. A gondolatmenet kialakításában oktatótársam mellett Fazekas Hanna és Mészáros Péter megjegyzései voltak különösen inspiratívak.

1 Theodor W. ADORNO – Max HORKHEIMER, *A kultúrripar. A felvilágosodás mint a tömegek becsapása = A felvilágosodás dialektikája*, Gondolat–Atlantisz–Medvetánc, Budapest, 1990, 147–200.

2 A fogalomhasználatok alakulásához lásd David HESMONDHALGH, *Cultural and Creative Industries = The Sage Handbook of Cultural Analysis*, Sage, London, 2007, 552–569.

adott termék iránti vágy nem korlátozódik egy adott egységre, hanem a kérdéses termékhez hasonló, azzal egy családba tartozó, s így sorozatot alkotó egyéb termékekre is kiterjed. Ha birtokomban van egy Hemnes bútordarab, és az bevált, akkor nagy valószínűséggel törekedni fogok arra, hogy beszerezsem a sorozat többi példányát is, éppen úgy, ahogy *A fekete város* első részlete után a Vasárnapi Ujság többi lapszámát is megvette a valamikori hírlapolvasó, hogy a regény részleteiből teljes sorozata legyen. Kíváncsiak vagyunk a folytatásra, az összehatásra, birtokolni akarjuk a teljes szériát. Alighanem az sem véletlen, hogy azzal párhuzamosan, hogy a születő kultúripar kitalálta a sorozatot, fogyasztói részről megszületett a gyűjtőszendvedély, a gyűjtemény pedig a társadalmi rang tartozéka, biztosítéka, garanciája lett. Ahol sorozatok vannak, ott a sorozatokból gyűjtemények lesznek: nagyon sokféle logikája alakult és alakul ki annak, ahogy a birtokosok gyűjteményeket határolnak le és határoznak meg, mint ahogy annak is, ahogy a producerek sorozatokat találnak ki, illesztnek össze és bontanak részekre. Akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy a társadalmi hierarchiák képződése a kulturális iparágak felől nézve a sikeres sorozatgyártók és a legkiterjedtebb/legritkább elemeket tartalmazó gyűjteménnyel rendelkező sorozattulajdonosok viszonya alapján írható le.

A sorozatképzés logikája az elmúlt öt évtizedben a televíziós narráció történetmesélési sémáiban játszotta a legforradalmibb szerepet. A televíziós sorozat ötven év alatt olyan karriert futott be, hogy abból egy *A nyugat alkonya* típusú monográfiát bármikor könnyűszerrel össze lehetne rakni. A hatvanas években a háztartásokban elterjedtté vált televízió elkezdte a saját esztétikáját kitalálni: a televíziós sorozat műfajának születése ekkorra datálható, a hetvenes évektől pedig már a társadalmi problémákra reflektáló, tudatosan szerkesztett sorozatok is jelen vannak az amerikai televíziózásban. A nagy robbanást a hetvenes évek óta létező kábeltelevíziók tartalomfejlesztőként való megjelenése jelentette a nyolcvanas évek végén, s az amerikai sorozatkultúra kétezres évek első évtizedére tehető aranykora után az új évezred második évtizede az európai sorozatok sikertörténeteit hozza el. A televízió aranykorát jelentő sorozatok – úgy tűnik – könnyűszerrel vészelik át a televízió halálát hirdető digitális korszaknyitást, illetve nekik köszönhetően történik meg a televízió továbbélése a digitális és online sorozatnézés új stratégiáival kiegészülve. Úgyhogy mindjárt két nagy elbeszélés alkonya és tündöklése is itt van egyben: a sorozatszerűség és a televíziós formátumoké.

A sorozatok kapcsán sokszor beszéltek áttörésről, a filmgyártás megújulásáról, a kreatív iparágak új formátumainak kialakulásáról, a promótálás innovációjáról, a kulturális marketing újjászületéséről, illetve sokszor azonosították őket a kétezres évek kulturális fogyasztásának uralkodó mintázataként. Ezekről az optimista és teljes joggal védhető megállapításokról mind lehetne beszélni, itt azonban inkább arra vállalkozom, hogy a sorozatokkal kapcsolatos tudományos vizsgálatok négy nagy problémacsoportját tekintsem át. Ezek (1) a műfajiság és a narrációs technikák, (2) a rajongói közösségek, (3) a sorozatok valóságvonatkozása, valamint (4) a franchise-transzsfikcionalitás kérdésköre.

Series és serial dialektikája a komplex televízióban

Jason Mittell, akinek a narratív komplexitásról írott tanulmánya a sorozatokkal kapcsolatos magyar nyelvű tanulmányokban rendszeresen előkerül, friss monográfiájában komplex televízióknak nevezi azt a műsor-szolgáltatói stratégiát, amely a kortárs televíziós produkciókat jellemzi.³ A kifejezés a műsörtípusok olyan narrációs technikáira és műfaji mintáira utal, amelyek a szakirodalomban korábban leírt típusok innovatív használatából és hibridálásából keletkeznek. Legalapvetőbb példaként a *series* és *serial* típusú építkezés oppozíciójának meghaladását említem, amely ellentét lebontását Bujdosó Ágnes is tárgyalja 2011-es tanulmányában.⁴ Ez az oppozíció a sorozatszerűség két alapvető típusát jelenti. *Serial*nek nevezzük azokat a sorozatokat (a francia szakirodalomban *feuilleton*), melyek egy fikatív elbeszélés „széthúzásából”, kiterjesztéséből építkeznek, s annak alapparamétereit variálják. Ezek a variációk Stéphane Benassi felosztása szerint lehetnek szemantikaiak (értékek, személyek és személyiségek, ideológiák rugalmassága és fejlődése), időbeliek (ritmusváltás, ellipszis, az elbeszélés idejének sűrítése, illetve tágítása) és narratívak (a narratív lehetőségek megsokszorozása, újrakezdés, felfüggesztés).⁵ Ezt a variabilitást az elbeszélés

3 Jason MITTELL, *Narratív komplexitás a kortárs amerikai televíziózásban*, Metropolis 2008/4., 30–53; Uő., *Complex TV*, New York University Press, New York, 2015 (online verzió: <http://mcpres.media-commons.org/complextelevision>).

4 Bujdosó Ágnes, *Televíziós sorozatok, médiumidentitás, műfajtudat*, Alföld 2011/9., 70–80.

5 Stéphane BENASSI, *Sérialité(s) = Décoder les séries télévisées*, szerk. Sarah SEPULCHRE, De Boeck, Bruxelles, 2011, 75–105. A tanulmány végén az alábbiakban említett kategóriák mátrixszerű összefoglalása is olvasható.

térbeli és diszkurzív állandósága ellensúlyozza. Éppen ez utóbbiak azok az elemek, amelyek változóak a másik prototípus, a *series* esetében. Itt éppen a szemantikai, időbeli és narratív elemek állandósága adja azt a sémát, amelyen belül a térbeli és diszkurzív elemek változatossága idéz elő feszültséget, alakítja ki a várakozást és a nézői azonosulást. A *series* és *serial* két alapformája mellett léteznek a sorozatok egyéb variánsai: a többrészes tévéfilm, a nyári sorozat, a történelmi sorozat, a *saga*, a csoportról szóló sorozat, a szappanopera (döntően *serial* jellegűek), a kereséssorozat, a *sitcom* (döntően *series* jellegűek).

A két típus – a jelzett műfaji variánsok ellenére – korábban tisztán azonosíthatóan volt jelen: gondoljunk például a *serial* esetében a kánonikus *Dallas*ra (1978–1991), amely a Ewingok texasi történetét építette kitaróan, a *series* esetében pedig az időközben magyar emlékezhelyülé avanszált *Columbóra* (1971–2003), ahol a felügyelő emberismerete mint szemantikai állandó folyamatosan biztosította azt, hogy a nézőt egy olyan bűntörténet előtt tartsa ott, amelyben a szinte tökéletes gyilkosság elkövetőjének kilétét az első perctől ismerjük, az egyes részek pedig arról szólnak, hogyan állít a lelki szegénységre rájátszó nyomozó pszichés csapdát gyanúsítottjainak. Azonban jóval nehezebb dolgunk van, ha ezt a két fogalmat például a *Game of Thrones* (*Trónok harca*, 2011–) vagy a *Sherlock* (2010–) példájára szeretnénk alkalmazni. Igaz, hogy a *serial*logika az első esetben erősebb, míg a másodikban a *series* jellegnek van fontosabb szerepe, de a történet alakításában éppen az ellenkező logika beépítésének van olyan funkciója, hogy képes rácáfolni a nézői elvárásokra.

A George R. R. Martin kötetének adaptációjaként létrejött *Trónok harca* idén véget ért ötödik évadában a gyártóknak meg kellett küzdeniük azzal a problémával, hogy a sorozat hogyan előzi be a könyvet. Jon Snow váratlan meggyilkolásával (minden spekuláció szerint valamilyen formában tovább kell élnie, azonban 2015 augusztusában abban kell maradnunk, hogy Jon Snow nincs többé) egy olyan szemantikai állandót iktattak ki a gyártók, amely a *serial*logika alakításához elengedhetetlen: ez volt az a karakter, akinek származásvonala olyan titkot rejt(het)ett, amely a vastrón követelésében biztosított volna teljes legitimitást a számára. A sorozat lezárásával kapcsolatos elégedetlenség éppen emiatt volt annyira vehemens: a rajongói közösségek a *serial* folytathatóságát kérték számon David Benioffon és D. B. Weissen. A *series* jellegű *Sherlock* esetében pedig a Watson magánélete köré épített harmadik évad okozott csalódást azzal, hogy túlságosan is *serial*-

elemekből építkezett, s a karakterek, ideológiák és értékek állandóságát kérdőjelezte meg, amikor fejlődésükben, határaik feszegetése közben mutatta meg a szereplőket. Márpedig az enigmatikus Sherlock Holmes esetében éppen az a szemantikai állandó, hogy nem tudunk róla mindent.

Hozzunk még egy példát a heterogenítésra: az e cikk írása közben éppen katasztrofikus recepciójú második évadának utolsó epizódja előtt álló *True Detective (A törvény nevében, 2014–)* egy, az ötvenes évek közepén Alfred Hitchcock által sikerre vitt formátum (*Alfred Hitchcock Presents [Alfred Hitchcock bemutatja], 1955–1962*) újraélesztésével kísérletezik, az antológiasorozattal, ahol a házigazda mint szemantikai állandó nyújtja a show minőségének garanciáját. Ebben az esetben Nic Pizzolatto neve a garancia arra, hogy az első évaddal kapcsolatos elvárások jogosan állíthatók az új történetet, új szereplőgárdát felsorakoztató és a fentebb jelzett elemek szinte mindegyikét megváltoztató második szemből szemben is. Az antológia a házigazda szerepe révén egyfajta diszkurzív állandóság mellett érvel. Ennek a sorozattípusnak az ismeretlensége, váratlansága okozza azt a tanácstalanságot, melyet a magyar sorozatkultúra központi orgánusaként működő Comment:com blog hozzászólásaiban is érzékelt lehetett: a második évad nézői többször is kifejezték afölötti elégedetlenségüket, hogy ezúttal nem Matthew McConaughey (Rustin Cohle) és Woody Harrelson (Martin Hart) sztárpárosa irányítja a nyomozást. Ebben a tanácstalanságban az is szerepet játszik, hogy Pizzolatto a magyar közönség egy nagyon kis szeletére számára képes húzónévként működni.

De mi is a húzónév? Ezzel a kérdéssel a komplex televíziós sorozatai el is vezetnek a másik nagy kérdéshez: a sorozatok és műfaji hagyományok kulturális beágyazottságának kérdéséhez. Az európai *auteur*mozi, illetve a producer alapúként sztereotipizált, valójában azonban az innováció többféle lehetőségére nyitott amerikai filmes hagyományok konfliktusa ismerhető itt fel. Az amerikai sorozatkultúra sikerén elgondolkodó francia televíziós szakma⁶ egyenesen azt a kérdést is felveti, hogy az *auteur* alapú európai filmgyártás számára a sorozatkészítésben rejlő lehetőségek kevésbé elérhetőek. Egyszerűen azért, mert az önálló tartalom fejlesztését Franciaországban például mindössze egy kábelcsatorna, a Canal+ támogatja, így még egy sikeres sorozat esetében is két évet kell várni az évadok forgatása között. Ennek az időbeli résnek

6 Itt a *Le Monde* 2013. júniusi tematikus számára utalok (*La Vie en Séries [Az élet részekben]*), amely a sorozatok valóságábrázolásának rétegzettségére és létezésére helyezte a hangsúlyt.

pedig nemcsak a nézői elvárásokkal való szembesülésben van szerepe, hanem abban is, hogy kevésbé tudnak kialakulni olyan rendezői technikák, amelyek sorozatspecifikusak. Éric Rochant rendező például arról beszélt, hogy a *Mafiosa – A család* (2006–2014) című sorozat két évadának rendezése milyen gátakat szabadított fel benne, és hogyan hatott 2013-as nagyjátékfilmjének, a *Möbius*nak a stílusára. A briteknél a sorozatkultúra erőteljes újjászületése tapasztalható a BBC, az ITV és a Sky csatornák közötti versengésnek köszönhetően. A kulturális tradíciók továbbá olyan döntéseket is befolyásolnak, mint hogy a nagyjátékfilmenél a közönséggel jóval magasabb fokú interakciót megvalósító sorozat milyen szempontból követi a nézők elvárásait: lásd e tekintetben például a brazil, török vagy koreai sorozatok gyártási logikáját, ahol a karakterek alakításában a hősiesség kategóriája fontos szerepet játszik. Ezek a szemantikai elemek az egyes produkciók terjesztési szempontjait is meghatározzák. Francia nyelvterületen például e hősiességre épülő sorozatok a tengerentúlon rendelkeznek magas nézettséggel, míg a kontinentális Franciaországban az amerikai és brit sorozatokat követik.

Közvetítés, letöltés, rajongói közösségek és hierarchiák

Sokféle okát lehetne felsorolni annak, hogy miért nézünk sorozatokat. Martin Winckler francia orvos és sorozatszakértő kettőt említ ezek közül.⁷ Egyrészt egy gyártás felőli okot: a kábelszolgáltatók Amerikában igen erős konkurenciahelyzetbe állítják a produkciós szakembereket, s ez igényes produkciókra szocializálja a nézőt. Másrészt viszont van egy evolúciós biológiai érve is: a fikció élettapasztalatokat ad át, és a fikció iránti igényt, melyet sokáig az irodalom szinte egyedülként szolgált ki, ma a sorozatok nagymértékben kezdik kielégíteni.

Ez a nagyon általános magyarázat azonban nem ad választ arra, hogy miért szimpatikusabb valakinek mondjuk a *Mad Men* (*Reklámőrültek*, 2007–2015), mint a *Californication* (*Kalifornia*, 2007–2014). A sorozatok az elmúlt évtizedben meghatározó életstílustrendeket tudtak bemutatni, közösségeket alakítottak ki, közösségeket jelenítettek meg. Ezen a területen a sorozatokkal kapcsolatos vizsgálódások a közönségkutatások olyan nemes, a médiakutatásban sokszor szinte idealizált hagyományaihoz tudnak visszanyúlni, mint a *cultural studies*

7 Martin WINCKLER, *La vie à suivre*, Le Monde – Hors série 2013. június, 9–14.

és a birminghami iskola. Császi Lajos tanulmányainak köszönhetően ezeknek a kutatásoknak a nyomai nálunk is jól érzékelhetőek. Az etnográfiai és szociológiai módszereket alkalmazó vizsgálatok nézettségi adatokból indulnak ki, és attitűdvizsgálat révén a hősköz, az értékrendekhez való viszonyulásokat, nézési szokásokat írnak le. E vizsgálatok nagyon sokféle markerét különíthetik el az attitűd azonosításának. Stéphane Calbo például a nézés közbeni nonverbális reakciókat vizsgálva egy sorozat pozitív recepciója esetén az élvezet négyféle formáját határozta el: a visszafogott, a kitörő, a megelőlegezett és a reaktív típust. Dominique Pasquier ezzel szemben mélyinterjúkkal vizsgálta a sorozatokkal kapcsolatos reakciókat családok esetében: itt a származás és az attitűd közötti viszony megállapítására volt lehetőség.⁸

Ezekhez a digitális korszakot megelőző televíziós kutatásokhoz képest ma már elengedhetetlen a megváltozott nézési szokások, a hálózati közösség szerveződés különböző formáinak figyelembevétele. A *fansubing* és a *fanfiction* jelenségeinek vizsgálata dokumentálja az amatőr, kollaboratív jellegű tudástermelés (a Wikipédia mintáját követő Lostpedia, Fringepedia stb.), valamint a hálózati hierarchiák és elitek képződésének formáit.⁹ E közösségek legkorábbi formája a *The X Files* (*X-akták*, 1993–2002) sorozathoz kapcsolódott, ahol a közösségi fórumok kultúrájának korai fázisában először került sor arra, hogy egy sorozat alakulásával, ideológiájával kapcsolatos közösségi párbeszéd a világhálón alakuljon ki. Az online televíziózás következményeként az ingyenes és rajongói tartalomfejlesztés formái olyan szimbolikus tőkét is felhalmozhatnak, hogy a *Trónok harca* esetében például maga George R. R. Martin is egy olyan Svédországban lakó rajongó-fordító segítségét szolta kérni, ha az általa felépített fiktív világgal kapcsolatos emlékei nem lennének egészen tiszták, aki a fansubing világában vált ismertté.¹⁰

Komplex valóság – komplex sorozat

A komplex televízióknak van egy valóságrepresentáció tekintetében vett jelentése is. A 2000-es évek sorozatboomja ugyanis azzal is összefügg-

8 E kutatásokról lásd Laurence DOURY, *Comment analyser les publics des séries télévisées? = Décoder les séries télévisées*, 151–178.

9 *The Cult TV Book*, I., szerk. Stacey ABBOTT, B. Tauris, London – New York, 2010, 205–243.

10 Mélanie BOURDAA – Mona CHOLLET, *Sous-titrage en série*, Le Monde Diplomatique 2014. április, 27.

gésben állt, hogy a sorozatok a valóságmegjelenítés egyre komplexebb és innovatívabb formáit hozták. Gondoljunk az iraki háború következményeit megjelenítő *Homelandre* (*A belső ellenség*, 2011–), a Fehér Ház szubkultúráját bemutató *House of Cardsra* (*Kártyavár*, 2013–) vagy a bűn megjelenítés klasszikus sorozatára, a *The Wire*-re (*Drót*, 2002–2008), melyet többször neveztek a sorozatgyártás remekművének. A sorozat ötletgazdája, David Simon hihetetlenül izgalmas munkásságából, mely a tényfeltáró újságírás legnemesebb hagyományát emelte át a sorozatgyártásba, olyan példát említhetünk még, mint a 2010–2013 között futott *Treme*, amely New Orleans helyi közösségeinek felépülését, újrászerveződését dokumentálta a Katrina hurrikán támadása után. Lássunk közelebről egy olyan példát, amely a sorozatbeli valóságprezentációk finomodását egy korábbi sorozathoz képest tudja megmutatni.

Lena Dunham 2012-ben indult sorozata, a *Girls* (*Csajok*, 2012–) tudatosan idézi meg a kilencvenes évek négy nőkarakterre alapozó kultikus sorozatát, a *Sex and the Cityt* (*Szex és New York*, 1998–2004), majd átírja azt a digitális bennszülöttek generációjára. Igaz ugyan, hogy a *Csajok* viszonya egy nemzedékkel korábbi előképéhez kritikus, s talán többet örökölt Woody Allentől, illetve a *Seinfeld* (1989–1998) című sorozattól, mint a Darren Star és Michael Patrick King ellentétes koncepciói alapján alakuló *Szex és New Yorktól*, a leszármazásvonal mégis beszédes. Dunham arra kíváncsi, mi történik azokkal a húszas éveikben járó lányokkal, akik elhitték, New Yorkban lehet olyan életet élni, mint amilyen Carrie Bradshaw-é. Amennyiben ez nem sikerül nekik, természetesen csakis saját magukat hibáztatják. S ha a *Szex és New Yorkot* a narcisztikus individualizmus kultikus sorozatának tekintették,¹¹ a *Girls* az individualizmus aktualizált diagnózisát nyújtja. A *Szex és New York*hoz képesti meghatározódást most jellemezzük azzal, ahogyan a korábbi sorozat szlogenjét a *Girls* kifordítja. Az első esetben a szlogen így hangzott: „Carrie Bradshaw tudja, milyen a jó szex, vagy nem fél megkérdezni”, itt viszont „Hannah Horvath tudja, milyen a rossz szex, vagy nem fél megkérdezni”. A szójáték jól érzékelteti, hogy ezzel az egyszerű kifordítással magunk mögött hagyjuk az ideált, s lesz helyette tapasztalat, kíváncsiság ott, ahol nincs ambíció és elvárás. És ez a kulcsfontosságú kérdés: hogyan tud a felnőtt életbe beleszokni egy olyan generáció, melyet kisgyerekkorától kezdve folya-

11 Lásd például Kim AKASS – Janet McCABE, *Reading Sex and the City*, I. B. Tauris, London – New York, 2004.

matosan a saját hang, a saját hiteles életgyakorlat megtalálására serkentettek, s ezzel még annak a bizonyosságát is elvesztette, hogy ugyanabban keresi-e a hitelességet, mint a szülei? Ezért lesz e sorozat sok értelmezésben egzisztencialista,¹² hiszen az „élet nagy dolgairól” szól: életről, halálról, szerelemről, munkáról – azokról a komponensekről, amelyekről jól tudjuk, hogy nem opcionálisak. A sorozatból éppen az derül ki, hogy a mindenben az opciókhoz szokott generáció mennyire nehezen bánik a nem opcionális dolgokkal, mennyire aggasztóan kell jelentést, értelmet keresnie bennük. A Dunham-jelenség eddigi teljesítménye éppen az, hogy eljuttatja hőseit a felnőtté válás és a nem opcionális opciók területére.

Franchise és transzfikcionalitás

Az utolsó említett jelenségek köré a franchise-é és a transzfikcionalitásé. A sorozatok – bár a televíziós médium szülöttei – a kortárs kreatív iparágakra jellemző transzmediális narrációk leggazdagabb eszköztárát mutatják fel. A jelenségcsoportot Henry Jenkins és a konvergens médiajelenségek más teoretikusai írták le úgy, hogy abban a produkciós, a poétikai és a közönségvizsgálatok szempontjai egyaránt érvényesültek. Itt terjedelmi okokból eltekintek Jenkins klasszikusnak számító munkáinak idézésétől, utalok viszont két, a környezetéből kiinduló munkára. Az egyik a Jonathan Gray és Derek Johnson szerkesztésében megjelent, a szerzőség és a kreatív iparágak viszonyát áttekintő tanulmánykötet, melyben a sorozatokhoz hasonló többszerzős és szoros határidejű alkotástípusok szerzői jogi fogalmait elemzik olyan esettanulmányokon keresztül, amelyek a *spin-off*ok (korábbi sorozatokból emancipálódó minisorozatok vagy egy-egy sorozat részjelenségéhez kapcsolódó új sorozatok) és a *crossover*ek (sorozatkeresztezések) számos jelenségét érintik.¹³ Különösen izgalmasak Angela Ndaliansis kutatásai, melyek a kortárs érzékeléskultúra átalakulását tematizálják a horrorfilmek, horrorsorozatok transzmediális adaptációinak elemzésén keresztül.¹⁴

12 Lásd például Chelsi Barnard ARCHIBALD, *Jessa the Existentialist = Girls and Philosophy*, szerk. Richard GREENE – Rachel ROBINSON-GREENE, Open Court, Chicago, 2015, 61–73.

13 Lásd különösen Ian GORDON, *Comics, Creators and Copyright. On the Ownership of Serial Narratives by Multiple Authors = A Companion to Media Authorship*, szerk. Jonathan GRAY – Derek JOHNSON, Wiley, Blackwell, 2013, 221–239.

14 Lásd Angela NDALIANIS, *Transmedia and the Sensorium. From Blair Witch to True Blood = The Horror Sensorium. New Media and the Senses*, McFarland Pub, McFarland, 2012, 163–193.

S ha az előbbieken egy, a millenárisok viselkedésmintáit tematizáló sorozatot hoztam fel példaként, e rövid összefoglaló zárásaként is egy, a digitális bennszülöttekre épült sorozat transzmediális fogásainak elemzését említem. Louisa Stein a digitális eszközkultúra alakulását a *Gossip Girl* (*A pletykafészek*, 2007–2012) című sorozat kontextusában elemezte:¹⁵ e sorozat, mely a 2010-es évek gazdag New York-i fiataljainak életét mutatta be egy ismeretlen identitású hálózati pletykaterjesztő perspektívájából, s a narráció középpontjába helyezte az okostelefont. Blair Waldorf és Serena van der Woodsen egyetlen lépése sem maradt dokumentálatlanul a rejtélyes narrátor uralta hírfolyamokon. A sorozat a digitális hatalom működését, erejét mutatta meg, s kiegészült olyan alkalmazásokkal, amelyek e hatalom gyakorlásának lehetőségét adták meg a rajongóknak. A Facebookon a Social Climbing, a Second Life-ban a Gossip Girl extenzió tették lehetővé az immerzív fogyasztás folytatódását. A Social Climbing alkalmazáson keresztül a Facebook-felhasználó meghívókat kapott a sorozatban említett eseményekre, magánpartikra, születésnapokra és divatbemutatókra, illetve maga is szervezhetett eseményeket, része lehetett a pletykafészek hálózatának. A Second Life-ban pedig avatárjával azokban az Upper East Side-i üzletekben vásárolhatott, ahol a sorozat hősei. A Second Life leágazása 2008-ban online áruházként kezdett működni a bluefly.com webáruházon keresztül, ahol nem a sorozat arculati elemeit hordozó emléktárgyakat lehetett vásárolni, hanem olyan divat- és dizájnmarkák termékeit, amelyeket a sorozat szereplői is használtak. Vagyis megvásárolhatóvá vált a sorozat szereplőinek életstílus. *Product placement* és olcsó marketingfogás mindez – mondhatnánk, azonban Louisa Stein elemzése kimutatja, hogy a sorozatbeli események mediált bemutatása a hírfolyamokon, üzenetekben valójában a digitális bennszülöttek ambivalens és repetitív, alapvetően nosztalgikus valóságtapasztalatát tudta reprodukálni. Példaként idézi a központi pár, Blair és Chuck első csókját, amely egy New York-i taxiban következik be, s megmutatásakor a sorozat olyan vizuális elemekkel élt, mintha egy megszakadó közvetítést látnánk. Hiszen a csókot nem megélik a szereplők, hanem a pletyka szól róla. Stein úgy látja, hogy ezek a technikák teszik működőképessé a transzmediális immerziós játékokat is.

Miközben ezt írtam, a sorozatfigyelő alkalmazásom szerint három jelenleg futó sorozatot nézek, hat olyan van, amelynek folytatása beje-

15 Louisa STEIN, *Gossip Girl, Transmedia Technologies = How to Watch Television*, szerk. Jason MITTELL – Ethan THOMPSON, New York University Press, New York, 2013, 338–346.

lentett (idén vagy 2016-ban folytatódik), illetve húsz produkciót tart számon az általam követett, de már nem sugárzott sorozatok címszó alatt. Jenkins terminológiájával élve „akafan” – ezekkel az alacsony számokkal – nem vagyok. Tudom viszont, hogy nem tartja a kor ütőerén a kezét az, akit a sorozatok jelensége nem érdekel. Az itt kínált körkép – minden hiányossága mellett – azt mutatja, hogy a tudományos érdeklődés is lépést tart a sorozatkultúra alakulásával.

Barna Péter

A CINKOSSÁG NARRATÍVÁJA

*Rendhagyó elbeszéléstechnika
a House of Cards című sorozatban*

A politika minden művészeti ág számára hálás téma. Egyrészt azért, mert a múlt- és jelenbeli események bőven nyújtanak nyersanyagot a feldolgozáshoz, másrészt mert az adott művészeti termék garantáltan nagy nyilvánosságot és figyelmet kap egy-egy életút, történés vagy éppen fiktív téma feldolgozását követően. Ezt bizonyítja a David Fincher produceri felügyelete alatt készített *House of Cards* (*Kártyavár*) című politikai dráma is. Az eddig elkészült három évad 39 része rendkívül népszerű a közönség¹ és a szakmai nyilvánosság körében is. Adaptációról van szó, az alapötletet a Paul Seed rendezte 1990-es, azonos című, mindössze négyrészes széria adta.² A környezet akkor Nagy-Britannia volt, mostani helyszínünk az Egyesült Államok. Az Emmy-díjat nyert Netflix-sorozatnál váratlant húztak a készítők: az internetes közösség fogyasztási szokásaihoz igazodva a teljes évadot egyszerre tették elérhetővé a világhálón.³ A rendkívül tudatosan és igényesen felépített produkciónál a szereplőválogatást sem bízták a véletlenre. Meg is lett az eredménye: mind a főszereplőt alakító Kevin Spacey, mind a feleségét játszó Robin Wright Golden Globe-díjat kapott alakításáért. Az előkészületek során kínosan ügyeltek minden részletre: 300 ezer négyzetméteren építették fel a díszleteket, és tökéletesen lemásolták a Fehér Ház berendezését, a Kongresszust és az ovális irodát. Csak az első két

- 1 A második évad bemutatását megelőző napon maga Barack Obama kérte követőit, hogy ne spoilerezzenek: „Tomorrow @HouseOfCards. No spoilers, please” – szolt a Twitter-bejegyzés.
- 2 A sorozatot Michael Dobbs brit politikus regényéből készítették. Dobbs Margaret Thatchernek dolgozott 1986-tól 1987-ig.
- 3 Fincher egy interjúban azt nyilatkozta, hogy számára örült érzés volt egyhuzamban megnézni az évad mind a 13 részét, szerinte más kapcsolat alakul ki így a karakterek és a néző között. Kevin Spacey is kifejtette véleményét ezzel kapcsolatban egy edinburghi konferencián: úgy gondolja, általában jellemző, hogy a néző akar irányítani, ezt pedig a Netflix biztosítja is. Megadja neki a választás lehetőségét, illetve azt, hogy akkor és annyit nézzen a sorozatból, amennyit szeretne. A legfontosabb szerinte, hogy a nézők jó sztorikat kapjanak, amelyekről beszélni és írni tudnak, amelyeknek rajongói felületeket hoznak létre, és amelyeknél nem számít a 13 órás hossz, vagy a médium, amely közvetíti mindezt. Spacey beszéde az Edinburghi Nemzetközi Filmfesztiválon: www.youtube.com/watch?v=P0ukYf_xvgc.

évad költségvetése 100 millió dollárra rúgott. Minden adott volt tehát ahhoz, hogy egy kiemelkedő sorozat kerüljön a nézők elé. A *House of Cards* azonban nem a kiváló színészi teljesítményekkel, nem a rendhagyó közzétételi formával, még csak nem is az izgalmas történettel és a jól kitalált karakterekkel hívja fel magára leginkább a figyelmet. Igazán különlegessé narrációs technikája teszi, amely többet és mást ad, mint amit megszoktunk, vagy mint amire egy televíziós sorozatnál számítani lehetett.

A modern self-made man

Az eddig leforgatott három évad azt az utat mutatja be, amelynek során Francis Underwood (Kevin Spacey) eljut az amerikai elnöki pozícióig. Legfőbb szövetségese ebben felesége, Claire (Robin Wright), a politikai játszmák mellett így a cselekmény személyes szála is erős. A harmadik évad azon túl, hogy már Underwood elnöki ténykedését mutatja be, kettejük kapcsolatának változását, majd megromlását is a közép-pontba helyezi. Az egész történet egy minden lényeges elemet magába sűrítő, kulcsfontosságú jelenettel kezdődik. Underwood teátrális megoldással lép színre. Lakásából egy épp elgázolt kutyaóhoz siet, majd a következőket mondja egyenesen a kamerába nézve: „Kétféle fájdalom létezik. Az egyik erősebbé tesz, a másik a haszontalan fájdalom. Ez csak szenvedést okoz. Nincs türelmem a haszontalan dolgokhoz. Ilyen pillanatokban tette kész emberekre van szükség. Akik megteszik a kellemetlen, de szükséges dolgokat.” Aztán nemes egyszerűséggel kivégzi a szenvedő állatot, majd sajnálkozva magyarázza a megérkező gazdának, hogy mi történt. A jelenet bravúros sűrítéssel foglal össze szinte mindent, amit a politikusról és arról a világról tudni érdemes, amelybe épp belesöppentünk. *Mise en abyme* ez, amely röviden bemutatja, mi vár ránk az elkövetkezőkben: határtalan kegyetlenség és gátlátalanság; eszmék, melyekre senki sem lehet befolyással; hazugság, játszmák és színjátékok. A következő jelenet szintén egy drámához hasonlít: Underwood körbevezet minket egy szilveszteri bulin, és néhány szóval bemutat mindenkit, akiről tudni érdemes. Tulajdonképpen használati utasítást ad a többi szereplőhöz. Mondataiból kiderül, hogy rutinos szereplője a politikai életnek, őszintén felvállalja továbbá, hogy nem mindig a helyes, de minden alkalommal a szükséges utat választja: „Garrett Walker, a leendő elnökünk. Kedvelem-e? Nem.

Hiszek-e neki? Az nem számít. [...] Nézzék azt a győztes mosolyt, azt a bizalmas tekintetet. Még az elején álltam mellé, és mostanra nélkülözhetetlen vagyok. Huszonkét évnyi képviselőség után tudom, merről fúj a szél. [...] Ami engem illet, én csak egy egyszerű frakcióvezető-helyettes vagyok. Én irányítok mindent a Kongresszus kicsinyes és unalmas falai között. Én tisztítom a csatornákat, miattam folyhat az iszap. De nem sokáig kell már ezt csinálnom. Megszolgáltam az időm. Megtaláltam a megfelelő embert. Adok, kapok. Üdvözlöm önöket Washingtonban.”

Így veszi fel velünk a kapcsolatot Underwood, aki az első perctől arra játszik, hogy a bizalmunkba fogadjuk. Mintha a nézők között is szüksége lenne szövetségesekre. A kezdő jelenet lezárását követően elkezdődik ugyanis a véres, kegyelmet nem ismerő politikai harc, amelyben semmi sem szent, és amelyben főszereplőnk nem válogat az eszközökben, ha valakit el kell takarítania előrelépése útjából. Az ámokfutás kiváltó oka, hogy várakozásával ellentétben az elnök nem nevezi ki külügyminiszterré. Így kénytelen taktikát váltani, és a minden körülmények közt lojális és együttműködő strómanból igazi *self-made man*né válni, aki mindenben és mindenkin átgázol azért, hogy egyre feljebb jusson. Hihetetlen érzékkel keveri a kártyákat, állít maga mellé szövetségeseket és ugraszt össze ellenfeleket. Ha kell, nem fél bepiszkítani a kezét: metró elé löki a túl sok információhoz jutó újságíró, Zoe Barnest (Kate Mara), és tehetséges, ámde kiszámíthatatlan, így kockázatot jelentő párttársát, Peter Russót (Corey Stoll) is megöli. Az első évad végéig az alelnökségig jut, hogy aztán a második végén az elnöki széket is elfoglalhassa. A harmadik évadban lelassulnak és elmélyülnek az események: azzal szembesülünk, hogyan vizsgáljuk az, aki egyedül megbuktatva elődjét a világ egyik legbefolyásosabb emberévé vált, és nemcsak Amerika belügyeivel, hanem égető külügyi problémákkal is meg kell küzdenie a magánéleti válság mellett.

A „negyedik fal” lebontása

A *House of Cards* legérdekesebb újítása a rendhagyó narratopoétikai eljárás. A főszereplő ugyanis a dialógusok közben és a jeleneteket megszakítva időnként kiszól a filmszituációból, és a kamerába nézve megszólítja a befogadót. Kommentálja az eseményeket, következtetéseket von le, háttér-információkat ad vagy szimplán filozofál. Underwood

cinkosnak, partnernek tekinti a nézőt, aki számára bizonyítania kell az igazát, kifejezni terveit és gondolatait, akinek meg kell magyaráznia minden kétes szituációt, vagy akit szimplán csak be kell vonni a meseteri tervekbe. Ez a narrációs eljárás, bár nem gyakori, nem is párját ritkító: elég, ha Woody Allen *Annie Hall* című filmjére vagy a *House of Lies (Gátlástalanok)* című sorozatra gondolunk. De ugyanezzel a technikával él a posztmodern színház is, amely azzal, hogy az előadás szereplőjévé teszi a nézőt, azt sugallja: a színpadi események a való világban is megtörténhetnek. De mi ennek a további funkciója?

Ha befogadói oldalról közelítünk, a legfőbb törekvés az, hogy a néző ne érezze kirekesztve magát. Leomlik az úgynevezett „negyedik fal”, amely egyfajta eltávolító, elidegenítő akadály a színész és a néző, a tartalom és a befogadó között. Úgy érezzük, Underwood első számú bizalmasai vagyunk, a szereplő a kanapénkon ül, vagy éppen mi vagyunk mellette a Fehér Házban, és egyedül velünk osztja meg, hogy valójában mit gondol. Egyik karakternek, talán még a feleségének sem sikerül teljesen belelátnia a fejébe, de nekünk ezt a lehetőséget tálcán kínálja. Mi is főszereplőnek érezhetjük tehát magunkat, hiszen belátunk a színpad falak mögé, tudjuk, mi a valódi szándék, és a végső kimenetelt is mi sejtethetjük leginkább. Sarah Kozloff tökéletesen fogalmazza meg ennek a narrációs eljárásmódnak a lényegét és következményeit. „Számos esetben a történetmondó narrátor annyira be van ágyazva a filmbe, hogy úgy tűnik, ő teremtette meg nem csak azt, amit mond, hanem azt is, amit látunk. Vagyis a filmek gyakran olyan erőteljesen formálják meg az elbeszélő szereplő figuráját, hogy a mesemondót úgy könyveljük el, mint a képzelt szócsovért az egész film alatt vagy a saját történetzárlának az elmesélése idejére. *Hiszünk a hangnak, mert úgy tekintjük, mint teremtő, nem pedig mint teremtett eszközt.*”⁴ Hiszünk tehát Underwoodnak, mert elhíteti velünk, hogy csakis ő lehet a győztes, így az ő oldalára kell állnunk.

A politikai szemfényvesztés leleplezése

Ha a narráció elvontabb értelmét és példaértékét keressük, legalapvetőbb szándékként a politikai szemfényvesztés leleplezését nevez-

4 Sarah Kozloffot idézi Seymour CHATMAN, *Az elbeszélő a filmben*, ford. FARKAS Csaba, Filmspirál 2000/1., www.filmintezet.hu/magyar/filmint/filmspir/22/chatman.htm. Kiemelés tőlem.

hetjük meg. A készítők ugyanis már-már tolakodó őszinteséggel és didaktikussággal mutatják meg nekünk mindazt, ami a való világban is megtörténik nap mint nap, mégis hajlamosak vagyunk átsiklani felette. A politika hazugságairól, inkorrekttségéről, az azt működtető hatalomvágyról van szó. Továbbá arról, hogy minden illúziónk ellenére a képviselt, aki pozíciójához segítette a képviselőt, mindig csak sokadlagos lesz. Underwood a hatalommániás, megalomán közéleti szereplő, a kizárólag a saját érdekeit szem előtt tartó karrierista, valamint a kétszínű, látszólag mindenkire figyelő, de a valóságban csakis a saját előrelépésével foglalkozó politikus megtestesítője egy személyben. Olyasvalaki, aki úgy változtatja az elveit, ahogy az aktuális politikai szél fúj, akinek semmi sem szent, és aki néhány szavazatért bármire képes.

Az elbeszélésmód legfőbb ereje éppen abban mutatkozik meg, hogy még egy ilyen alakkal is szövetségre lépünk. Underwood nem esik ki a szerepéből, hiszen kiszólásai alkalmával is azt szeretné elérni, hogy bízzunk benne, higgyünk neki, álljunk az oldalára, kvázi szavazzunk rá. Eléri, hogy azonosuljunk azokkal a kétes helyzetekkel, amelyekbe belekerül, és felmérjük a döntés nehézségét. Vagy hogy ne figyeljünk arra, milyen eszközökhöz folyamodik céljai elérésében. Teszi mindezt úgy, hogy egy percig sem magyarázkodik vagy mentegeti magát. Tudatosan játssza az antihős szerepét, s közben segít levonni a megfelelő következtetéseket. „Azt hiszik, képmutató vagyok? Akkor jól hiszik. Nem ellenkezek önökkel. A hatalomhoz vezető út képmutatással van kikövezve. És áldozatokkal. Ne bánjanak semmit!” – mondja, miután cserbenhagyta egyik régi barátját (2. évad 9. rész). A gyengébb pillanatait sem rejti véka alá: „Hazugságok hálója. Először az ügyésznek, aztán az elnöknek. Csupasznak és sebezhetőnek érzem magam. Mint a bőr, ahol korábban a gyűrűm volt. Akhilleusz is csak annyira volt erős, mint a sarka” (2. évad 11. rész). Persze nem zökken ki sok időre megszokott mentalitásából: ugyanúgy, ahogyan szereplőtársait, minket is az orrunknál fogva vezet. Kettős szerepet játszik: a filmbéli karaktert és a fikcióból kilépő kvázi fiktív figurát. Így tart elénk görbe tükröt a főszereplő, aminek elsődleges célja éppen a valóság és a fikció keveredésének, interferenciáinak, szinergiáinak megmutatása. Underwood azzal, hogy közvetlenül hozzánk szól, felhívja a figyelmünket arra, hogy mindaz, ami a képernyőn történik, ha különböző variációkban is, de a való életben is jelen van.⁵ Játékával bizalmas viszonyt alakít ki, és

5 Mint már annyiszor a történelemben, a *House of Cards*ot illetően sem tudott teljesen elválni egymástól a kitalált történet és a hétköznapi élet. Köszönhető ez annak is, hogy

könnyebbé teszi az azonosulást, holott eredendően mindenki elutasító egy ilyen karakterrel szemben.

Hangsúly a befogadón

David Fincherék tehát nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy mi történik a nézővel a befogadás során. Egyfajta hermeneutikaközpontú alkotásmód ez, amely a befogadásra és annak folyamatára helyezi a hangsúlyt. Az persze más kérdés, hogy bármennyire is előtérbe kerül a néző interpretációja, a megvalósításnak, Underwood kiszólásainak köszönhetően korlátozva van. Nem értelmezheti teljesen szabadon a látottakat, mert csak a főszereplő beszél közvetlenül hozzá, a többi karakter nézőpontjával csak közvetetten szembesül. *A narratív film elméletei* című tanulmányában Füzi Izabella David Bordwell *fabula* és *szűzsé* terminusaira reflektálva a következőket írja: „A néző hozza létre tehát a fabulát a szűzsé jelzései alapján, de ezt a konstrukciós tevékenységet a szűzsé irányítja. E tevékenység, mely nagyrészt a barthes-i hermeneutikai kód művelein alapszik (a rejtély megoldását folyton elhalasztó késleltetésen, csapdákon, melyek félrevezetik, hamis útra terelik a nézőt, ismétlődéseken, redundanciákon), az előzetes feltételezések alapján történő következtetések levonásából és hipotézisek alkotásából áll. Amikor mindezt a néző, s nem a szöveg, a narráció oldalán könyveli el, Bordwell nem tesz mást, mint hogy áthelyezi az ágenciát. (Hasonló példa erre, amikor Bordwell amellet érvel, hogy a filmben nem beszélhetünk egy tudatként fellépő, megszemélyesíthető narrátorról – kivéve a szereplő-narrátor esetét –, viszont a narrációs eljárás-

a politikusok nem engedhetik meg maguknak, hogy rámutassanak ügyeskedéseikre, akkor sem, ha mindezt „csupán” egy művészeti termék teszi. Ennek megfelelően amikor a forgatás során az ENSZ Biztonsági Tanácsának épületében szerettek volna néhány jelenetet felvenni a sorozat készítői, az orosz delegáció megvétózta a kérésüket. Vlagyimir Putyin mindenesetre ezzel együtt vagy ennek ellenére is a harmadik évad egyik visszatérő kulcsfigurája lett (vö. *Putyin a House of Cardsot is megszopatta*, comment.blog.hu/2014/07/03/putyin_a_house_cardsot_is_megszopatta). Hasonló volt az amerikai közélet reakciója Underwood harmadik évadbeli legfontosabb politikai programjára, az úgynevezett „AmWorks”-re (Amerika dolgozik). Ezzel a több millió munkahelyet ígérő, a választások közeledtével fő kampányelemként szolgáló foglalkoztatáspolitikai programmal az elnök népszerűségét szerette volna növelni. Elképzeléseit azonban csak a szociális juttatások megnyirbálása árán tudta finanszírozni. Az amerikai sajtó a fikciós jelleget szem elől tévesztve felháborodással fogadta az ötletet, és sorra szólaltatta meg a közgazdászokat, szakértőket, hogy a véleményüket kérje arról, hogy működhet-e az AmWorks (vö. *Tévé sorozatbeli közmunkaprogramon háborog az amerikai sajtó*, 444. hu/2015/03/14/house-of-cards-kozmunka).

sokat épp egy ilyen antropomorfizált működésként írja le: a narráció elrejt információkat, kihagyásokkal él, többé vagy kevésbé öntudatos és közlékeny.) Bordwell leírásában is a néző kognitív műveletei nem mások, mint a narráció jól meghatározott, formalista szempontok által körvonalazott módozatai. A kognitív alapvetés inkább arra szolgál, hogy befogadói oldalról is magyarázza, megvilágítsa azt, ami a szövegben történik.”⁶

A *Kártyavár* esetében tehát ahhoz, hogy a megértés teljes legyen, a szüzsére kell hagyatkoznunk. Underwood segít nekünk ebben, nemcsak a narrációval, hanem szimpla gesztusokkal, összenézésekkel, nonverbális jelekkel is. A megértés és annak folyamata így lesz izgalmasabb és teljesebb is, mint egy hagyományos értelemben vett szüzsé esetén. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a megszokott filmes narrációval ellentétben ebben az esetben a szüzsé nem kizárólag azért van, mert szükségünk van rá a fabula részelemeinek összeillesztéséhez. A történet alapjait a főszereplő baráti gesztusai nélkül is értjük, ezek egyfajta többletként mutatkoznak meg.

A gonosz, akinek megbocsátunk

Minden lényegre törő, frappáns mondatnál, jól kivitelezett gesztusnál vagy váratlan kiszólásnál fontosabb a narráció azon szerepe, amely azért felel, hogy azonosulni tudjunk a főszereplővel, elfelejtsük büntetteit, szemet hunyjunk aljas húzásai felett és szurkoljunk neki előmenetelét, céljai beteljesítését illetően. A *House of Cards* erőssége éppen ebben áll. Ha nem csavarnak egyet Fincherék a narráción, egy átlagos politikai krimi néznénk, amelyben vannak ugyan izgalmas szálak és jó karakterek, de semmi különlegeset nem kapunk, és valószínűsíthetően azért szurkolunk, hogy Underwood mihamarabb bukjon meg. Így azonban függetlenül tudunk mindentől, s várjuk az újabb és újabb megoldásokat, bravúrokat és sikereket. Néhány résszel később már a gyilkosságokra is csak nehezen emlékszünk. Kapunk egy negatív ikont, aki szimbóluma mindannak, amit elítélünk, ugyanakkor kaján mosollyal konstatáljuk azokat a bravúrokat, amiket végrehajt. Frank Underwoodot egyszerre gyűlöljük és szeretjük, megvetjük és csodáljuk. A róla szóló sorozatot pedig izgalommal figyeljük, részben azért

6 Füzi Izabella, *A narratív film elméletei*, Apertúra 2008. tavasz, www.apertura.hu/2008/tavasz/fuzi.

is, mert úgy érezzük: nem vagyunk kirekesztve. A mögül a bizonyos negyedik fal mögül is van, aki figyel ránk, szól hozzánk és partnerének tekint bennünket. Szemünkre veti azt, ami nem csak a filmvásznon történik meg, és ha reflektálatlanul is, de rámutat arra, hogy ugyanúgy elnézünk neki is mindent, mint ahogy a valós életben is tesszük. Átlagon felüli retorikai képességekkel és dörzsölt megoldásokkal messzire lehet jutni.

Balogh Lili

DEVIÁNS NARRÁCIÓ A HUMOR SZOLGÁLATÁBAN

„vékony vonal van egy jó sztori és egy kamu sztori között”

Ted Mosby

„Srácok, 2007 őszén egy lánnyal randiztam, akit... Hmm, hogy is hívtak? Huszonhárom éve történt, én sem emlékezhetem mindenre. A történet kedvéért hívjuk csak...”

– Mindenki, ő itt Blabla.

– Please call me just Bla.”¹

Csak egy a számos eset közül, amikor a néző nevetni kezd egy olyan jeleneten, amelyben a sorozat narrátora épp megbízhatatlanságáról tesz tanúbizonyságot. Ezt a jelenséget általában a feszültséggel, szorongással, kényelmetlenséggel szoktuk összekapcsolni, viszont néhány sorozatban más céllal használják fel. Írásomban ezeket a megoldásokat fogom vizsgálni két *sitcom* elbeszélői technikájára fókuszálva. Az egyik ilyen szituációs komédia az *Így jártam anyáttal* (*How I Met Your Mother*, 2005–2014), amelyben főleg a megbízhatatlan elbeszélő jelenségét fogom vizsgálni, a másik pedig a *Balfékek* (*Community*, 2009–) című sorozat, amelyben különös figyelmet fordítok a metalepszis megjelenő formáira. Mivel szeretnék bőven élni a példákkal, ezért igyekszem röviden összefoglalni a fogalmi hátteret, majd részletesebben áttérek a két sorozatra.

Nem új gyakorlat az irodalmi narrációs terminusokat kiterjeszteni a filmes műfajokra. Füzi Izabella és Török Ervin *Bevezetés az epikai szövegek és a narratív film elemzésébe* című munkájukban azzal kezdik a *Narráció a filmben* című fejezetet, hogy „a filmi narráció legvitatottabb kérdése a narrátor meglétére vonatkozik”.² Azokban a filmekben és sorozatokban, ahol szereplő-narrátor van, nincs probléma, csak azoknál, ahol nem érzékelhető narrátor jelenléte. Az első tárgyalt sorozat is ebbe a csoportba tartozik.

1 *Így jártam anyáttal*, 0305. Az első két szám jelöli az évadot, míg a második kettő az epizódot. Az epizódokra való hivatkozásokat a továbbiakban a főszövegben adom meg.

2 Füzi Izabella – Török Ervin, *Bevezetés az epikai szövegek és a narratív film elemzésébe*, [gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Magyar/58F%FCzi/Vizu%E1lis%20%E9%20irodalmi%20narr%E1ci%F3%20\(E\)/tankonyv/narracio/index04.html#narraciofilmben](http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Magyar/58F%FCzi/Vizu%E1lis%20%E9%20irodalmi%20narr%E1ci%F3%20(E)/tankonyv/narracio/index04.html#narraciofilmben).

Az *Így jártam anyáttal* 2005-ben indult az Egyesült Államokban a CBS csatornán. A sorozat hamar népszerű lett a nézők körében, és végül kilenc évadot ért meg. A történet 2030-ban kezdődik, amikor Ted Mosby, a sorozat főszereplője leülteti két gyermekét, hogy elmesélje a részletes történetét annak, miként találkozott az édesanyjával. Így a sorozat jelenideje 2030-ra esik, ahonnan visszatekintve meséli Ted a régi történeteket. Az elbeszélést 2005-től kezdi: ez egybeesik az epizódok vetítési idejével, amit utána végig követnek is a részek. A sorozat fókuszában Ted áll, valamint négy legjobb barátja, Marshall, Lily, Barney és Robin. A narráció szempontjából elsöre elég egyszerűnek tűnik a helyzet: adott egy homodiegetikus és intradiegetikus elbeszélő, aki az elbeszélés helyzetéből adódóan nézőpontos elbeszélőnek tűnik, ráadásul egy jól elkülöníthető alapdiegetikus szinten helyezkedik el 2030-ban. Csöngé Tamás *Szakadás és kötés* című munkájában felhívja a figyelmet arra, hogy ez az „elsőfokú narratív helyzet [...] gyakran nem esik egybe a legfontosabb szinttel”,³ ami esetünkben szintén egyszerűen belátható, hiszen csak nagyon ritkán, általában az epizódok elején és végén ugrunk vissza az alapszintre. Többnyire az ehhez mért múlt különböző pontjain játszódó, beágyazott szinteken vagyunk, legtöbbször a nézőhöz mért jelen időben.

Elsöre tehát úgy tűnik, intradiegetikus és nézőpontos az elbeszélő, hiszen saját múltját, történeteit meséli el. Azonban számos olyan jelenettel találkozunk, amikor nincs jelen, mégis magyarázatokat fűz hozzá. Ezáltal úgy tűnik, mégsem nézőpontos, hanem inkább mindentudó elbeszélőről van szó, viszont ez a kerettörténettel nem működne teljesen. Akkor mi magyarázza az említett jeleneteket? Ugyan nincs kimondva, hogy ezeket a részleteket honnan tudja az elbeszélő, ám sok utalás történik arra, hogy e szűk baráti társaság tagjai mindent elmondanak egymásnak, párbeszédre, megszólalásra pontosan.

Ennek alátámasztására először röviden bemutatom az általános elbeszélési technikát, pontosabban azt, hogyan viszonyul egymáshoz a képi világ és a narráció. Alapvetően minden olyan aktus, amikor valaki (nem feltétlenül a narrátor) mesél valamit, egyből megjelenik képileg is, ráadásul a kép mindig követi az elbeszélést. A harmadik évadban Ted narrátorként először mesél arról, hogy marihuánát szívtak az egyetem alatt, de mivel a gyermekeinek meséli a történetet, így

3 CsöNGÉ Tamás, *Szakadás és kötés. Az Adaptáció (2002) című film valóságsszintjei*, http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/orban_inter-med/szakadas_s_kts_az_adaptci_2002_cm_film_valogszintjei.html.

idézi fel: „Gyerekek, hogy ezt megértsetek, tudnotok kell, hogy Marshall bácsi olyasmit csinált, amit sok főiskolás csinál. Hogy is mondjam? Mondjuk úgy, hogy éppen szendvicset evett” (0305). Ezután megjelenik a képen a főiskolás Marshall, ahogy beleharap egy hosszú szendvicsebe, köhög, röhögcsél és egyéb nyilvánvaló jelek utalnak arra, hogy igazából mi történt, de ennek ellenére a további évadokban is következetesen ezt mondja a narrátor és mutatja a kép.

Ha tehát minden képi megjelenítés egyben mesélés is, akkor feltelezhetjük, hogy a történetet a megszólalások pontosságáig mondják el. Ezt a pontosságot támasztják alá azok a megszólalások, amikor egy-egy közbeékelte történet közben vissza-visszaugranak az eggyel feljebb lévő diegetikus szintre, és reagálnak az éppen mesélt történetre. Számos olyan alkalom van, amikor azzal zárul egy jelenet, hogy visszaugrik a mesélés szintjére, és Ted azt mondja: „és ezzel vége”, vagy amikor Ted mesél, és félbeszakítják: „és erre te?”, vagy épp szó szerint megismétlik, amit mondott.

Ez magyarázatot ad arra, miként mesélhet el Ted olyan jeleneteket is, amelyekben ő maga nincs jelen; így mind a kerettörténethez, mind a nézőpontos elbeszélő pozíciójához hű marad. Ezt erősíti az a néhány eset, amikor a narrátor megakad, és bizonyos dolgokat nem tud. Összesen három ilyen találtam a kilenc évad alatt: ebből két hasonló helyzet van, amikor olyan sokat isznak, hogy egy ponton túl nem emlékszik semmire (0110; 0301). Az egyiknél egy részlet beugrik neki, de annál többet nem tudunk meg, míg a másikonál a többiek mesélik el az este nagy részét, de van, ami sosem derül ki. A harmadik akkor történik, amikor Marshall aszpirinért indul a mosdóba egy klubban, bemegy, majd a narrátor Ted szólal meg: „A mai napig nem tudom, mi történt odabent, de mikor Marshall pár perc múlva kijött...”, erre Marshall felpörögve jön ki, zavart tekintettel, sejtetően valamilyen drog hatása alatt. Ezek a jelenetek azt mutatják meg, hogy vannak olyan történések, amelyeket Ted nem ismer, mert nem emlékszik, vagy nem volt ott, és nem tudta senki elmesélni.

Miután az elbeszélői pozíciót tisztáztuk, a narráció kérdése mentén továbbhaladva említésre méltó a matrjoska baba jellegű szerkezet, melyben minden újabb és újabb szint egy másik diegézis, amely elbeszélés vagy emlékezés eredménye. Ennek az egyik legkirívóbb példája az első évad ötödik részében található, amelynek alapszintje változatlanul Ted 2030-ban, amint a gyerekeinek mesél. Ezt követi a második szint, ahol épp Robinnal beszélget, és beékel egy korábbi történetet,

amelyben Lily meséli Marshallnak (harmadik szint), hogy mi történt az óvodában (negyedik szint). Ráadásként az utolsó szintbe is kerül egy flashback, amikor Lilynek eszébe jut egy régebbi történet: ez az ötödik szint. Ez állandó játéka a sorozatnak: a gyors váltások egyrészt tempóssá, feszessé teszik a részeket, másrészt erősen igénybe veszik és fenntartják a néző figyelmét. Ezen túl pedig narratológiai szempontból is arra figyelmeztetnek, hogy szétválasszuk és számon tartsuk a különböző diegetikus szinteket. További következmény, hogy a matrjoska baba jelleg miatt kissé háttérbe szorul az elsődleges elbeszélés. Ez elég általánosnak mondható jelenség; esetünkben abban áll a jelentősége, hogy amikor a háttérben maradó elbeszélőről már éppen megfeledkeznénk, akkor bukkan fel lépten-nyomon a megbízhatatlanság kérdése, így még váratlanabban éri a nézőt.

A megbízhatatlanság már a látható képi valóság és a narrátori hang kapcsolatánál kezdődik.⁴ Az *Így jártam anyátokkal*-ban tudjuk, hogy a kép minden esetben követi a narrátor közléseit, viszont pont ezzel tud minket lépre csalni, mivel a látott képek miatt fel sem merül bennünk más verzió. Az egyik részben Robin féltékenyen indul Ted után az első vitájukat követően, és szemtanúk elmondásai alapján rakják össze Lilyvel a történetet, ahogy Ted bulizik, felszed egy lányt, elmegy vele egy klubba, majd végül fel a lányhoz. Végig látjuk is Tedet ezekben a jelenetekben, majd az epizód végén kiderül, hogy Barney mondta egész este mindenkinek, hogy ő Ted Mosby, az építész. Ekkor persze az összes jelenetet végignézzük Barneyval is (0204).

A megbízhatatlan elbeszélés legtöbb megjelenési formája mégis a narrátori közlésekben keresendő, hiszen épp tőle hangzik el, hogy „Srácok, biztos felmerült már bennetek, hogy nem minden sztorim igaz, és persze joggal, hiszen vékony vonal van egy jó sztori és egy kamu sztori között” (0519). Ahogy azt Füzi és Török is írja: „gyakran találkozunk azzal a jelenséggel, hogy nem adunk minden további nélkül hitelt egyes narratív megnyilatkozásoknak”.⁵ Ennek számos oka lehet, amiket Tom Kindt úgy foglal össze, hogy „a mesélők elbeszélésükben többé-kevésbé nyíltan, kisebb-nagyobb gyakorisággal, tudatosan vagy tudattalanul megszegik a társalgási maximákat”.⁶ Az alábbiakban összeszedtem, milyen típusai vannak a megbízhatatlanságnak.

4 Vö. CsöNGE, I. m.

5 FÜZI-TÖRÖK, I. m.

6 TOM KINDT, *A szerződésszegés művészete. A metalepszis és az elbeszélői megbízhatatlanság összehasonlítása*, ford. BENE Adrián = *Narratívák 6.*, szerk. BENE Adrián – JABLONCZAY Tímea, Kijarat, Budapest, 2007, 132–133.

Ezeket többféleképpen lehet csoportosítani; én egyrészt a tudatosság szempontját emeltem ki, másrészt azt, hogy az elsődleges narrátorra vagy a további, beágyazott elbeszélők valamelyikére jellemző-e.

A megbízhatatlanság legkézenfekvőbb okai – az elbeszélés jellegeből adódóan – az emlékezéshez és a bizonytalansághoz kapcsolódó változatok. Ezek szinte kivétel nélkül az elsődleges narrátorhoz köthetők, egyik esetben sem tudatosak, és a leglátványosabb tévesztések közé tartoznak. Ide sorolható a már idézett rész, amikor egy lányt következetesen Blablának hívnak az egész epizódban. A bizonytalanság akkor fordul elő, ha a mesélő másodkézből tudja a történetet: „Szóval nem tudom, hogy ez a rész igaz-e, de Marshall bátyátok esküszik, hogy így történt” (0105).

A következő, immár tudatos ferdítés az, amikor az elbeszélő információt tart vissza, amit egyaránt köthetünk az elsődleges és a másodlagos elbeszélőkhöz. Ez utóbbiak közül tudatosan tart vissza információt Marshall, amikor egy új munkatársáról, Jenkinsről mindenki azt hiszi, hogy férfi, és a róla szóló történetekben is így jelenik meg a képen, majd kiderül, hogy nő, és akkor úgy is végigmennek a rövid jelenetek (0513). Ehhez hasonló az, amikor az elsődleges narrátor direkt nem folytat egy pikáns történetet, mondván, hogy „Srácok, sok illetlen történetet meséltem el, de hogy ezt nem mondom el, az hétszentség” (0112).

Ez átvezet a következő nagy kategóriához, amikor a narrátor azért módosítja a történetet, mert azt két kiskorú gyermekének meséli. E ferdítések mindig azt a célt szolgálják, hogy egy kínos vagy tabutémát elfedjenek, vagy épp egy pedagógiai pillanatot igyekeznek megragadni. Ezek a helyzetek a leglátványosabb és legszórakoztatóbb megbízhatatlan elbeszélői pillanatok közé tartoznak. Ilyen, amikor Marshall legénybúcsúját annyival rendezi le, hogy „a részletekről kizárt, hogy beszámoljak nektek, úgyhogy ugorjunk” (0219). Vagy amiről már korábban szó esett, hogy minden marihuánás cigaretta helyett egy szendvics szerepel mind a narrátor közléseiben, mind a képi megjelenítés során. Általában olyan témákkal kapcsolatban fordul elő ez a kategória, mint a szex, a dohányzás, az alkohol, a drogok.

Emellett számon tarthatjuk a nyilvánvaló torzítások és hazugságok eseteit, amelyek – nem meglepő módon – leginkább valamelyik másodlagos narrátorhoz köthetők, azon belül is elsősorban Barneyhoz, aki a társaság nőcsábásza. Van, hogy elmesél egy történetet, és utána egyszerűen közlik vele barátai, hogy „hazudsz, ez nem történt meg” (0423). De megtalálható másoknál is, például amikor Lily San Fran-

ciscóból visszatérve szégyelli az ott töltött hónapokat, ezért először egy hamis történetet mesél el, melyet persze a képsorok is megjelenítenek, és csak később derül ki az igazság, amikor újra látjuk azt a pár rövid jelenetet (0202). Ez jól példázza a korrekciót, hozzátoldást is, aminek lényege, hogy vagy bizonyos részeit helyreigazítja a történetnek, vagy az elsődleges narrátor told hozzá valamit a jelenethez, hogy az érthetőbb legyen.

A következő két kategória, a túlzások és a szubjektivitás erősen egymásba fonódnak. Ezeknél általában ismerjük a valóságot, de a mesélő személyes véleménye annyira befolyásolja a mesélést, hogy az képileg is megjelenik. A történetet, amikor Robin bemutatja barátainak a náluk valamivel idősebb új pasiját, a jövőbeli Ted így meséli el: „Jó, elismerem, Bob kb. így nézhetett ki. De ha az ember régi csaja új pasit szed fel, akkor hajlamos a hibáit hangsúlyozni. Én ilyennek láttam Bobot.” Ekkor a kép megváltozik: egy negyvenes férfi helyett egy öregembert mutatnak, és ez az epizódban már végig így is marad (0309). A másik ilyen típusnál a történetmesélés folyamán születik a túlzás, mint amikor egy óvodás kosármeccsel kapcsolatban a narrátor azt mondja: „Srácok, az évek során ezerszer hallottuk ezt a sztorit Marshall bácsikátoktól. A valóságban az ellenfél legfeljebb elsősökből állt, de a történet sokadik verziójában a srácok már így néztek ki.” Ekkor a képen felnőtt kosarasok lesznek a gyerekekből, és ez így is marad az epizód végéig (0419).

A szubjektivitás kategóriájához tartoznak azok a jelenetek is, amelyek több verzióban is hallhatunk és láthatunk. Ahogy Füzi és Török is hangsúlyozza, a helyzet viszonylag egyszerű, ha az egyik verzió felülírja a másikat, és a narráció egyértelművé teszi, hogy melyik az igaz. Ilyen, amikor Barney elmeséli első találkozását az apjával, majd ugyanezt meghallgathatjuk a másik féltől is, és egyértelművé válik, hogy ez utóbbi az igaz (0619). Viszont van, amikor „a narratíva nem kínál fel egy kiemelt, fölérendelt narrátori pozíciót, amely helyesbítene az alárendelt narrátori közlést”.⁷ Egy ilyen eset, amikor két verziót hallunk Marshall kirablásáról, és végül a jövőbeli Ted azzal zárja a részt, hogy „ennyi volt. Sosem tudtuk meg, hogyan tűnt el Marshall pénztárcaja” (0519).

A következő kategória annyiban speciális, hogy bizonyos értelemben tudatos, de leginkább képzelgések és ábrándok sorolhatók ide. Ennek egy könnyedebb formája, amikor egy jelenethez hozzátesszi

a narrátor, hogy „jó, nem voltam a szobában, de úgy képzem, hogy Robin valami ilyesmit mondhatott” (0501). Ez egészen odáig fokozódik, hogy a nyolcadik évad huszadik részét gyakorlatilag teljes egészében csak elképzei a másodlagos szinten lévő Ted.

Az utolsó, egészen egyszerű kategória egyértelműen és kizárólag a humor forrásaként szolgál az elbeszélésen belül. Ilyen, amikor Ted egy sztriptíz táncossal beszélget, mire a narrátor megszólal, hogy „és ez a története, hogy hogy találkoztam anyákkal”. Erre a gyerekei természetesen felkapják a fejüket, mire ő nevetve mondja, hogy csak viccelt (0109). Ide azok a helyzetek tartoznak, amelyek tisztán a komikum miatt jöttek létre, például az egyetlen olyan jelenet, amelyben a kép nem követi a másodlagos mesélő közlését. Marshall találkozik Lily apjával, majd azt meséli a többieknek, hogy „ott a szemem láttára elsírta magát”, a képi megjelenítésen viszont Marshall kezd el sírni.

Ezenfelül viszont elmondhatjuk, hogy a tárgyalt jelenség szinte mindegyik formája és megjelenése a humor forrásaként szolgál. Így annak ellenére, hogy az elbeszélő(k) lépten-nyomon megszegi(k) Grice mennyiségi és minőségi maximáit,⁸ az általában feszültséget generáló jelenség éle a humorban feloldódik, és inkább szórakoztat, mint kényelmetlen helyzetbe hoz. A feszültségből pedig a figyelem fenntartása marad meg, hiszen a fentebb már említett váratlanságával éberségre inti a nézőket.

A sorozatok, főleg a sitcomok előszeretettel használnak fel olyan jelenségeket, amelyek általában feszültséget keltenek, de egy csavarral mégis a szórakoztatás eszközévé válnak. A másik vizsgált sorozat, a *Balfékek* hat évadot ért meg, ebből Magyarországon csak hármat vetítettek. A műsor különböző kultúrájú emberek találkozására épül, akiket egy állami főiskola tanulócsoportja hoz össze. A középpontban egy ügyvéd, Jeff Winger áll, aki miután lebukott hamis diplomájával, arra kényszerül, hogy újra iskolapadba üljön. A történetben számunkra legérdekesebb szereplő Abed Nadir, aki apai ágon palesztin, anyai ágon lengyel–amerikai. Az első részben utalnak arra, hogy Abednek Aspergerszindrómája van, ami megnehezíti számára az emberek és az emberi kapcsolatok működésének megértését. Viszont igen járatos a popkultúrában,⁹ így filmekben és sorozatokon keresztül értelmezi a körülötte

8 A megbízhatatlan elbeszélő és a grice-i maximák kapcsolatáról lásd bővebben: KINDT, *I. m.*

9 A sorozat írói is kiaknázzák a popkultúra lehetőségeit, amikor a legjelentősebb filmes műfajoknak száznak egy vagy akár több részt: van zombis, western-, krimi-, horror-, James Bond-, G. I. Joe- stb. epizód, valamint rengeteg utalás a legnépszerűbb filmekre és sorozatokra.

történő dolgokat. Ez számunkra azért érdekes, mert az ő karaktere révén épül be egy folyamatos metaleptikus szál a műsorba, ráadásul úgy, hogy annak a történet szintjén is létjogosultsága van. Mindez úgy lehetséges, hogy Abed újra és újra felhívja a figyelmet arra, hogy ők mind egy sorozat szereplői, viszont a többiek ezt csak a furaságának tudják be, és hol megpróbálják visszatéríteni a „valóságba”, hol idegesen rászólnak, hol pedig belemennek a játékba.

A fogalommal kapcsolatos munkák a metalepszis értelmezésénél általában Genette meghatározásából indulnak ki, miszerint az „mindkét irányban összeköti a szerzőt és a művét, tágabb értelemben pedig valamely reprezentáció létrehozóját és magát a reprezentációt”.¹⁰ Ebből kiindulva a metalepszist itt olyan határsértésként kezelem, amely a valóság és a fikció között jön létre, és nem a fikción belüli szintek között. Így nincs szükségünk arra, hogy jelen tanulmányban definiáljuk egy ebben az esetben explicit mesélő nélküli filmes elbeszélés narrátorát. Ennek egyik markáns jellemzője, hogy saját megalkotottságára hívja fel a figyelmet. Épp ezért izgalmas a *Balfékek* megoldása, hiszen az annak ellenére működik, amit Jean-Marie Schaeffer ír a (film) metalepszis és a fikcionális belemerülés kapcsolatáról: „A metalepszis és általánosabban a befogadóra tett metaleptikus hatás már meghatározásukból fakadóan nem lennének összeegyeztethetőek a fikcióba való alámerüléssel, mivel az a fikciót mint fikciót mutatná be, és egyszersmind lerombolná a képzeletbeli szimuláció folyamatát.”¹¹ Ezzel szemben esetünkben ugyan felhívja erre a figyelmet, ám ugyanakkor a fikció részének is tekinthető, mivel nem öncélú, hanem minden ilyen alkalomra magyarázattal is szolgál. A legutolsó rész végén szemtanúi lehetünk, hogy mi történik a szereplőkkel, ha a fikcionális világon belül nincs feloldva ez a feszültség: egy társasjáték reklámját látjuk, amely a sorozatból készült. Szereplői egy család tagjai, akik a műsorból ismert karakterekkel játszanak azzal a céllal, hogy rájöjjenek, a játék része a műsornak vagy fordítva. Az apa egyszer csak felkiált, hogy rájött: a sorozat igazából csak a társasjátékon belül létezik, mire a kisfiú átnyújt neki egy miniatűr füzetet. Az apa csodálkozva vizsgálja, és elmondja, hogy ez egy forgatókönyv a hatodik évad végén lévő hamis társasjáték-reklámhoz, amelyben ők szerepelnek. A kisfiú boldogan kiált fel, mire az apa rá-

10 Gérard GENETTE, *Metalepszis. Az alakzattól a fikcióig*, ford. Z. VARGA Zoltán, Kaligram, Pozsony, 2006, 11.

11 Jean-Marie SCHAEFFER, *Metalepszis és fikcionális belemerülés*, ford. BENE Krisztián = *Narratívák* 6.

döbben saját fikcionalitásukra: „Te buta gyermek. Senki sem nyer semmit. Hát nem érted? Ez azt jelenti, hogy mi nem létezők. Minket nem Isten teremtett, minket egy vicc teremtett. Mi sosem születtünk meg, és sosem fogunk igazából élni” (0613). Ezután az egész család magába zuhanva ül, míg a kamera távolodik, ezzel a jelenettel mutatva meg, hogy mi történne, ha fikcionális szinten nem lenne kellőképpen beágyazva a metaleptikus viselkedés.

A metaleptikus viselkedésnek ugyan minden esetben az lesz az eredménye, hogy – miként az említett álreklám végén annak narrátora megjegyzi – „az észlelés, a vágyak és a valóság közti vonalak elmosódhatnak, feleslegessé vagy felcserélhetővé válhatnak”, ám többféle módon jut el odáig. A következőkben röviden összefoglalom, hogy milyen előfordulásai vannak. A már említett cikkében Schaeffer felhívja a figyelmet arra, hogy a filmes metalepszisnek nemcsak verbális eszközei lehetnek, hanem gesztusokban, habitusban és arckifejezésekben is érdeemes keresni.

A leggyakoribb megjelenési formája a filmes szakkifejezések és esz-közök használata hétköznapi helyzetekben. Ilyen a *sneak peek*, amikor Abed a következő epizódról mond egy fontos információt, a többiek meg kinevetik (0408); amikor direkt kívágott, elrontott jeleneteket csinál (0411); vagy amikor azt mondja: „spoiler jön”, mire az egyik társa azzal próbálja megnyugtatni, hogy „Abed, ez a valóság, nincsenek spoilerok. Ugye tudod, hogy más a valóság és más a tévé?” (0102) Az egyik legkirívóbb ezek közül, amikor egy kisbuszban kezdődik az epizód, és Abed megszólal, hogy „Három héttel korábban”. Amikor a többiek értetlenül néznek rá, elmondja, hogy néha a filmek vagy a sorozatepizódok egy véletlenszerű helyzetben kezdődnek kontextus nélkül, a néző pedig azon gondolkozik, hogyan kerülhettek oda, és ilyenkor bevágnak néhány nappal vagy héttel előbbre. Abed ezt próbálja elérni az egész epizód alatt, és van, amikor sikerül is neki. Ilyenkor a fekete képernyőn megjelenik a „három héttel korábban” felirat, és az iskolában vannak, de pár másodperc múlva mindig visszaugrik a kép a jelenbe.

Gyakoriak az olyan elejtett megjegyzések is, amelyek a valóságra reflektálnak, például amikor a horror tematikájú epizódban Abed kamerán keresztül nézi a többieket egy titkos szobából, és annyit fűz hozzá, hogy „emlékszel, amikor a műsor még egy állami főiskoláról szólt?” (0402), vagy a második évad első jelenetét azzal indítja, hogy „újra itt vagyunk”. De van, ahol hangalámondás miatt szólnak rá, vagy épp arra tesz megjegyzést, hogy egy epizód kimaradt, ami a valóságban is

így volt. Ennek fokozása, amikor arra utal, hogy állítólag befolyással van a sorozat alakulására: „Izgatott vagyok. Szeretnék továbbfejleszteni pár dolgot. Azt remélem, hogy idén talán továbbléphetnénk a szappanoperás anyagoktól a gyorsabb, tartalmas kalandokig.” És később ugyanebben a részben mérgében úgy folytatja: „A rám ruházott tisztésnélfogva leveszlek titeket a műsorról” (0201).

A következő típusba mindössze két rész tartozik, amelyek azért különlegesek, mert a történet szerint Abednek mindkét alkalommal idegösszeomlása van, így elvileg mi képileg azt látjuk, ami a fejében lejátszódik. Az egyik ilyen részben gyurmafigurákká változik át mindenki, amit persze csak Abed lát. „Ez a karácsony lesz az univerzum történetének legfontosabb karácsonya. Szerintem ezért is vagyunk mind gyurmafigurák. [...] Hát nem látjátok? Ma reggel vettem észre. Ez egy különleges karácsony. Világos, hogy egy új médiumba léptünk be.” Amikor a többiek a segítségüket ajánlják, akkor azt kéri: „Először is mozoghatnátok többet. Ha animált vagy, mozogni kell. És meg kell határozni a formátumot, kezdve egy énekkel” (0211). A másik rész is hasonló, csak abban Britta biztatja Abedet arra, hogy amikor stresszes szituációban érzi magát, akkor gondolatban menjen egy boldog helyre („his happy place”), ami történetesen egy sorozat, amelyben ők a főszereplők. De amikor ott is stressz éri, és Britta ugyanazt tanácsolja, akkor az Abed TV egy új adásában jelenik meg egy rajzfilmben, ahol kisbabákként szerepelnek.

Az utolsó bemutatott típusban a határátlépés gesztusok révén történik, mivel Abed időről időre egyenesen belenéz a kamerába. Erre többnyire olyankor kerül sor, amikor egy képzeletbeli műsort csinálnak egy barátjával (ez több részen keresztül visszatér), melynek során mindkettő a kamerába beszélnek, mint egy reggeli talk show-ban. Egy ilyen alkalommal Jeff elveszti a türelmét, és azt mondja: „Ne, már megint? Rich, tudod, hogy csak megjátsszák a reggeli műsort. Nincsenek is kamerák.” Ekkor Troy és Abed belemosolyognak a kamerába (0212). Illetve itt említhetjük azt is, amikor Jeff megkéri Abedet, hogy kivételesen ne legyen történet, és ő mindent meg is tesz ezért, viszont ekkor észreveszi a kamerát, egyenesen belenéz, majd elmenekül előle. Ezzel játszik a történet az egész epizód alatt (0512).

Láthattuk, hogy a történet szintjén sikeresen építik be a metaleptikus viselkedés különböző változatait, így azok tompítják a feszültséget, és inkább összekacsintást jelentenek a nézővel, olyan játékoságot, amely egy ráadás csavart visz a részekbe. Egyszer Jeff felhívja Abed

figyelmét, hogy „más kínosan érzi magát, ha úgy beszélsz róla, mint ha egy tévésorozat szereplője lenne”, mire Abed annyit válaszol, hogy márpedig neki ez a karaktere (0106). Ez a fajta játékosság végigkíséri a *Balfékek* mind a hat évadát, és véleményem szerint ugyanolyan hatást vált ki, mint amit az *Így jártam anyáttal* esetében is tapasztalhattunk. John Dorith megemlíti, hogy „ha humoros regényben fordul elő belső metalepszis, akkor az olvasó szorongás helyett inkább mulat”.¹² Úgy gondolom, ez az állítás egyrészt kiterjeszthető a filmekre és a sorozatokra is, másrészt nemcsak a metalepszisre igaz, hanem a Kindt által használt gyűjtőfogalom, a deviáns narráció¹³ egyéb jelenségeire is. Így mindkét sorozatnál végigkísérhettük, hogy az olyan jelenségek, mint a megbízhatatlan elbeszélő vagy a metalepszis hogyan állják meg a helyüket a sitcomok világában azáltal, hogy az írók és rendezők a humor forrásaként használják fel őket, szórakoztatva és játékra hívva a nézőket.

12 JOHN DORITH, *Metalepszis és mise en abyme*, ford. Z. VARGA Zoltán = *Narratívák* 6., 122.

13 KINDT, *I. m.*

Zsolnai György

SZTOIKUS SZÉRIÁK

Larry David a kedvenc kávézójában olvasgat, mígnem figyelmes lesz egy dekoratív hölgyre, aki a szomszédos asztalnál egymagában üldögél. Larry fanyar humorával hamar leveszi a lábáról a nőt, meg is beszélnek egy randevút aznap estére, és telefonszámot cserélnek. Larry elégedetten hátradől, a hölgy pedig kigurul kerekesszékekével a színről. A *Félig üres* (*Curb Your Enthusiasm*) című HBO-sorozat, amelynek főszereplője és forgatókönyvírója Larry David, nem a politikai korrektségéről híres. Nem lepődünk hát meg, amikor a vágás után a kétségbeesett Larry David arcát láthatjuk. Az epizód során igyekeznek úrrá lenni a mozgáskorlátozott partnerrel szembeni fenntartásain, és randevúzik a kerekesszékes hölgygel, sőt fel is megy hozzá, hogy együtt töltsék az éjszakát. És itt jön a gag: Larry esetlenül próbálja átölelni a székben ülő partnerét, rámászik a kocsi, a nő ölébe ül stb. Néző és alkotó egyaránt feszeng, de a történet, a poén, a kaliforniai pc-világ kifigurázása nagyon ül ebben az epizódban is. Mindegy, hogy Larry David miről beszél, hiszen a saját bőrét viszi a vásárra: sorozatának ő maga a hőse, még csak nem is Jerry Seinfeld, a régi New York-i cimbor, de nem is egy fiktív figura. A főhős Larry David, akit Larry David alkotott meg. Nem esik egybe a két karakter, a két személyiség, hiszen nem dokumentumfilmről vagy realityről van szó, tudjuk, érezzük ezt. De mégis miben különböznek, ha különböznek egyáltalán egymástól?

Vegyünk egy másik kortárs komédiát, a *Louie* címűt, amelynek főszereplője és megalkotója is Louis CK, vagyis Louis Székely, a mára világhírűvé vált magyar származású stand-up komikus. Louie válása után nem talál stabil kapcsolatra, szinte mindent elront, amit csak el lehet rontani a nőkkal kapcsolatban. Még egy közeli barátjába, Pamelába is belezúg (akit történetesen az ugyancsak komikus és nem melleleg a *Louie* egyes részeit Louie-val közösen jegyző Pamela Adlon játszik), de kölcsönösségről nehéz lenne beszélni. A *Louie* már öt évadot élt meg, az egyik legsikeresebb, legszórakoztatóbb sorozattá vált a maga szcénájában, de ezalatt az öt évad alatt talán az egyik legkeserűbb és leginkább hervasztó szüzséjű sorozat is ez lett. A főszereplő, Louie imágója ismét egybeesik az alkotóéval: látjuk Louie-t, akárcsak Louis CK-t New York-i pubokban fellépni, Louie-nak is két gyereke van és elvált, akárcsak

Louis CK és így tovább. Van-e különbség a színen humorizáló Louie és az őt megalkotó Louis CK között, s ha igen, miben ragadható meg ez a különbség? A válaszok megadásához néhány lépéssel korábban kell kezdenünk a vizsgáldóást.

Nehéz filmsorozatokról tudományos pontossággal értekezni, már csak azért is, mert az egyes sorozatbéli jelenségek leírásához szükséges fogalmi készlet nem áll rendelkezésre. Csak kölcsönözni lehet meglátásokat a filmtudományból, az esztétikából, a narratológiából, a hermeneutikából és így tovább. Ennek megfelelően kellően zűrös és elméleti szinten rendezetlen konstrukciók lesznek azok, amelyeket létrehozunk, de úgy gondolom, mégis megéri velük bíbelődni. A filmsorozatok ugyanis hasonló funkcionalitással bírnak, mint a 19. században a regény. Korszakunk lényegének megragadása szinte csak rajtuk keresztül lehetséges, mert a maguk komplexitásában alkalmasak arra, hogy ott kezdjék el egy-egy történet felépítését, ahol az írott szó megáll: a vizualitásnál, amely árnyaltabbá és valószínűbbé képes tenni bármilyen történetet. És a filmsorozatok még egy fontos többlettel rendelkeznek: arra a hitre épülnek, hogy vannak még történetek, vannak elbeszélendő jelenségek, strukturálható mondanivalók a jelenben is, még ha az irodalom ezen a fronton meg is torpant az elmúlt évtizedekben. Ráadásul a filmsorozatok formavilága rendkívül sokszínű: nemcsak a zsánerek, hanem a mélyebb struktúrák szintjén is. Jelen írásom célja nagyjából ennek felmutatása lenne, amennyiben rá tudom irányítani a figyelmet egy érdekes jelenségre, amelyre bizonyos komédiaszériák esetében figyelhetünk fel.

A *sitcom* domesztikálatlan kistestvérei, a stand-upok és az improvizációs elemekkel is operáló sorozatok (vagy épp a dokumentumfilmek egyes jegyeire rájátszó *mockumentary*k, mint az *Office* vagy a *Városfejlesztési osztály*) már-már szerzői sorozatoknak nevezhetők a filmek mintájára: olyan „problémavilággal” és stílárius jegyekkel rendelkeznek, amelyek egyértelműen köthetők egy-egy forgatókönyvíróhoz. Ráadásul a *Félig üres* és a *Louie* esetében egyenesen a komédiasorozatokat egy új alfajáról beszélhetünk: a sztoikus szériáról.

Mit is jelent ez pontosan? Az alkotó és a főszereplő személyének zavarba ejtő egybeesése legelőször is a referencializálhatóság problémájával szembesít minket. A probléma nem új, a homodiegetikus narráció mentén szervezett történetek kapcsán időről időre felmerül a kérdés: tényleg önmagáról beszél-e az író, vele történt-e meg mindaz, amit elbeszél és így tovább. De az érvényes válaszokkal mi, gyakorlott regényolvasók ma már rendelkezünk, tudjuk, mik a játékszabályai egy elbeszé-

lésnek, még ha a narrációja egyes szám első személyű is. Vagyis egyértelmű különbséget tudunk tenni például Albert Camus és a *Közöny* főszereplője, Meursault között, még ha egyes szám első személyben íródott is a regény. Szert tettünk arra a képességre, hogy distinkciót tegyünk az alkotás e két szélső pontja között. De mi a helyzet egy olyan filmsorozattal, ahol a szerző hús-vér emberként áll a kamerák előtt, és ő maga játssza el a hozzá kísértetiesen hasonló főhős szerepét? Úgy gondolom, a vizuális műfajok esetében nem rendelkezünk azzal a képességgel, hogy el tudjunk vonatkoztatni a szerzőtől. A szerző él, még hozzá a képernyőn jön-megy, és a saját nevében cselekszik. Jó példája az identitáskérdés bonyolultságának megragadására Charlie Kaufman 2008-as *Kis-nagy világ* (*Synedoché, New York*) című filmje, amelyben a színpadi szerző elkezdí saját magát beleírni a darabjába, amelyben a főszereplő természetesen egy színpadi szerző, aki elkezdí saját magát beleírni a darabjába, és így tovább a végtelenségig.

Miért fontos az, hogy magával a szerző képével folyamatosan ingerelt tudatunk nem képes a szerző és a főszereplő közötti reális distinkcióra? Azért, mert a példaként hozott sztouikus szériákban láthatóan a szerzők sem törekednek erre. Saját énjük kiterjesztéseként kezelik alkotásukat, olyan laborként, ahol átélhetnek olyan történeteket, amelyeket a valóságban nem, vagy nem szívesen élnének át. A *Félig üres* és a *Louie* alkotói egyaránt meditációs terepként használják alkotásukat. Éppen úgy, mint a sztouikus bölcsek, akik a lehetséges negatív dolgok elővételezésével, az ún. *praemeditatio malorum* technikájával készültek fel az életben adódó nehézségek átvészelésére. Nem lehet másként tekinteni Larry David olykor szociopátiába hajló viselkedésére vagy Louie kellemetlenebbnél kellemetlenebb csajozós helyzeteire.

Az identitáskérdés eme sajátos reflektáltsága egyértelműen visszavezethető a stand-up comedy általános narrációs eljárás módjához. A stand-up komikus rendszerint önmagáról beszél, kevésbé kellemes körülmények közé helyezi magát, függetlenül attól, hogy átélte-e azokat vagy sem, persze mindehhez humoros csomagolást választva. A kulcs az, hogy a stand-upos maga áll ki a színpadra, nem pedig valaki mást küld maga helyett: az utcáról most esett be a bárba, a saját történetét meséli el, a hitelességét éppen ez a közvetlenség adja. A stand-up a nem megcsináltság látszatával (mert persze tudjuk, mennyi munka van egy-egy fellépés mögött) nyeri el a néző bizalmát, de ez a nem megcsináltság az, amely összemossa a hús-vér szerzőt és a kevésbé hús-vér főszereplőt. Ez adja a műfaj identitását.

A kérdés az: ha meditációról beszélünk, akkor tapasztaljuk-e azt, ami általában igaz a meditációra, vagyis hogy hatással van magára a meditálóra? Nem feladatunk most az alkotáslélektan felé is kirándulást tenni, de mégis elmondható, hogy valamilyen mértékben igen. Érdeemes példaként hozni, amikor Larry David 2005-ben, a Mark Twain-díj átadásán Steve Martin „tiszteletére” tartott cikiző beszédet: a jelenlévők a szociopata, mizantróp Larry Davidet látták a színpadon, nem a forgatókönyvíró, és Larry David hozta is ezt a figurát, kínos perceket okozva pályatársának. De érdemes elgondolkodni a *Louie* alakulásán is: nem éppen azért válik egyre kevésbé könnyeddé, egyre kevésbé humorossá, mégis egyre inkább lebilincselővé ez a sorozat, mert az alkotót az eddig felépített struktúra belátásai – vagyis maga a meditáció – ebbe az irányba kényszerítik?

Az ilyen jellegű meditáció legfontosabb célja, hogy felkészítse a meditálót – alkotót és nézőt egyaránt – az életben adódó kihívásokra. A meditáció, még ha sorozat formáját ölti is, olyan eszközöket ad a kezünkbe a mindennapokhoz, amelyek bizonyos szempontból könnyebbé tehetik életünket. Senecáék korában – ahogy Michel Foucault fogalmaz – „az önmagaság technikái” sokszínűbbek voltak, mint manapság, legalábbis műfaji értelemben.¹ A lélek megedzése legalább olyan rangú feladat volt, mint a testé, ezért a meditáció mellett számos egyéb, akár írásbeli megnyilvánulását is ismerhetjük ebből a korból az életre való felkészülésnek (elég csak az *Erkölcsei levelekre* vagy Marcus Aurelius *Elmélkedéseire* gondolnunk). A néző persze könnyebben közelít Larry Davidhez vagy Louie-hoz, mint egy ókori császár önsegítő könyvecskéjéhez, de ettől függetlenül számára is meditációs terepként szolgálhatnak ezek a sorozatok, hiszen meggyőző érveket kínálnak ahhoz, hogyan éljünk és hogyan ne éljünk.² Mint ahogy a *Louie*-ből ismert dr. Bigelow – akit szintén egy nagy komikus, az idős Charles Grodin alakít – szentenciája is szól: „Tudod, mi boldogabb egy háromlábú kutyanál? A négylábú kutya.” A legtöbb könyv és film természetesen szolgálhat a nézőnek tanulságokkal, akár konkrét élethelyzetekre vonatkoztatható tanácsokkal is, de a fent bemutatott sztoikus sorozatok esetében a néző az alkotó önfejlesztési gyakorlata szempontjából sokadlagos tényező. Az, hogy az alkotó és a fiktív hős személye egybeesik,

1 Michel FOUCAULT, *Az önmagaság technikái* = Uő., *Nyelv a végtelenben*, ford. ANGYALOSI Gergely, Latin Betűk, Debrecen, 2000.

2 Vö. Pierre HADOT, *A lélek iskolája. Lelki gyakorlatok és ókori filozófia*, ford. CSEKE Ákos, Kairosz, Budapest, 2010, 19.

megváltoztatja a műalkotásban mozgó erők elsődleges irányait, és az értelmezés fókusza szükségképpen erre az egybeesésre terelődik.

Fiktív-e tehát a fiktív hős? Erre a kérdésre talán megfeleltünk már, de érdemes megismételni a választ. Fiktív, de nem úgy, mint eddig hittük. A film, a sorozatok ereje a 21. század második évtizedében jóval elsöprőbb, mint az irodalomé. A sorozatoknak hiszünk, a sorozatokat értjük, a sorozatok szerint élünk. Néha a sorozatokat használjuk önünk meghosszabbítására is. És ehhez még forgatókönyvíróvá sem kell válnunk.

Öreg képregényes rókaként
nem fog ki rajtam, hogy
rajzoljak egy képregényt
a „sorozat” hívszóra.

Hűhűm,
sorozat,
sorozat...

Hopp, meg is van!
Csak veszek
egy attraktív
főszereplőt,...

...legyen ő
Mitzi Mozart, majd
egy sikerhajhász
mondattal rögtön
el is lehet
kezdeni:

Mitzi Mozart életét
két hosszú sorozat
vette el.

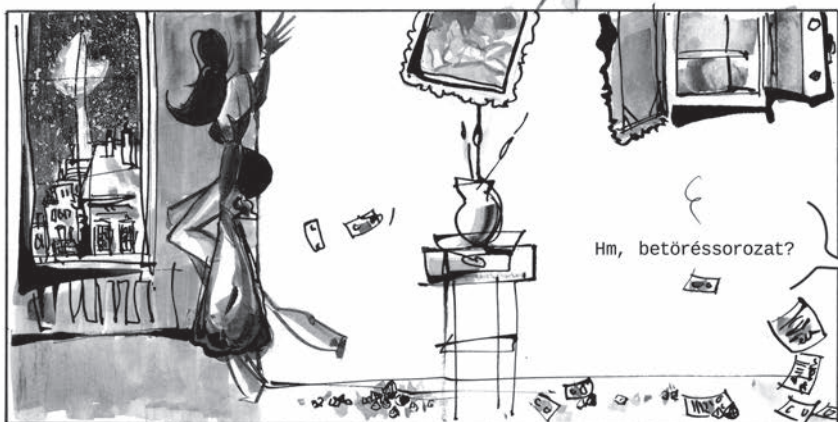

Szerencsére nem valami
automata fegyverből
leadott két sorozatra
kell gondolnunk, hanem
kábeltevéen leadottakra.
Az egyik romantikus
kórházás, a másik
nyomozós vigjátékos...

...és mindkettő amolyan soha véget nem érős
volt. Mitzi jóformán teljesen ezekben élt
a saját élete helyett.

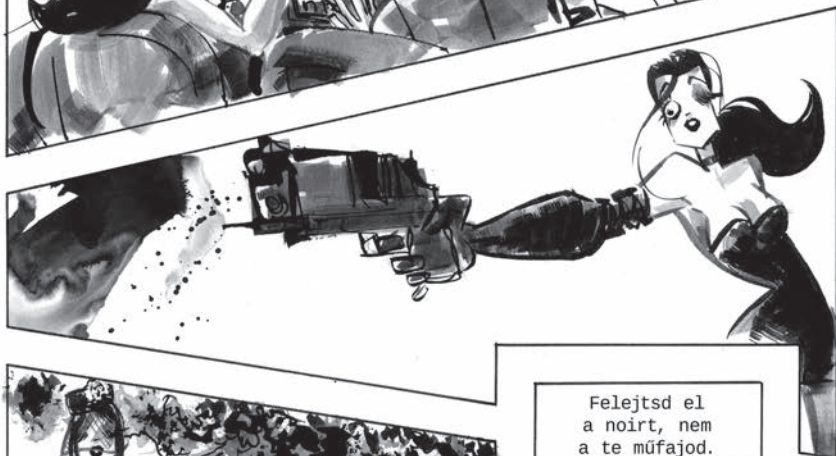
Hahó, hahó,
ezt most fejezd
be! Csak nem akarsz
tényleg egy szocio-
drámát rajzolni
itt nekem...
velem?!

Vagy inkább
egy jó kis
sorozat-
gyilkosság!

Felejtsd el
a noirt, nem
a te műfajod.

Akkor mit szólnál egy
csodás divatfotó-sorozathoz?

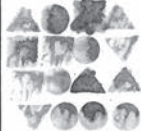

Számsorozat?

2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19

Logikai sorozat...

Nyerő sorozat...

Sorozatvető, sorozatizé, sorozatmizé... Sorozat...

Áhá, egy képregény-sorozat!

Hát, persze!

A képregényesek is szeretik kihasználni a sorozatban rejlő lehetőségeket...

Legjobb lesz, ha rajzolok egy vicces állatos comic strip-sorozatot. Macskásat. A macskákat úgys mindenki szereti.

De...

Semmi de! Átrajzollak macskává. Hehe, Mitzi Macska... Ez tuti bejön!

DODI'S:

Mitri
Mauska
9'ete

SE 01 EP 01

SNIFF SNIFF

NYAF!

BANG

NYAF

SE 01 EP 02

NY PUFF!

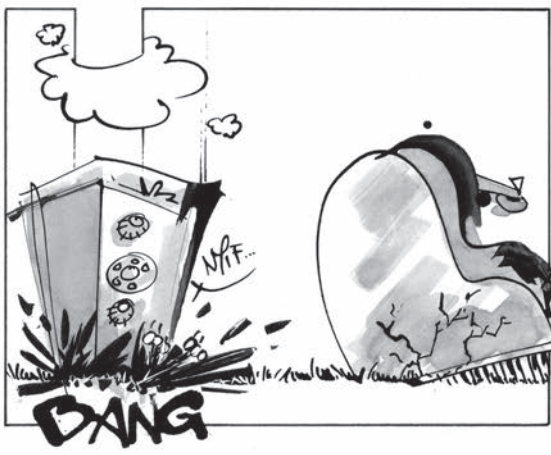

BUNG

Heffe

SE 01 EP 03

BANG

Te engem összekeversz a Schrödinger Schatzival... Ez a macskás marhaság nem vezet sehova: nem rajzolni kell egy sorozatot, hanem asszociálnod róla.

Uramatyám, és mindjárt itt a vég, alig 5-képkockám panelem maradt!

Pf...

Elpazaroltál egy csomó oldalt, most már tessék azonnal kitalálni valamit!

Bahh, megvan! Hogy ez eddig nem jutott eszembe...!

Mondd már, mivel járulsz az egyetemes kultúrtörténelemhez?

Rájöttem, hogy mi a sorozat leglényegibb veleje! Mégpedig...

Vége
az első résznek

Egész pofás kis cliffhanger, nemde? Csak nehogy elkaszálják valahogy!

2015

Danyi Zoltán

A dögeltakarító

Magvető Kiadó
Budapest, 2015

Hlavacska András

„REÁM ZÚDÍTJA MINDEN PILLANAT”

Könnyű lenne Danyi Zoltán új regényét, *A dögeltakarítót* annyival elintézni, hogy a háborús traumák elbeszélhetetlenségéről szól. Kétségtelenül ez is kiolvasható a szövegből, de a névtelen újvidéki főszereplő sokszor szimbolikus cselekedetei közül mégiscsak az az egyik legfeltehetőbb, hogy fűnek-fának elmeséli az életét – többek között harctéri tapasztalatait is –, csak éppen azoknak nem, akik érthetnék. A szöveg mintha azt sugallná, a nyomasztó múltbeli eseményeket ki lehet beszélni – sőt csak kibeszélni lehet –, de azt nem lehet elvárni, hogy a mondottakat meg is értsék, vagy hogy az érintettek úgy istenigazából megvitassák a dolgokat. Persze már a háborús emlékek elbeszélése is embert próbáló feladat.

A regény főhősével, a dögeltakarítóval először egy berlini kórház szobájában találkozunk, ahol a vissza-visszatérő ápolónak (aki „feltehetően egy szót se értett az egészből” [7]), de legtöbbször inkább csak magának meséli az elmúlt napok eseményeit, illetve bármit, ami ezekről eszébe jut. Elsőre úgy tűnhet, a felidézett emlékeket laza asszociációk kötik össze, melyek nem akarnak semmiféle rendszert alkotni,

nem tartanak semerre, ezért lassan az a gondolat kerítheti hatalmába az olvasót, hogy egy zavaros elme csapongásait próbálja követni. Ám idővel feltűnővé válik, hogy az emlékek egy része a délszláv háborúhoz nyúlik vissza: az égen elhúz egy katonai repülőgép, és a főhősnek rögtön „az ócska szerb vadászgépek” (8) jutnak az eszébe; helyszíni tudósításokat néz a tévében, és bevillan neki, hogy a „szerb tévé maga a háború” (9); később, amikor Robert De Niron és *A szarvasvadászon* gondolkodik, beugrik neki, „hogy a szarvast egyetlen lövéssel kell leteríteni”, a „szerb gyűjtőtáborokat [pedig] ugyanígy, egyetlen mondattal, egyetlen jól irányzott, rövid tömondattal kell szíven találni” (30). Végül az első fejezet (*Amerika*) utolsó oldalain egy színházi előadás felszínre hozza a főszereplő személyes háborús élményeit, melyek során „előbb szarrá lőtték, majd kifosztották [...] a tanyákat, vagy fordítva, előbb kifosztották, és azután lőtték szarrá” őket (59). Azonban a regény nem időzik el a háborús eseményeknél, igen szűkszavúan számol be az ellenséges tanyák „megtisztításáról”, s a későbbiekben is csak egyszer, a második fejezetben (*A furgon*) kapunk részletesebb leírást arról, hogyan is zajlottak ezek a tisztogatások, hogyan lőtték „röhögve homlokot” az ellenállókat, és hogyan erőszakolták meg egymás után a nőket. Így aztán szép lassan világossá válik, hogy *A dögeltakarítóban* egyáltalán nem a harctéri történetek, hanem az azt követő évek állnak a középpontban, a főszereplő pedig nagyon is tudja, miről szeretne beszélni, csak éppen ezek a témák számára nem olyanok, amelyekbe köntörfalazás nélkül bele lehetne vágni. Ebből a szempontból az elbeszélői hang jó választásnak tűnik: nemcsak csapongó, hanem rohanó, kapkodó is. A regény hét fejezetét hosszabb-rövidebb számozott részek tagolják, melyek a legtöbb esetben egyetlen hosszú mondatból állnak, mintha a főszereplő attól félne, hogy ha megáll, szünetet tart, akkor elveszik tőle a szót. Ráadásul sokszor a főhős viselkedése is rájátszik erre a kapkodásra: rengeteg olyan szituációban találkozunk vele, ahol utólag jön rá, mit is kellett volna tennie, vagy ahol ráeszmél, hogy megfeledkezett valamiről.

A kibeszélés, az emlékek felidézése és elmesélése tehát megtörténik, de a szöveg folyamatosan tesz róla, hogy ezek ironikus színezetet kapjanak. Nézzük csak meg, kiknek tárulkozik ki a főszereplő, kikhez beszél szívesen: egy berlini ápolóhoz, aki egy szavát sem érti, egy klossárhoz, aki mellette horkol, a regény végén pedig Splitben egy horvát öregemberhez, akit először ő is elég nehezen ért meg, „mert motyogott, másrészt pedig mert dalmátul beszélt” (239) – feltehetőleg tehát

vele is akadnak kommunikációs nehézségek. Sőt, *A dögeltakarító*ban mintha törvényszerű lenne, hogy kizárólag annak tud mesélni az ember, aki egy kukkot sem ért az egézből. Az első fejezetben például megtudjuk, hogy a főszereplő egy török vendégmunkással érkezett Berlinbe, aki az úton „egyre csak nyomta a magáét, és ő kezdetben még próbált is odafigyelni, de azután belátta, hogy elég, ha csak időnként helyesel, hogy »ja, ja«, és akkor a török elégedetten mondja tovább” (22). Azoknak viszont, akik a közös nyelv vagy a közös tapasztalat miatt megérthetnék, nem tud kitérni. Ez a szentendrei „exjugó” baráti összejövetel felidézésekor válik nyilvánvalóvá, amikor „nehezen gyógyuló sebekről» és a »különböző rejtett góckokról» kezd beszélni, de az „egyik mondat kellős közepén elhallgat, mert belátja, hogy nem tudja elmondani ezeket a dolgokat a magyaroknak, nem tudja, és nem is akarja” (237).

Márpedig a traumákkal kezdeni kell valamit, mert bár a harcok befejeződtek, a főszereplő számára a háború mégsem ért véget, a „mindent lecsupaszító”, „mindent kicsontozó évek” hatását még mindig magán érzi. Nemcsak a lelkében, de a testén is: mióta látta, hogy az egyik katonatársa a tökein keresztül lőtt fejbe egy férfit, azóta vizeleti panaszokkal küzd, az államhatárok, az ellenőrzés pedig a gyomrát tették tönkre. Azért is utazik a regény elején Berlinbe, hogy onnan továbbrepüljön Amerikába, mert úgy gondolja, csak ott kezdhet új életet. De végül mégiscsak Splitben, Horvátországban talál valami „megnyugvásféleséget”, csak itt képes „megbocsátani Újvidéknek [...] ezeket az elhibázott éveket” (254).

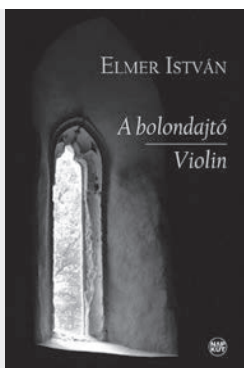
Mindezeket a témákat a regény viszonylag nyíltan kezeli, sokszor reflektál ezekre a problémákra, emellett igen erős szimbolikával is dolgozik, ami a legtöbbször kifejezetten jól illik a szövegbe, néhány helyen viszont, ha nem is erőltetettnek, de nagyon direktnek tűnik. A regény elején például megismerhetjük a főszereplő sima lapú füzetek iránti megszállottságát, melyekbe általában csak egy-két sort ír, aztán kidobja őket. Mivel az egész tevékenység nem túl szokványos, ráadásul a regény során többször visszatér ez a motívum, a szöveg elég hamar érezteti, hogy szimbolikus jelentése van: a sima lapú füzet a *tabula rasa*, a főhős vágya, hogy végre maga mögött hagyja a háborút, új fejezetet nyisson, tiszta lappal induljon. És ezt csak még hangsúlyosabbá teszik az olyan elszólások, mint például: „hogya fehér füzetet akar, akkor nincs más hátra, mint irány Amerika” (30).

De szerencsére Danyi regényére jellemzőbbek a szépen végigvezetett, a szövegbe jól beépített szimbólumok. A dögeltakarító például

gyakran találja kelepccében magát, rengetegszer érzi úgy, hogy csapdába esett („Kis-Jugoszlávia a háborúk alatt tényleg egyre kisebbé, egyre szűkebbé, egyre ketrecszerűbbé vált” [17]; „Szerbiát becsukták, mint egy csődbe jutott vállalkozást, és nem nagyon hitte, hogy valaha is kijuthat még onnan” [25]; „kutyaszorítóban érezte magát ma hajnalban a liftben” [36]; „úgy érezte, hogy csapdába került” [166]). Többször is látjuk útközben, de a céljához általában nem jut el. Az első fejezetben Pesten egy prostituálthoz indul a Hold utcába, de eltéved; az ötödiket (*Európa*) szinte kizárólag egy közlekedési dugó leírása tölti ki; a hatodikban (*A vacsora*) a benzinesek ünnepi rendezvényére próbál eljutni, de végül visszafordul. Ezek a részek jól érzékeltetik a helyzetét, azt a nyomasztó állapotot, melyből sikertelenül próbál kitörni, menekülni.

De ugyanilyen jól működő szimbólum a dögeltakarítás is, amely csak a regény végén lepleződik le. A főszereplő a délszláv háborút többször is egy iszapos veremmel, egy sülyesztővel, a mélység képével hozza összefüggésbe („Jugoszlávia teljesen elmerült az iszapban” [17]; „úgy próbált most belekapaszkodni a Richter-képbé, hogy szabadítsa ki őt ebből az iszaptól, ebből a ragacsos mocsárból, ahova sülyedtek” [117]; „béka vagy sikló volt a háború, amely lehúzta őt magával a mélybe” [228]). Útban a benzinesek rendezvényére, a főszereplő belebotlik egy ilyen iszapos „lapályszerű mélyedésbe”, egy „illegális döglerakóhelybe”. „Annak idején ők is felszámoltak néhány dögtemetőt, ez igaz, de a dolog reménytelennek látszott, mert ha egyet eltüntettek, néhány hét múlva két másik jött létre a közelben, persze mi mást is várhattak volna az úgynevezett polgári lakosságtól, amikor az állami vezetés ugyanilyen dögvermeket hozott létre, nem a kutyák és a disznók, hanem az albánok és a bosnyákok számára” (219). Itt a szöveg egyértelműen összekapcsolja a döglerakóhelyeket és a háborút: a dögök a háború borzalmaival, a vele járó szörnyű emlékeket testesítik meg. A dögeltakarító ezekkel próbál kezdeni valamit, ezeket próbálja rendbe rakni, de munkája eleve kudarcra van ítélve. Hiába hitte azt, „hogy a dögeltakarítóknál végzett munkájával magasabb célokat szolgál, és hogy ezáltal ő maga is megtisztul valahogy azoktól a dolgoktól, amelyeket korábban tett, [...] valószínűleg ebből semmi nem volt igaz” (222). A jugoszláv utóállamok útjain hegyekben állnak a dögök, erre nincs megoldás, azt viszont, hogy a dögeltakarítás mint tevékenység hiábavaló lenne, az utolsó fejezetben elbizonytalanítja a szöveg: a főszereplő éppen akkor érez egy kis megnyugvást, amikor felidézi, hogyan temette el azt a német juhász kutyát, amelyik egyszer hazáig követte.

A jól működő szimbolika ellenére a befejezés (*A tenger*) bizonytalan-
ságban hagyja az olvasót. Egyrészt nem teljesen világos, miért a német
juhász eltemetésének és Újvidéknek a felidézése hoz megkönnyebbü-
lést a főhős számára, és miért a spliti katedrális tornyában kerül sor erre,
másrészt a szövegből nem tűnnek el azok a jelek, melyek a „kicsontozó”
évekkel és ezek elbeszélhetőségével állnak szoros összefüggésben. Az
emléktől emlékig rohanó nyelv nem változik, nem lassít, nem érezzük
benne a megnyugvást. És a főhős teste sem gyógyul meg, jóllehet nem
foglalkozik már annyit a vizeleti panaszával és a bélműködésével,
mint az előző fejezetekben, de azért csak összerándul még a gyomra, és
a toronyban is „kienged néhány galambot” (246). Bárhonnak érkezik
is tehát a megnyugvás, *A dögeltakarító* azt sugallja, hogy ez csakis rész-
leges lehet: a háborús tapasztalatok okozta rossz érzés enyhülhet, de so-
sem szűnhet meg.

Elmer István

A bolondajtó. Violin

Cédrus Művészeti Alapítvány –
Napkút Kiadó
Budapest, 2015

Makai Máté

ÖRÜLETBESZÉDEK

Elmer István két kisregényének középpontjában olyan emberek állnak,
akiket deklaráltnan egy végső menedék megtalálása hajt, így küldetésük
tétje a személyes megváltásuk. Míg *A bolondajtó* című írásban a szerb-
horvát háborúk idején papi köntösben menedéket lelő Krizsán szent
emberré válását, bűnbánását és érzelmi örökségével való számvetését

mutatja be a szerző, addig a *Violin* Antonio Vivaldija a megfelelő, inspiratív énekhangot keresi legújabb operájához.

Kettejük sorsörténete hasonlít abban, hogy a szakrális és a profán világ határán egyensúlyoznak. Krizsán, aki a délszláv háborúk önkéntes katonájaként – hazaszeretetétől hajtva – embert öl, a számára menedéket nyújtó Antal atya kolostorában, alámerülve a szent környezet isteni jelenléttől füledt légkörében, ráismer addigi bűneire, és páli fordulatot hajt végre. Egy ártatlanul lemészárolt család képe és az anyja szemében „eredendő” bűnössége adja a két gócpontját lelki vívódásainak, melyekre *A bolondajtó* nagy részét alkotó tudatfolyamszerű belső beszédék, olykor külsővé váló – ezáltal egy bolond nyelvént imitáló – megnyilatkozások derítenek fényt. A *Violin* maestro Antoniója eleve megbélyegzettként éli életét Velencében, mivel papi hivatását csak részben képes teljesíteni, saját különutas szakralitása, azaz a művészet kifejező erői után kutatva. A mester egy árvaházban, a Pio Ospedale della Pietában talál rá a számára tökéletes énekhangra, amelyre végül képes megkomponálni új operáját. Ám Antonio plátói rajongása, a lány ideális szépsége és ennek esztétikai értékelése a vallásos közösségben visszatetszést kelt, és újabb szégyenbélyeget süt a regényben addigra már leáldozóban lévő zenészre és karrierjére. Az elbeszélő szerint a bűnre és álszenteskedésre hajlamos velencei nagyvilágiak a fiatal lány iránti szerelmi közeledéssel vádolják Antoniót. A *Violin* így részben Thomas Mann-i utat jár be, amennyiben a magasztos, jósággal határos szépség megtalálása egészen a halálig űzi a nyűglődő főhőst, aki végül a *Requiem* – *Örömszimfónia* később döbbenetes hatást kiváltó előadásának kottáit hátrahagyva megszökik Velencéből.

Elmer két kisregényében a főszereplők a megváltás reményében űznek maguk előtt valamiféle ideálképet: Antonio egy hangra, Krizsán pedig – aki Ferenc testvér álnéven, majd később új saját nevén: Ferenc testvérként – a megfelelő szóra vágyik, mellyel kimondhatná azt a gyötörő kint, amely *A bolondajtóban* aligha nyer világos formát, s inkább egy bolond rejtélyes sóvárgásaként íródik bele a kissé dosztojevszkijánus megtisztulás-történetbe. „Hiába a szavak, hiába a megfogalmazás, [...] nincs mit mondani, mert nem lehet elmondani” (62) – hangzik el Krizsán belső monológjának részeként a 20. századi magyar irodalomban már többször leírt mondat. Majd hasonlóan aforisztikus kijelentéssel folytatja: „Semmit nem lehet pontosan elmondani” (62). Ez azért problematikus, mert a kortárs kritika ma már hajlamos elmarasztalni az olyan, még jellemzően posztmodern hatásokat követő irodalmat,

amely „még mindig” a kimondás kínját beszéli el¹ – hangsúlyozva emellett, hogy Elmer István jelen írásai nem igazán keltik a posztmodern irodalom tapasztalatait feldolgozó művek benyomását.

*A bolondajtó*ban Krizsán a radikális időtlenség tapasztalatának elszenvedője lesz a templom falai között: „Olyan fénye volt a világnak, mint odabent a templomban, [...] mintha nem lenne benne semmiféle bizonytalanság, mintha minden egyetlen pillanatba, egyetlen pontba akarna sűrűsödni” (48). A háború előli menedék így lényegében a történelmi idő előli menedéket jelenti számára: frissen nyert eloldozása lehetővé teszi, hogy az emberiség történetének sodrásán felülemelkedve önmagában szemlélhesse az időt, a bűneit, saját gyermekkorát. A történelmet mint hagyományon való túllépés igénye azonban mint ha a szerző írásmódját is jellemezné; emellett hatalmas problémákat feszeget, az emberi létezés alapvető elemeire kérdez rá, ám olyannyira halmozza azokat, hogy a súlytalanság és az egzisztenciálfilozófiai giccs határára érnek. „Ez a harag napja, minden gyűlölet és kegyetlenség napja” (80) – hangzik el Ferenc testvér szájából a kézenfekvő, ám egy átélt trauma érintettségéből fakadó őszinteséggel kimondott sommás megjegyzés. Vagy máshol: „Ferenc testvér nem tudta, de nem is kívánta a választ. Megtanulta, nem a válaszok, sokkal inkább a kérdések... Az ember igazi távlata kérdés” (86). Ugyanez pedig elmondható a *Violin* kapcsán is: „Le kell kottáznom az időt!” (120), „a semmi fáj bennem” (199), „a megváltást nem megértenünk kell, a megváltásra alkalmassá kell válnunk” (213). Számos kritika jegyzi meg az effajta túlságosan nagy horderejű megnyilatkozások kapcsán, hogy amennyiben azok nem állnak egy szinten a regény nivójával, filozófiai mélységével, akkor az elbeszélés „nem dolgozott meg értük kellően”. Ám Elmer kisregényei kapcsán elejthető ez a vád, amennyiben a folytonos szótalálás küldetése közben, az „egyetlen” szó, a „vezérmetafora” hiányában halmozott belső, elemző beszéd részeként olvashatók a máshol sablonos bölcsességekként ható mondatok. *A bolondajtó* némi öniróniát is megenged magának ezzel kapcsolatban, amikor is Ferenc testvér vívódásait így kommentálja: „Olyan erővel sodródott benn egyik gondolat a másik után, hogy az előzőt még végig sem vezethette, máris tolult a következő. Összetorlódtak, egymásra magasodtak, aztán leomlottak” (60). A cím, illetve az, hogy rejtőzködése közben Krizsán kvázi meg-

1 Lásd például RADICS Viktória, *Szétlapított szövegek*, Magyar Narancs 2013. július 25., magyarnarancs.hu/konyv/esterhazy-peter-egyszeru-tortenet-vesszo-szaz-oldal-a-kardozos-valtozat-85802.

bolondul – nem mellékesen a skizofrénia jele a Ferenc testvérré való átlényegülése is –, szintén jóváhagyhatja a regényt mint foucault-i örületbeszédet: „bizonyos űr, amelyben végtelenül sokféle értelem megjelenésének lehetősége nyitott.”² Ám még ha mindez fel is menti valamegyest a művet a fogalmi koherencia terhe alól, a kisregény(ek) válaszai végül nem válnak fajsúlyossá, talán éppen viszonylag szűk gondolati kontextusai miatt. Krizsán egy Dosztojevszkij-hős buzgósgával elemzi magát sűrűn, szétszálazhatatlanul és teszi fel magának a kérdést: „hogyan érkezhetnék meg önmagamhoz?” (87) Ám végül, mivel a regény zárlata egyértelműen a háborús bűneiért vezekelteti főhősét – édesanyja ellenséges táborból származó gyilkosának kell első lelkipásztori teendői között feloldozást adnia – történelem és idő feletti, ennyiben ideologikus választ kínál a bűnösség kérdésére. Így nem meri nyíltan felvetni annak lehetőségét, hogy a délszláv politikai-vallási konfliktusok mellékszereplőjeként Krizsán esetleg mégsem azonosítható bűnös-ként, pusztán a történelem áldozataként. Az elbeszélés kizárólag a keresztényi válaszban, a megbocsátásban hisz, amely egyértelműen a mű végső üzeneteként működik. Mindez nem önmagában baj, hanem a kérdés kissé szűk látókörű tárgyalása révén kelt hiányérzetet, még ha a végső válasz – Ne ölj! – eleve adott is. Krizsán a megértés helyett – mert ennek a megértésnek nincs nyelve, ahogy ő maga is megjegyzi – a vezeklést választja: ennyiben a megváltás valóban az értelem felett áll (213).

A *Violin* főszereplője mindenesetre éppúgy halmozza és tolja maga előtt a jellemzően metafizikus kijelentéseket: pontosít, javít, körülír, ám valójában csak részben tudja próbára tenni fogalmait. Az áradó belső beszéd a kételyek folytonos fellazítását végzi el, és lényegében újból és újból ugyanazokra a gondolatokra, vádakra és önvádakra kérdez rá, így – és ez mindkét műre jellemző – perspektíva nélkül hagyja a legkomolyabb témák felőli kérdezősködést. Amikor Antonio rátalál a csodálatos énekhangra, amely szétárad benne és felemeli, rögtön felteszi magának a mélyen beágyazódott előítéleteket visszhangzó kérdést: „Mi ez, Uram, bűn, vagy maga a csoda?” (176) A vallásos ember kételye szólal meg ebben, aki egy világi dologban lel rá a saját űzött és vágyott bizonyosságára, a szépségre, a jóságra, a tökéletességre, melyet valójában Isten szeretetében kellene hogy megtaláljon. A zene szépségének élvezete a korabeli Velencében önmagában még nem bűn, lévén a zenekari karneválok inspiráló helyszíne. Ugyanakkor az elbeszélő a velencei

2 Michel Foucault, *A fantasztikus könyvtár*, ford. Romhányi Török Gábor, Pallas Stúdió – Attraktor, Budapest, 1998, 32.

lakosság bűnösségét is könnyedén elintézettnak veszi, amikor azok ellenérzésüket fejezik ki amiatt, hogy az öregedő Vivaldi magához veszi a lányt, Concettát, hogy otthonában dolgozhassanak a mester készülő darabján – több hasonló kijelentéssel tolmácsolva mindezt: „Mondani sem kell, a várost mégiscsak felizgatta ez az esemény. Nem találtak benne ugyan semmi rendkívülit, elvégre amit a fantáziájukban hozzákötöttek, megegyezett lapos, gyakorta elkövetett bűnükkel” (191).

A *Violin* legvégén a bujálkodással, paráználkodással vádolt Antonio menekülésre kényszerül. Éppen hazafelé sétál Concettával, amikor a következő feliratokat látja meg útközben: „Megromlik a víz csatornáinkban bűnnel hajszolt éleletedtől. Megrontod az ifúságot, megromlik tőled a város szelleme” (218). Vagy pár méterrel odébb: „Takarodj innen, te tehetségtelen vén kujon! Szüzek megerőszkolásának izgalmából akarsz művet teremteni!” (219) Ezek után a maestro száműzetésbe vonul, ami többféleképpen értelmezhető, és ennyiben nyitva hagyja a vallási-erkölcsi kérdéseket, melyekkel kapcsolatban *A bolondajtó* háttározottabban állást foglal. A kivonulás – még ha alapvetően az életrajzi eseményeket követi is, többé-kevésbé pontosan – hangsúlyossá válik amiatt, hogy száműzéseként, de egyfajta halálos ítéletként is működik. Utalhat arra, hogy a művész mindig is kívül helyezi magát a társadalmi renden, mert az idealizmus egyfajta történelem feletti nézőpontot is magában foglalhat. Így a regény zárata úgy is fölfogható, mint ítélet-hirdetés az átszellemült platonizmus fölött: „a legszebb nő énekelt, a legszebb hangon, »ez az élet öröm-fájdalma«” (197).

Elmer István mindkét kisregényében jellemzően drámai szituációkra épít, melyek könnyedén felcsigázzák az olvasót, ráadásul izgalmas szövegeket ígérnek, ám a drámai alapszituáció sokszorosan önismétlő, a végtelenségig fokozott, mind közvetlenül az elbeszélést, mind a regények hagyományhoz való viszonyát tekintve. A szerző minden kétséget kizáróan magabiztosan bánik stílusával, melyben azonban lehetséges, hogy nincs annyi őrlő gondolat és súlyos tartalom, mint amennyit a szereplők – Krizsán és Antonio – magukban vagy fennhangon megismételnek. Ennyiben a kötetben olvasható kisregények viszonylag érintetlen, csiszolatlan, zárványban született írások benyomását keltik, melyek nem tudják a fontos történelmi szituációkban történő, komoly alkotói potenciált hordozó, tragikus sorseseeményeket egyetemes fontosságú mondanivalóvá emelni.

Brenzovics Marianna

HasadásKalligram Kiadó
Budapest, 2015

Demus Zsófia

VORDASHORI ÖNÉRTELMEZÉSEK

Kilátás, *Darabolás* és most *Hasadás* – Brenzovics Marianna új, 2015-ben megjelent kötete önértelmezések sorozatát mutatja be. Az év utolsó napjába sűrített elbeszélésfolyama a regény műfaji sajátosságait mutatja, ez azonban túlságosan szűk kategória e mű meghatározásához, de akár Brenzovics korábbi műveihez is. A *Hasadás* egyfajta megváltástörténet, de a fogalom legtágabb értelmében, ugyanis az elbeszélésben „a megváltás rendre elmarad” (10). Őt – bár egy lehetséges olvasatban csak egy – szereplő történeteibe ágyazott értelmezéseket olvashatunk a teljes élet felé való törekvésről, a céltalanságról, a megváltásról, melyek egyik kulcskérdése: „miért vagyok önmagam, menthetetlenül?” (11)

„Rom, katafalk, kagylótenyészet” – Gottfried Benn *Regressív* című művének ezen sorával kezdődik a kötet, mely mottónak talán túl metaforikus, azonban meghatározó a kötetre nézve. Az az expresszionizmus, amelyet Benn képvisel, a Brenzovics által teremtett töredékes jelleggel érdekes elegyet alkot. A Benn versében jelen lévő regresszív mozgás, amely a halál felé halad, párhuzamba állítható a *Hasadás* azon regresszív mozgásával, amely szerint a halál megmenti az embert – a kérdés inkább csak az, hogy mitől.

A kötet szerkezeti felépítése – az előző kötetekéhez hasonlóan – meglehetősen tudatos, ahogy a címválasztás is a szerző korábbi műveihez igazodva: metaforikus. A *Hasadás* hatszor öt részből áll, melyeket

számok tagolnak. Egy-egy szám egy-egy személyhez köthető, mely sorozat hatszor ismétlődik meg, ugyanabban a sorrendben. Ez a spirálszerű elrendezés vagy körkörösség egy szellős, erősen tagolt szerkezettel párosul, amely formailag is jól látható, így a sorok között is jelen van a hasadás. A körkörösség azonban nemcsak szerkezetileg uralja a művet, hanem bizonyos értelemben bezárja a karaktereket is, ami fakadhat személyes problémákból vagy pusztán a körülményekből: „Ez egy kör, amelyből nem tudok kilépni” (16).

A hasadás természetesen nemcsak a szerkezetben keresendő, hanem az öt karakter személyiségében, amely már-már skizoid, ugyanis nem teljesen egyértelmű, hogy ténylegesen öt személyről vagy egy személy öt identitásáról esik szó. A szereplők közös gyermekora, közös élete, valamint az, hogy egy lakásban élnek, még jobban taszítja őket egymástól, miközben keresik a másikban a lehetőséget, vagy olykor csak egy kiegészítőt önmagukhoz. Ehhez járul hozzá Vordashor, e toxikus vidék, melyet generációk fertőznek meg: „én vagyok a hibás, mert nem magamból, hanem anyámból jöttem, anyám a hibás, mert nem magából való”. (23)

Szeléné (1.), Szilveszter (2.), Wolf (3.), Nanna (4.) és Komi (5.) az elbeszélés karakterei, mind összetett személyiségek, van bennük valami alantas és egyfajta fennkölttség is, mely nem evilági. Persze ezek az attitűdök át- meg átcserélődnek, formálódnak vagy éppen meghasadnak. Ahogy Komi fogalmaz: „Ívesen szarom le, kik irányítják, illetve nem irányítják ezt a csonttal, hússal, inakkal, belekkel, vérrel, vízzel teli érzelgős, önző bőrzsákot, ezt a sérülékeny, véges biorendszert” (37). Az öt szereplő nagyon is reális vonásokból lett összegyúrva, számtalan jellem, karakter, tulajdonság, de akár nemzetiség vagy egy-egy érzés, hangulat megtalálható bennük. A szépség, az ösztönlény, a torzó, a lelkes, a bamba, a kisebbségi, a vágyak foglya, a csódtömeg, a lélekevő, az anarchista, a mutáns és a gettólakó – hogy csak néhányat említsék. A kilátástalanság, elveszettség mindnek része, melyben az élet maga a megoldatlan feladat, de az egyetlen választás is. Tulajdonképpen az egyetlen, ami adott és innentől csak rajtuk múlik, hogy mit kezdenek vele. Nincs család, nincsenek gyermekek, csak az individuum kap jelentőséget, ami ebben az esetben egyedi értelmezést nyer. Az öt szereplő kapcsolata különleges, egyfajta belső összhang is felfedezhető ezekben a meglehetősen különböző karakterekben. Talán ez az egyik hibája is a könyvnek: nem könnyű eldönteni, hogy tudatos bizonytalanságról van-e szó vagy szándékos megoldásról. Ez a bizonytalanság Szeléné

karakterében érződik leginkább: „A legfurcsább, hogy láttam a könnytől összemaszatolt arcom, furcsa, hogy láttam a saját arcom, pedig nem is fűgött fölöttem tükör” (75).

A szereplőknek személyes hangjuk van, és mindegyiknél érezhető a szavak súlya, a szavakkal való játék, melyre Brenzovics külön nagy hangsúlyt fektet. Prózasztílusára jellemző a túlzott főnévhasználat, sokszor evidens kapcsolat nélkül, talán a szavak közötti hierarchiára utalva. Ez legtöbbször a felsorolásláncokban érezhető, azonban sohasem biztos, melyik szó áll e hierarchia csúcán, ha létezik ilyen egyáltalán. Fontos lehet, hogy a tér és az idő kifejezésére mutató szavak kiemelkednek a többi főnév közül, nyomatékosítva ezzel a körülményeket. Szilveszter van, az év utolsó napja, az egyik szereplő névnapja, mely nem csak számára lehet fontos.

Az idővel való szembesülés (az utolsó napon) valami új kezdete, vagy pontosan ugyanennek a napnak a folytatása, monoton zúgása, folyamatos újbóli eljövetele: „Mindennek van ideje, a behatolásnak, befogadásnak és az elszakadásnak is” (80). A regény végig ennek a napnak a történéseit, múltba révedéseit vagy jövőbeni elképzeléseit meséli el, melyek Vordashorban játszódnak, ahogy a szereplők múltjának helyszíne is a vordashori gyermekotthon vagy bentlakásos iskola: „Az a jó Vordashoron, hogy soha nem az történik, amire vársz” (45). A regény többféle módszert alkalmaz a táj által behatárolt szereplők bemutatására, mint például az álom- vagy filmszerű jelenetek, emlékképek felsorakoztatását. Erre „formailag” azért van szükség, mert egy nap eseményeibe sűríti a történéseket. Más szempontból az álom itt egy felszabadító érzés, amely törli a hétköznapok mocskát, azonban ebben a történetben még az álmodozás felszabadító érzésével együtt sem elég élők, de nem is elég halottak az emberek („Egész eddigi életem örülden egyhangú volt, nem vagyok elég élő, nem vagyok elég halott” [11]).

Ehhez kapcsolódik, hogy a főnevek felsorakoztatásánál sokszor találkozzunk a zombi, mutáns, lidérc, bestia szavakkal, melyek jelzik, hogy itt nem válhatnak soha teljes értékű emberekké, ott szűkül bennük a szörny, valami nem egészen evilági. Itt jelenik meg a történet egyfajta misztikus vonala, ezzel a soha véget nem érő nappal együtt. Hogy erre a következtetésre jussanak, a szereplők határait feszegetik, nagyon is emberi cselekedetekkel, asszociatív állapotkereséssel, amihez szintén a szavak halmozása társul. Különböző érzéseket hajszolnak, és ehhez különböző „ajzószereket” használnak, melyek kizökkentik őket a világ monotonitásából: alkohol, szex, drogok, pornó vagy akár Isten.

És így jutunk el a vordashori önértelmezésekhez: „Nincs valós metamorfózis, csak álruhát öltesz, azt hiszed, megváltozhatsz, de naturam expelles furca, tamen usque recurret” (71). Isten emlegetése vagy a Biblia idézése csupán ürügy az elfuserált életükkel való szembenézéshez, valami, ami régről, az iskolából maradt, de nem tudnak mit kezdeni vele. Kötelező példabeszédek ezek, melyek segíthetnének a továbblépésben, de csak azoknak, akik hisznek is bennük.

A számokkal ellátott részek, fejezetek egy-egy szereplő benyomásait, impulzusait beszélik el, nincsenek kimondott történések, nincs karakterfejlődés. Utóbbiról egy nap eseményei kapcsán talán nem is beszélhetnénk, leszámítva a múlt képeit. Egy rendkívül erős szerkesztési bravúr, egyben a befogadói elvárásnak való megfelelés lett volna, ha a számokkal ellátott részek nemcsak egymás után, lineárisan olvashatók, hanem az ugyanazzal a számmal ellátott részeket összeolvasva is eljutunk a történet végéhez, persze egy másik stratégiát követve. Azonban talán túlságosan monoton lett volna, ha egyenként tudunk meg mindent egy-egy szereplőről. Így a másik véglethez jutunk, ugyanis némely esetben túl didaktikus az elbeszélés. Habár a részek egybetartoznak, mégis sokszor eldönthetetlen, kire irányul, kivel kapcsolódik össze egy-egy fejezet. Inkább intervenciókról van szó: egymás életébe való belépésekről, közbelépésekről („A vágó itt csapta ketté a jelenetet” [17]).

Mindezek mellett a Hold motívuma gyakran átszövi a jeleneteket, kísértetként követi a szereplőket. A Hold állásai párhuzamba állíthatók a karakterek indulataival, hangulatváltozásaival, de ahogy e motívum az egészet szimbolizálja, úgy valamiképp ők is összetartoznak. Azonban van valami kissé erőltetetten misztifikált, „tripszerű” vonulata az elbeszélésnek: Pilinszky, Ady vagy épp Kaffka Margit mint írózombik megidézésével. Persze a Kozmosz és a Kripta nevű kocsma is árulkodó lehet, vagy némely esetben a Biblia idézése, melyek szintén erősítenek valamilyen nem reális vonzatot.

Érdekes, de kissé elnagyolt és átgondolatlan játék során mutatja be Brenzovics Marianna a személyiségeket, az én elhelyezkedését ebben a világban, mely bemutatás elsősorban a kétségbeesés ábrázolására vállalkozik. A férfi és a nő meghatározó jegyeit is körüljárja az elbeszélés, különbözőségüket hangsúlyozva, de minden próbálkozás kimerül néhány állati cselekedet bemutatásában. A gyermeki androgunitásban megrekedt felnőttkori szexualitás is kiaknázatlan terület marad, bár ettől függetlenül érezni Benn vagy Freud megközelítmódjának, el-

méleteinek hatását: „A magány éppúgy megélhető a hazug lángolásban, mint a gyermeki androgunitásban, mint a lélek fagyában” (42). Szeléné festő, Szilveszter pedig költő, a verseskötetének címe: *Ha-sa-dás*. Mégsem ismerős e karakterek személyisége, hiszen mindvégig idegenek maradnak az olvasó számára. Persze ez nem felépítésük hibája, lehetne szándékos is, azonban az általuk közvetíteni kívánt értékrend (?) is elvész, és a kötet végére érve olybá tűnhet, hogy nem is volt igazán fontos. Belső vívódásuk egyfajta spleenbe hajló életérzéssel társul: „Háború van, mindig háború. Végül is unom, csupa szakadás” (9).

A Hold szimbóluma, a tükörkép metaforája egyaránt a meghasadt személyiségek lehetséges olvasataként van jelen, és ezek legtöbbször torz képet formálnak – emellett azonban gyakran kifejtetlenül, magyarázat nélkül maradnak. A töredékesség, mely formailag is megmutatkozik, egyfelől megerősíti ezt, másfelől a koncepció hiánya is érzékelhető lesz általa: látható, hogy összetett és fontos, aminek az elmondására kísérlet történik, de a karakterek – talán a rengeteg főnév közt elveszve – nem találták meg a megfelelő szavakat, vagy nem is akarták megtalálni azokat. Igazán érdekessé akkor válik a regény, ha el tudjuk fogadni, hogy ez volt az eredeti célja: ez a kifejezhetetlenség, mert ez a „valami” annyira szörnyű, hogy nem lehet szavakba önteni. Ha az olvasó is képes úgy érezni, hogy „Ide egy hasonlat kellene, de nem kényszerítem magam” (43).

Kiss László

Ki mondta, hogy jó volt

FISZ

Budapest, 2015

Szarvas Melinda

SZABÁLYOZOTT EMLÉKFOLYAM

Ha Kiss László *Ki mondta, hogy jó volt* című kötetéről minden további magyarázat és fejtegetés nélkül közölném azt az amúgy helytálló megállapítást, hogy az alföldi regionális irodalmi hagyományt folytató, a fővárosi és a vidéki életet szembehelyező, az utóbbi térségben megélt gyermekkort felidéző, műfaját tekintve – a szerző meghatározása szerint – „novellaciklusszerű regény” (175), vélhetően csupa olyat mondanék róla, ami nem sok újat ígérne az olvasónak. Az említett irodalmi hagyomány és tematika ma már könnyen tűnhet túlírtnak és kimerítettnek, ahogy a novellaciklus műfajának már a Kiss kreálta variációja is némileg kényszeredetten hangzó. A Fiatalkor Írók Szövetsége által kiadott kötetet azonban végzetes hiba lenne e jellemzői alapján megítélni. Kiss László ugyanis nem elégszik meg a választott tematika és műfaj által kínált klisékkel. A *Ki mondta, hogy jó volt* ugyan nem hibátlan, de érezhetően gondosan megírt, jól szerkesztett és nem szokványos írói megoldásokat felvonultató kiadvány.

Azt, hogy Kiss ötödik kötete jó, és főként hogy izgalmas elgondolású, azért is fontos leszögezni, mert az első szövegek ezt a legkevésbé sem teszik láthatóvá. Ezeket – főként az első két részről van szó – annak tudatában érdemes olvasni, hogy elsősorban nem esztétikai élvezetet nyújtanak, hanem egy, a kötetkompozíció által meghatározott funkciót töltenek be. Ez azonban értelemszerűen csak az egész könyv elolvasása

után válik (be)láthatóvá. A szépirodalmi fejezeteket egy interjú követi az utolsó oldalakon, melyet Bíró-Balogh Tamás készített a szerzővel. Ebben mondja Kiss a következőt: „Olyan prózát akartam, amelyben az egyes novellák (fejezetek) magukban is érthetők és szórakoztatók, de többet adnak, ha egymás felől olvassák őket” (175). Kétségtelen, hogy az említett nyitószövegek csakis a kötet egészének ismeretében válhatnak érthetővé (szórakoztatóvá még úgy sem igazán). A legelső, *Hely* című rész egyetlen nagyon hosszú mondat, amelynek szerkezete inkább mesterkéltnak, mint jól megoldottnak tűnik. Olvasása nehézkes, az olvasó könnyen válhat türelmetlenné a mondat végét keresve-kergetve. Ez a hatás vélhetően épp ellentétes azzal, amilyen funkciót ennek a megoldásnak a szerzői szándékot sejtve tulajdonítani lehet, tudniillik hogy ez az írói megoldás az olvasást szándékosan nehezítve, lelassítva vonná be az olvasót a novellák által megrajzolt lassú, „vidéki tempójú” világba. A kötet mondatai aztán fokozatosan rövidülnek, amitől a befogadás is kellemesebbé válik. Ugyanakkor, ismét a kötetkompozíció felől értelmezve a modalitást, az is elmondható, hogy az első szövegek egy szó szerint végtelennek tetsző gyermekkori világot jelenítenek meg, amely a könyv vége felé közeledve egyre szűkebb határok (egyre rövidebb mondatok) közé szorított, már egy felnőtt fiatalember visszaemlékezései révén ábrázolt miliővé válik. Az utolsó előtti novella teszi mindezt világossá, melyben az elbeszélő nagyanyjának temetéséről lehet olvasni. Övé volt a gyerekkori helyszínt adó udvar és ház. A fiatalember ekkor jut arra az elhatározásra, hogy „soha, de soha az életben nem teszem be a lábam arra az udvarra, ott és akkor megfogadtam, hogy amíg élek, soha semmi közöm nem lesz többé *ebbez* a házhoz, mert tényleg nem lehetett elképzelni, hogy valaha még újból kíváncsi lehetek az udvarra, hogy lesz még idő, amikor nem hagy nyugodni: meddig tartanak és voltaképpen melyek ennek a megmerevedett, mozdíthatatlan helynek a koordinátái, hogy honnan gyökerezik és hová nyúlik vissza, hogy hol kezdődik és meddig terjed, hogy hol a kiindulópontja és hol a vége – hol az a pont, ahonnan már más szabályok szerint folyik a játék, ahonnan nagymama udvarának a törvényei egész egyszerűen nem érvényesek” (155). A *Ki mondta, hogy jó volt* oldalain a szöveg tartalma és formája szokatlanul szoros kapcsolatban van: utóbbi az előbbinek leképezése.

A nyitórészek formájára vonatkozóan egy másfajta értelmezést is felkínál a szöveg, amely ezúttal nem az elbeszélő fizikai és szellemi lelki felnövekedésével van kapcsolatban, hanem a novellákban megjelentetett világgal. Az első írás egy, a még gyerek megszólalóhoz köthető

fantáziát közöl, melyben a nagymama kertje hatalmas víztömeggé, egy tóvá változik, „amely a semmiből keletkezik oda, és igazodik az udvar méretéhez és formájához” (5). Ezen értelmezés szerint a tagmondatok végtelen(nek tűnő), egymásba kapcsolódó hullámmása a szöveg áradását jeleníti meg, amely a gyermekkor múlásával, a kötetben előre haladva válik egyre szabályozottabbá. A víz tehát nemcsak a novellákban megjelenített világ alapvető eleme, de a szöveg formájának értelmezéséhez is kulcs lehet. Kiss László a főváros-vidék ellentétet nem városok között jeleníti meg, a leginkább csak az egyetemi évekhez kapcsolt Budapest nem a szövegekből azonosítható Gyulával helyeződik szembe, hanem a vidéki tájjal, a kötet lokalizáltságát egy családi ház udvarára és annak környezetére szűkítve. „[...] a várost átszelő csatornánál éreztem magam otthon, ehhez kötött valami akolmeleg biztonságérzet, ezzel jegyeztem el magam egy életre” (39). Azt, hogy a gyermekkort felidéző részek vidéken ugyan, de *városban* játszódnának, kevésbé érzékelni, a megjelenített természetközeli környezet mesei. „[...] a zölden hullámmzó sás szemközt, a kétoldalt aláereszkedő fűzfák, a víz állandó, finom mozgása, mely halat sejtet, a nádcsomók körül pislogó békafejek, a röptében összefonódó szitakötőpáros, a kicsatornát fejét fölvetve átszelő patkány, úgy, ahogy van, gyönyörű” (47). Ebből az idézetből is jól látható, hogy a helyszín megjelenítésekor Kiss igen élesre állítja a fókuszot. A részletgazdag leírások paradox módon egyszerre érzékeltetik a bemutatott környezet látszólag eseménytelen nyugalmát és – épp a részletek felnagyításának köszönhetően – a nyüzsgő életet. „Petykó bácsi vízbe lógó damiljára pedig hálót szőtt a pók, és násztáncot jártak rajta a szitakötők, annyira nem volt mozgás, annyira álmatag volt a csendesen csordogáló csatorna, még a késő délutáni órákban is” (44). A *látszólagos*nak és a *megélt*nek a különbözősége alapvető élménye a kötet szövegeinek. Az elbeszélő számára kalandozás a játszótárs szemszögéből leírt „látszólag céltalan ide-oda kerékpározás, kicsapni a partra, onnan föl a gólyafészkes hídig, aztán neki a zeneiskolának, és megint” (46). Valójában ugyanez a kettősség jelenik meg a gyerekjátékokban is, itt a szöveg a gyermeki fantázia működését követi. „Lehetett bármilyen nap, feladva bármilyen lecke, ebéd végeztével nyomban a hátsó udvarba vonultam, hogy ellenőrizsem a lóállásokat, az útegek fölszereltségét, hogy gardírozzam a rám bízott ezredeket, és közöljem velük az aznapi ukázt” (87). Ugyanez a kettősség tükröződik a kötet címében is: az idővel megszépülő, visszatekintve idillinek látszó gyermekkor a novellák tanúsága szerint meglehetősen átlagosan telt. A cím által

sugallt visszakérdezést ugyanakkor nem egy rossz gyerekkor teszi indokolttá: eleve a (pozitív vagy negatív) minősítés jelentősége kérdőjeleződik meg.

A látható világ, a képiség a kötet másik fő szervezőelemével is szoros kapcsolatban áll: a visszaemlékezéssel. Az egyik, a könyv közepére helyezett darab címeként is szereplő *fénykép* fontos motívuma Kiss novelláinak. Bizonyos részekben a felidézés klasszikus eszközeként jelenik meg: „A tata halványkék pizsamájának felső szára lecsusszant a jobb karon, ahogy a fényképért nyúlt, a Ferencváros legfrissebb fotójáért, [...] egyenként vezettük végig a pázsiton feszítő csapaton, ki kicsoda, hol helyezkedik el, ki az, aki a jobboldali akciókért felel, ki futkos a balszélén” (127–128). Emellett azonban a (fény)kép az amúgy is mozdulatlanak tetsző világot teszi végképp rögzítetté, biztosítva a részletek pontos megfigyelhetőségét. „[...] érdemes szemügyre venni a falakat, javasolta nagyapa, mert a falakon a feldolgozás fázisait szemléltető kellemes tapintású plakátok voltak, és az egyik fordulóban egy jellemző ábra függött, [...] afféle fantomfotó a sertésről, rajzolt kép, rózsaszín árnyalattal, a sertés mint olyan, mert nézzük csak meg, hogyan épül fel az állat” (94). Ez az idézet az említett *Fénykép* című novellából származik. E központi szöveg is bemutatja a képek Kiss kötetének keretei között megfigyelhető szövegszervező működését, ami az asszociációk révén érhető tetten. Az iménti sertéstelepről olvasható a következő: „ez a rengeteg egymásra hányt állat, ahogy magatehetetlenül vergődik és dulakodik, és a rácsokhoz gyúri egyik a másikat, ez az egész kavalkád engem a csontkukaccal teli pattintós tasakra emlékeztet, a zsiszegő, egymáson hempergő nyüvekre, amelyek folyamatosan mozgásban vannak” (106). Az asszociáció ebben az esetben egyértelműen vizuális hatásokra épül, ugyanakkor ezt a műveletet a *Ki mondta, hogy jó volt* szövegének építkezése ettől eltérő módon is láthatóvá teszi. Ugyanis jönnek „a képek, a képekkel az arcok, a képekkel és az arcokkal a történések” (49). Kiss László kötetének anekdotikussága is elválaszthatatlan az asszociáció működésétől.

A kis létszámú vidéki, családi közösséget mozgató szövegek olvasmányosságát és szórakoztató voltát – „olyan prózát akartam írni, amelyben az egyes novellák (fejezetek) magukban is [...] szórakoztatók” [175] – részben ezek az anekdoták vagy anekdotikus képek biztosítják. Ekként működő részek a tanulmányi osztálykirándulás vagy a horgásztábori élmények elmesélése is. A pontosan kivitelezett szerkezeti kompozíció nem gátolja a szerzőt abban, hogy könnyedségét és helyen-

ként humorát is megmutassa, ami kimondottan jól tesz a kötetnek. Csak egy példát idéznék éppen az első, amúgy nehezen befogadható részből: „sötétedésre többnyire Kedves Pista bácsinak is bealkonyult, és a felesége, miután hazavittük, és fejfel a csengőnek támasztottuk a gyakran tudatán kívülre került Kedves Pista bácsit, nem szűnő házsártossággal vette tudomásul, hogy hazaért az ura az egész napos robotból” (10–11). Kiss kötetében az ilyen megoldások ugyanakkor nem csak a könnyedséget hivatottak biztosítani. Ahogy a *Fénykép* című novellából vett idézet is mutatta, az asszociációk révén képek montírozódnak egymásra, egyszerre téve jelenlevővé a különböző térben és időben tapasztalt világokat. „A résnyire nyitott ablakon behallatszott a főúton elhúzó autók surrogása. Mielőtt elaludtam, halvány körvonalat nyert előttem a pályaudvaron látott hajléktalan nő alakja. Megcsapott a szűrős szag, amint a közelébe értem. A kezében göcsörtös botot szorongatott, azzal hadonászott. A szeme alatti karikák alapos verésről árulkodtak. Szóra se méltattam. Ki mondta, hogy jó volt, ezt sziszegte, ahogy elhaladtam mellette” (150). Noha már ebből az idézetből is látható, hogyan valószínűsíti meg a világok egymásra írását Kiss László, idéznék a kötet egyik legbriliánsabb részéből is, amikor az elmesélt idő és az elmesélés ideje nagyon pontos szövegszervezésnek köszönhetően válik élvezetesen követhetővé, prózapoétikai szempontból széppé. Ebben a jelenetben Varga bácsi sakkozás közben mesél az elbeszélőnek horgászási szokásairól. „[...] amikor ő, tolt egyet a huszáron Varga bácsi, ráfordul a be-kötőútra, nyomban bekapcsolja az autórádiót, letekeri az ablakokat, úgy gördül a tó felé, és megérkezvén nyomban ráncba szedi az összecukható nyári széket, és van, került lépéselőnybe a tisztel Varga bácsi, hogy órákig nem is csalizza fel a cájgot, csak ül ebben a székből, és kémleli a távot, a vonuló darvakat, a sirályok becsapódását a fodrok réseibe” (132).

A *Ki mondta, hogy jó volt* novelláiban van az asszociációnak egy másik fontos funkciója is: ezek révén jelenik meg az a klasszikus irodalmi hagyomány, amelyhez a szerző magát és jelen kötetét köti. Kiss nem bízza az olvasóra az akár a tematika, akár az írói megoldások, vagy csak egy-egy jellemző motívum révén megidézett íróelődök felismerését: a legtöbb esetben meg is nevezi őket. Azt, hogy a szövegekben felbukkanó klasszikus szerzők milyen jelentőséggel bírnak a fiatal alkotó számára, a kötet végén olvasható interjú teszi egyértelművé. Bíró-Balogh Tamás a következőképpen vezeti fel egyik Kiss Lászlóhoz intézett kérdését: „Első köteted kapcsán – már csak a címe miatt is [*Szindbád nem haza megy* – Sz. M.] – többen Krúdy és Márai hatását vélték nálad föl-

fedezni. Más írások alapján pedig Kosztolányiét. Amikor azonban egy beszélgetésben rákérdeztek erre, hogy Krúdy, Márai vagy Kosztolányi, gondolkodás nélkül rávágtad, hogy Hrabal” (171). Az itt felsorolt szerzők említést nyernek a novellákban is, hol személyükben, írókként, hol pedig irodalmi világuk vagy egy-egy klasszikus szereplőjük révén, ahogy például Hrabal. Ő csak Joki bácsi alakján keresztül idéződik meg: az apa távoli rokonát ugyanis adomázó kedve miatt Pepin bácsinak hívja az elbeszélő. Noha sok esetben valóban meg is nevezi irodalmi elődeit Kiss, ezt legtöbbször csak azután teszi, hogy a megelőző képekkel vagy motívumokkal az olvasónak már eszébe juttatja őket. A *Szakadás* című novella egy epizódnyi részlete a Gergő nevű foxiról szól. A kutya „egész idő alatt a lábunknál kushadt, mintha csak az éjszakai vadászat fáradalmait pihenné ki, de láthatóan a kényelmetlen időjárás számlájára volt írható ez a semmittevés, a csillapíthatatlanul záporozó eső elől menekült a veranda fedezékébe, ahol mi is helyet találtunk ezen a nyárvégen, ezen a nyákos, lassú, kegyetlen augusztusi délutánon” (118). A képek és a szavak, a lusta kutyát – akinek emberi neve van – és az embert összekötő hasonlatok, valamint a megjelenített környezet egyaránt Móricz Zsigmond megfogalmazásait idézik fel. A *Forró mezők* című regényben ez olvasható: „Csak elnyúlni ebben a melegben, s kilógatott nyelvvel heverni, mint a kutya. És semmit se tenni, semmit se cselekedni.” A *Kivilágos kivríradtig* emlékezetes nyitóképe pedig a következő: „A nagy, dupla tetejű földszintes ház úgy feküdt a rengeteg udvar sarkában, mint egy nagy bolhászkodó komondor. [...] A ház tornácán mintha bolhák mozognának, egy-egy ember jó-megy, ki s be a vadszőlő kopasz vesszői közt.” Kiss László imént idézett mondata a jellegzetes móriczi képek felmutatása után a következőképpen folytatódik: „úgy ültem ott, a fonott székbe süppedve Szösi néni tornácán, lustán cigarettázva, akár egy Móricz-hős a dzsentiritanyán” (118). A kötet végén a kihalt, elhagyatott udvar leírása hasonlóképpen idézi meg Csehov drámáinak jellegzetes világát, ami után a szövegben el is hangzik, hogy „innen nézve a látvány olyan, akár Trepljov színpada: váz, melynek csonkjain át, a megmaradt fóliafoszlányok között ide-oda nyargal a szél” (156). Az asszociáció ekkénti működéséről maga az elbeszélő vall egy helyen: „a gyarapodó műveltség önhitt tudata fölszabadulttá, szemtelenné és talán kissé felelőtlené is tett. [...] elhittem magammal, a világ: nyelv, amelynek segítségével bármin könnyedén fölülkerekedhetek, amellyel bármi egyértelműen leírható” (139).

A jelen kritika első bekezdésében felsoroltak mind jellemzik Kiss László kötetét, mégis, a novellák kidolgozását és összekapcsolását, a próza szerkezetét tekintve fájdalmasan és igazságtalanul kevésnek érezném, ha csak annyit mondanánk, hogy ezekben a szövegekben „a családi és iskolai múlt, a legszűkebb értelemben vett lokalitás jelenik meg, [...] nosztalgikus színezettel” (172). A *Ki mondta, hogy jó volt* című kötet több szinten működtetett és többszörösen összekapcsolt világokat jelenít meg nagyon pontos és alaposan átgondolt írói megoldások révén. Ennek a fegyelmezettségnek köszönhető, hogy Kiss László ötödik kötete prózapoétikai szempontból izgalmas, esztétikailag pedig élvezetes olvasmány.

Forgách András

Valami fiatal szélhámos

Libri Kiadó
Budapest, 2015

Biró Dániel

EGY NEM NOVELLÁSKÖTETRŐL

„Jöjjön egy írás, ami semmi más, csak egy írás.
A hibáival együtt. Az esetlegességeivel.”

Forgách András

A fűlészöveg nem fűlészöveg, az utószó nem utószó, a kritika pedig nem kritika. Valahogy így indulnék neki Forgách András frissen megjelent novelláskötetének, ha frappáns akarnék lenni. Azonban rögtön felhívnám a figyelmet arra, hogy valójában egy idézettel kezdtem, amely a *Valami fiatal szélhámos* egyik emblemikus önreflexív novellájából, a *Szerkesztő-*

ből származik. Ennek pedig, mint mindennek, oka van: számomra ez az idézet vörös fonalként szolgál, amely a szükség idején emlékeztet arra, hogy egyszerűen csak öröm volt olvasni ezt a kötetet.

Forgách András novelláskötetét olvasva többször is felmerült bennem a kérdés, hogy egyáltalán van-e még szívhangja ennek a műfajnak. A verseket már rég nem keresik a Szajna partján, de van-e igény, mármint valódi közönségigény a novellákra? A kérdés talán irreleváns, hiszen a marketing bizonyosan nem egy szakmai kritikára tartozik. Ellenben a kötet maga is felveti – ha nem is direkt módon – ezt a kérdést, mégpedig a nem fülszöveg fülszövegben. Azon túl, hogy felhívja a figyelmet a maga predesztinációjára mint önmarketing, kijelenti, hogy „regénynek indult”. A bonyodalom pedig éppen itt kezdődik, hiszen a fülszöveg ezt valóban magáról állítja.

A *Valami fiatal szélhámos* egyik legnyilvánvalóbb szervező eleme a prosopopeia alakzata. Ha nem is szisztematikusan, minden egyes novellában, de a kötet egészében való állandó jelenléte minden kétséget kizáróan érzékelhető. Néha metaprosopopeiaként, néha egy filozoféma feldolgozásának katalizátoraként, néha pedig csak a poén kedvéért. Megszólal a fülszöveg, az előszó, az utószó (elmondva magáról, hogy rossz helyen van, tudniillik valahol a kötet egyharmadánál), de beszél a folytatásos cikk, sőt az Én is a Másik által (aki már halott).

A kérdés tehát az, hogy ha az utószó nem is utószó, legalább a novelláskötet novelláskötet-e. A személyes válaszom, hogy én regényként olvastam, s utólag kezdem kapizsgálni, hogy miért. Egyrészt a címek nem túl pezsdítők, nem támadt leküzdhetetlen vágyam, hogy valahol száz oldalakra a kötet elejétől kezdjek neki az olvasásnak. Másrészt van a szövegnek egy kellemes monotóniája, mint általában a zenei albumoknak, vagyis, bár tematikájukat tekintve néha ég és föld a különbség, gyakran úgy lapoztam át egyik novelláról a másikra, hogy nem éreztem törést. Persze a kötetbe rendezett novelláknál a kompozíció kérdése nem új keletű, a *Valami fiatal szélhámos* esetében mégis többről van szó, mintha önszerveződés terméke lenne – aminek viszont ellentmondani látszik a fülszöveg, előszó stb. típusú részek egyértelmű kerekettsége, sőt erőltetettsége. Azonban ismételten visszautalnék az idézetre: úgy tűnik, a szöveg bekebelezte saját *esetlegességeit* is, mintegy élő organizmus módjára építve magába saját elhalt részeit.

Sőt, a kötet dinamikája megidéz egy életciklust. Az olvasás során ez teljesen észrevétlen marad, csupán annyi tűnik fel, hogy a kötet közepe felé mintha kissé hosszabbra nyúlna egy-egy novella, mintha a szerző

éppen ott melegegett volna bele az írásba, mintha az írás ritmusát vennék föl az olvasás révén. A tartalomjegyzék ezt alá is támasztja, hiszen az átlag tízoldalas novellák után a kötet közepén két hosszabb, harminc oldal fölötti, majd egy harmincoldalas novella következik. Majd ismét tíz-tizenöt oldalra mérséklődik az átlag, végül megkapjuk a befejező novellát, amely egyben a legrövidebb is (három és fél oldal).

A *Valami fiatal szélbámos* nem regényt imitáló, de nem is a hagyományos értelemben vett novelláskötet. Az egyes darabok, bár jól elkülöníthetők, szerves relációban vannak egymással, s indirekt módon, a prosopopeia metanyelvén keresztül egységet mutatnak.

Túl a kötetkompozíció komplexitásán, a novellák meglehetősen eltérő tematikájúak és stílusukban is kifejezetten sokszínűek. Több novella esetében is valamely filozoféma szolgál katalizátorként. A *Besúgó* háttérében például a megfigyelés körkörösége munkál. Egy besúgóra ráállít a rendszer egy megfigyelőt, hogy az jelenthesse a célszemély munkavégzésének mikéntjét. Mivel nevekkal nem operálhatok – a *Besúgó* szereplői ugyanis nem estek át a keresztelő rítusán –, eleve nehéz feladat volna hosszas diskurzusba kezdeni a novelláról, hiszen folyton beleütköznék az „egyik besúgó és a másik besúgó” problematikájába (persze lehetséges a különbségtétel, írhatnék Besúgóról és Megfigyelőről, de ez nyilvánvalóan és az önmeghasonlásig relatív). Ez a nyelvi dilemma azonban már önmagában is felhívja a figyelmet arra, hogy a két személy között nem tudunk különbséget tenni. Ergo „lélekölő, sivár és embertelen” (38) munkájuk nem csupán morális kategória, de mintegy valóban nem emberi, lényegében a gépek sajátja. Egy rendszer részei, amelyben adott időpillanatban (a novellában) mindketten egy visszacsatolási hurok (*feedback loop*) funkcióját töltik be: „Mivel a besúgó kisebb szünetekkel, de nagyjából kiszámítható ritmusban őt figyelte, »rá volt állítva«, ezért a feladat első része voltaképpen pofonegyszerűnek tűnt: amikor a besúgó őt figyelte, ő [...] figyelte a besúgót” (34). Ráadásul mindezt teljesen nyíltan teszik, legalábbis a „besúgót” utasították, hogy ne titkolja el a megfigyelés tényét. A moralításra való rákérdezés tehát érvényét veszti a hatékony körköröséggel szemben.

Habár a *Besúgó* sem egy tipikus realista novella, vannak egyenesen szürreális darabok is Forgách András novelláskötetében. A *Taps* például már-már buñueli. Egy színházi előadás után a közönség annyira lelkes, hogy a végtelenségig, szünni nem akaróan tapsol. Eleinte abszolút rutinnal állnak ki a színészek újra és újra, hogy meghajoljanak, hogy kiélvezzék a sikert. A taps állandósága azonban végül átlépi

a tűréshatárt. A színészek először arra gondolnak, hogy valamiféle gúny nyilvánul meg a lelkes tapsban (vagyis itt már a végletek játékát látjuk, melyek átcsapnak egymásba), így több színész sértetten távozik. Nem kell sok idő, hogy idegtépővé váljon a taps, lehúzzák a vasfüggönyt, de az akkor sem csendesül. Nincs az a konvenció (legyen bár a lámpa leoltása), amely megállítaná a taps őrületét. A vég elkerülhetetlen: „egy emberként rohanni kezdtünk kifelé, mint birkák a felgyújtott karámból, vagy az egymást letaposó hisztérikus utasok egy süllyedő óceánjárón a mentőcsónakok felé, a folyosóról egyenesen bezuhantunk az öltözőnkbe, a forró és süket csöndbe, magunkra zártuk az ajtót, de a fülünkben még mindig ott lüktetett, mint tengermoraj, az egyenletes taps, a szünni nem akaró” (220).

Emellett az identitás kérdése az, amely több novellában is előkerül. A *Fénykép*ben egy férfi nem képes azonosulni a róla készült fotóval, illetve a körülötte lévők, a kollegák, a barátok, a családtagok képtelenek megérteni, hogy nem ő van a képen – ez mindvégig eldöntetlen marad. A helyzet komikus és kínos abszurditásán túl a novella kikényszeríti a kérdést: van-e az identitás meghatározásának felhatalmazottja? Ez az alig néhány oldalas novella persze nem egy filozófiai értekezés, és szerencsére nem is akar az lenni. Csupán játékba hoz egy szituációt, amely bár abszurd, mégis zsigeri hatása van, ha az olvasó részt kíván venni benne – lényegében a rémálmom szürrealitásával hat.

A *Valami fiatal szélhámos* egyik leghosszabb novellája (mind címét, mind oldalainak számát tekintve), *A megrázó beszéd teljes, rövidítetlen szövege* szintén az identitást állítja centrumába, bár a *Fényképtől* eltérő módon: a sikeres és a mellözött viszonyában. Egy kutató, egy világhírű professzor a kevésbé ismert kollégáját, segédjét (ki)használja, míg az a konvencionális udvariasság processzusában szép lassan protézissé redukálódik. Ez pedig az ismerősök, a rokonok folytonos megjegyzései és a saját sikertelenségből fakadó ösztönös szégyenérzet révén egyre súlyosabb gyűlöletté tömörül. Ez persze csupán gyenge konyhapszichológia. A novella apropója a „megrázó beszéd”, tudniillik a segédé hallhatósága felé, túsza felé. Lényegében egy újdonsült sorozatgyilkossal szembesülünk, aki már – különös kegyetlenséggel – kivégezte kollégáját, a professzort, s magánál tartja annak némely testrészét zálogul, csecsebecsének, emlékül vagy bármi egyéb célból. A novella pikantériája, hogy a thrillerből jószerivel semmit se látunk, az csupán elnagyolt háttérül szolgál a segéd filozófiai performanszának az identitásról, melyet a hasonlóság/különbözőség viszonyrendszere felől értelmez.

„Tény, hogy az uniformizálódás vonzása erős, a mimikri, ezzel nem mondok újat, nem csupán az állatvilágban és nem csupán a kameleonok között van divatban. És a másik emberhez való hasonlóság átélésének érdekében be kell csapnunk önmagunkat. Ha különbségre törekszünk, hölgyeim és uraim, előbb hasonlítani kell. Be kell illeszkednünk egy társaságba, a kutatók közösségébe, egy szellemi családba, egyfajta szellemi sportklubba, a *crème de la crème* titkos vadásztársaságába, amely majd megvéd a további hasonlóságra kényszerítő elemektől” (177).

Persze nem minden novella épül egy jól meghatározható filozoféma köré. Személyes kedvencem, a *Verekezés* például egy férfias összezőrdülés „pillanatképe”. Persze ennek is megvan a kötet egészére jellemző abszurditása és groteszk humora, mégis egy egyedülálló, dekadens színteljes képez a novellák szövedékében. Talán még sosem talákoztam (homo)szexualitás és erőszak olyan egyértelmű, mégis költői szépségű megjelenítésével, mint itt: „de akkor sem hagyja, hogy a bőrdzsekis győzzön, csak éppen nem tudott megszólalni már a fáradtságtól, szürke arccal tévetegen ütött egyet maga elé a levegőbe, és a bőrdzsekis, aki jó reflexekkel rendelkezett, félúton elkapta a levegőben a fiú öklét, úgy nézte a markában tartott öklöt, mintha egy pillangót kapott volna el a réten, finoman, óvatosan tartotta a kezében, le ne verődjön róla a hímpor” (290).

Összegzőképpen a vörös fonalat keresem elő a kritika elejéről: „Jöjjön egy írás, ami semmi más, csak egy írás. A hibáival együtt. Az esetlegességeivel” (206). Élmény volt!

Papp-Zakor Ilka
Angyalvacsora

JAK – Prae.hu
Budapest, 2015

Reichert Gábor

BIZONYTALAN KÖRVONALAK

Jellemző, hogy Papp-Zakor Ilka első kötete, a 2014-ben JAKkendő-díjjal jutalmazott *Angyalvacsora* két novellájában is a vakság motívuma alakítja a narráció menetét. A *Hélium* névtelen elbeszélője, egy vándorcirkusz vak artista- és egyben varrónője az általa sosem látott színekhez köti félelmeit, és hiányos érzéki tapasztalatainak szóbeli körülírásával teszi úgy-ahogy átélhetővé világtalan mindennapjait: „A zöld a fű színe, a végtelen, néma rété, ahol nincsen, aki útba igazítana, a rété, amelyről nincs kiút. A rété, amely magába temet minden hangot és mozdulatot. Ilyen helyeken kell a fűre tenyerelni, ha meg akarjuk tudni, milyen a tapintása a rettenetnek” (15). A szöveg a retentet kitapintásának jegyében bevezet az elbeszélő félelmei és traumái közé, amelyek épp attól válnak a befogadó számára is borzasztóan kellemetlenné, hogy nem képes dekódolni, saját ismereteiből kiindulva értelmezni a történeteket – a narrátor pedig nincs tekintettel erre a deficitre, nem kísérli meg, hogy a megalkotott szövegteret a külső szemlélő számára bármennyire is otthonossá tegye. A *Kaviár* főhős-narrátora ugyan nem vak, foglalkozásából adódóan azonban – az utcán kéregetve keresi meg a napi betevőt – jobbnak tartja, ha a nap nagy részében nem nyitja ki a szemét, így a novella eseményeit hozzá hasonlóan az olvasó is meg lehetőségen bizonytalan körvonalakkal képes csak maga elé képzelni. De hát hogyan is tudnánk akár minden érzékünk birtokában – tehát

a bennünket körülvevő valóság (elvileg) minden részletéhez hiánytalanul hozzáférve – feldolgozni azt, hogy egy koldus kalapját egy ismeretlen férfi napról napra teleönti kaviárral, majd miután az a tápláló koszttól egy idő után pocakot ereszt, jótévője félholtra veri és egy folyóba dobja, hogy főhősünk maga is a halak közé kerüljön, sőt – engedve a szöveg bizarr szimbolikája által sugalmazott értelmezésnek – maga is hallá váljon?

Papp-Zakor Ilka írásai, bár a vakság csak az említett kettőben jut explicit szerephez, a befogadó állandó bizonytalanságban, „sötétségben” tartásával érik el hatásukat: nem hagyják, hogy az ember maga előtt lássa a rövid történeteket, mivel azok legtöbbször látszólag reflektálatlanul lépked oda-vissza a ráció és a józan ésszel felfoghatatlan jelenségek határán. És akkor mi a helyzet a fantasy- vagy meseszövegekkel, amelyek szintén olyan világokat teremtenek, amelyek meglévő tapasztalataink alapján elvileg értelmezhetetlenek lennének, mégis mintha a történetek helyszínén lennének olvasás közben? – merülhet fel a fenti sorok olvasójában a jogos ellenvetés. Az *Angyalvacsora* darabjai abban a tekintetben térnek el az említett zsánerektől (is), hogy olykor teljesen hétköznapi szituációkat billentenek ki a helyükről egy-egy groteszk elem játékba hozásával, aminek következtében az olvasó elveszíti az értelmezés fogódzóit, és a szereplőkhöz hasonlóan maga is kiszolgáltatottá válik az események sodrásának. A hétköznapi tudásunk számára abnormális részletek Papp-Zakornál a lehető legtermészetesebb módon simulnak bele az elbeszélésekbe, amelyek szereplői nem látszanak érzékelni a logika és a józan számítás szövegről szövegre bekövetkező csődjét. Így fordulhat elő például, hogy a *Nagyapó kesztyűcskéje* testi fogyatékos narrátora, miután nagyapja az erdőben felejtette, magától értetődően nyugtázza: „Meghaltam még aznap éjszaka. [...] Reggelre belülről összetöppedtem, mint a dióbél, és a hangyák kihordtak az orrlukaimon át. [...] A fejembe mókuscsalád költözött. Kölykeznizni kezdtek, és megtöltötték mogyoróval és dióval a szájjüregemet” (11).

Az eddigi idézetek is meglehetősen jól illusztrálják, hogy bár az *Angyalvacsora* novellái valamiféle morbid humornak sincsenek híján – ezt szemléltetendő álljon itt egy mondat ugyancsak a *Nagyapó kesztyűcskéjéből*: „Azt mondta [Nagyapó], szép kislány volnék, ha nem lennének torzak a vonásaim, csökevényes a lábam és széttroncsolt mind a két kezem, én pedig örültem, hogy van bennem, amit kedvel” (7) –, alapvetően depresszív hangoltságúak. Szereplőik túlnyomó többsége ki van szolgáltatva – értsük ezt akár fizikai, akár mentális értelemben

– saját félelmeinek, környezetének és/vagy az elbeszélés kiszámíthatatlan alakulásának. A fülszöveget jegyző Forgách András találó megfogalmazása szerint Papp-Zakornál „Nem feltétlenül a félelem vagy a szorongás ábrázolása az elbeszélések fő ereje, hanem a titok, amely a fantáziát elszabadítja.” A kötetbe felvett írások, bár nehéz lenne valamilyen jól érzékelhető tematikai azonosságot felfedezni közöttük, annyiban mindenképpen egymás rokonai, hogy mindannyiukban megtalálható egy pont, ahol az elbeszélés útja elágazik az addig kiszámíthatónak tűnő haladási iránytól. Szinte láthatóvá válik egymás mellett a két alternatív „útvonallal”: ahová a történet a ráció síkján eljuthatott volna, és ahová az „elszabadult fantáziának” köszönhetően végül eljut. Nem előzmény nélküli a magyar prózában (sem) ez a fajta szövegépítkezés: a közelmúlt hazai irodalmából elsősorban Szvoren Edina novellisztikáját érdemes megemlíteni, de az alternatív jelenábrázolások egyik legnagyobb mestere, Bodor Ádám művei is könnyen eszünkbe juthatnak. Ami Papp-Zakor Ilka prózáját leginkább megkülönbözteti az említett előképektől, az a megörökített szituációk meseszerűsége: legyen szó bármilyen háttorzongató, sőt olykor kifejezetten brutális jelenetről, a középpontban álló szereplő – aki minden esetben azonos a narrátorral, vagyis az elbeszélés nézőpontját meghatározó entitással – egy pillanattal sem veszíti el eredendő naivitását, és mintha csak gyermekmesét mondana, minden kételkedés nélkül, valamiféle megmagyarázhatatlan derűvel fogadja el az adott történet kegyetlen valóságát. (Persze, ha jobban belegondolunk, a Grimm-mesék sem működnek másképp: máskülönben hogyan tudnánk gyerekeknek tálalni egy olyan történetet, amelynek főszereplője egy kislány, akit nagymamájával együtt felfal a farkas, majd egy vadász felvágja az állat gyomrát, köveket tölti meg és vízbe fullasztja?)

Már csak azért is megállja a helyét a mesepárhuzam, mert gyakran maguk a szövegek is rájátszanak a nép- és műmesék szokászetére. A *Sakk* fogorvos házaspárjának tagjai – akik pácienseik fogsorán, pontosabban fogsorával játsszák a táblás játékot – például „bolondnak” és „királykisasszonynak” nevezik a megfelelő bábukat (jelen esetben a szerencsétlenül járt betegek fogait): eleinte nem érteni, hogy mi indokolja ezt, a történet végén azonban kiderül, hogy férj és feleség játék közben találják ki az esti mesét, amelyet lefekvés előtt elmondanak gyerekeknek. Az így megalkotott mesének csak részleteit ismerjük, azok viszont nem hagynak kétséget afelől, hogy milyen élményre számíthat a kisgyerek, amikor szülei hazaérnek: „A Koromkirály letelepedett egy vakondtúrás-

ra, és morfondírozni kezdett. Végül pedig, igen bölcsen, ezt mondta: megéheztem és elálmosodtam ebben a nagy szaladgálásban. Otthon vár a finom vacsora, amit még azelőtt tett föl a kályhára a szakácsné, hogy a részeg kőműves lekasabolta volna egy meszes spaklival, aztán pedig a pihe-puha ágy és az édes álom. Légy jó kisgyerek, és aludj te is szépen, kiscsibém” (29). De az *Édesanya könyvesszobája* című novella főszereplője is királykisasszonyról mesél növényként tenyésztett (?) és nevelgetett (egyébként szintén meglehetősen bizonytalan körvonallal megrajzolt) gyerekének, aki később egy könyv lapjai között kiláptva végzi nem túl hosszú földi pályafutását (47).

A kötet legtöbb darabjáról elmondható, hogy megjelenik bennük a hagyományos emberi érzések – leginkább a gyengédség iránti igény – kialakulásának lehetősége, végül azonban mégis a természetes közegként megélt és elfogadott embertelenség kerekedik bennük felül. A Bartók Imre regénytrilógiájában csúcsra járatott poszthumán esztétika is eszünkbe juthat Papp-Zakor novelláinak problematikájáról, nagy különbség azonban, hogy míg a Bartók-trilógia lezárásának, *A kecske évének* utolsó oldalai a humanitás apológiájaként, Karl, Martin és Ludwig addigi rémtetteinek kvázi visszavonásaként olvashatók, addig Papp-Zakornál nincs nyoma az emberi(es)ségbe vetett hit visszaállíthatóságának. Ebből a szempontból (is) szimbolikusnak tekinthetjük a kötet címadó novelláját, amelyben – karácsony lévén – nagy lakomára készül a falu népe, a szokásos ünnepi fogások mellett azonban az erdőben tenyésző angyalok húsa is az asztalra kerül. Az ünnep egyik szimbólumának bekebelezése, majd kiöklendezése – „előregörnyedtem, fél kézzel a kerítésbe fogódtam, másik kezemmel a gyomromat szorítottam, és igyekeztem kipumpálni mindazt a sok finomságot, ami benne volt, a borocskát, a pálinkácskát, a leveskét, a süteményt és a sok-sok angyalkát, a finom húsocskákat” (54) – végérvényesen elembertelenedett és deszakralizált világot mutat. A hagyományosan elfogadott emberi értékek marginalizálódása, a barbárság normává válása a kötet legtöbb szövegében visszaköszön, egyesével számolva le az olyasféle konvenciókkal, mint például az írástudás jelentősége (az *Édesanya könyvesszobája* főhőse „nem ismeri az összes betűt”, mindössze húsz-húszonegybet [45]).

Papp-Zakor Ilka debütáló kötete kiforrott, határozott poétikai elképzelésekkel, biztos formaérzékkel rendelkező szerző képét vetíti az olvasó elé. A novellák egységesen magas színvonalra emelkednek, arra enged következtetni, hogy a fiatal író már első kötetében megtalálta azt a hangot,

amelyen történeteit a leghatásosabban meg tudja szólaltatni. Korábbi olvasmányélményeim – és nem reprezentatív személyes véleményem – alapján azonban felhívnom a szerző figyelmét arra, hogy a korán megtalált, homogén elbeszélői világ veszélyeket is rejthet magában a következő kötetekre nézve: ha egy elbeszélői nyelv „önműködővé” válik – vagyis Papp-Zakor bármikor készségszinten képes lesz egy prototipikus Papp-Zakor-novella megírására –, az így keletkezett szövegek könnyen a rutin, a pusztán technikai tudás unalmába süllyedhetnek. Az *Angyalvacsora* szövegein szerencsére egyáltalán nem érződik efféle rutinszerűség, de talán mégsem felesleges megemlíteni a megújulásra való képesség fontosságát: a második (harmadik, negyedik...) kötet után elválik, hogy milyen tartalékokat rejt magában Papp-Zakor Ilka ígéretes pályakezdése.

BIBLIOGRÁFIA

2015. július–augusztus

Bibliográfiánk az elmúlt két hónap szépirodalmi alkotásait regisztrálja, gyűjtőköre a lapunk által szemlézett, nyomtatásban is megjelenő folyóiratokra terjed ki – pontosabban azokra, amelyek közülük a 2015. év során napvilágot látnak. Frissessége kizárólag ezek rendszeres beérkezésétől függ: a negyedévi és a határon túli lapok természetüknél fogva hordozzák a csúszás lehetőségét. A korábbi évek gyűjtései a Magyar Irodalmi Repertorium eddig megjelent kötetiben (2003–2006), valamint a www.repertorium.hu honlapon érhetőek el.

A feldolgozott folyóiratszámok

2000, 2015. 7., 8.

Alföld, 2015. 7., 8.

Apokrif, 2015. 1., 2.

Bárka, 2015. 4.

Élet és Irodalom, 2015. július 03.,
július 10., július 17., július 24.,
július 31., augusztus 07.,
augusztus 14., augusztus 19.,
augusztus 28.

Életünk, 2015. 7–8.

Eső, 2015. 1., 2.

Ezredvég, 2015. 3., 4.

Forrás, 2015. 7–8.

Helikon, 2015. július 10., július 25.,
augusztus 10., augusztus 16.

Hévíz, 2015. 2.

Híd, 2015. 6.

Hitel, 2015. 7., 8.

Irodalmi Jelen, 2015. 7., 8.

Irodalmi Szemle, 2015. 5., 6., 7–8.

Jelenkor, 2015. 7–8.

Kalligram, 2015. 6., 7–8.

Kortárs, 2015. 7–8.

Korunk, 2015. 5., 6., 7.

Látó, 2015. 5., 6., 7.

Lyukasóra, 2015. 3., 4.

Magyar Műhely, 2015. 2.

Magyar Napló, 2015. 7., 8.

Mozgó Világ, 2015. 5., 6., 7–8.

Múlt és Jövő, 2015. 1.

Műhely, 2., 3., 4.

Napút, 2015. 5.

Pannonhalmi Szemle, 2015. 2.

Somogy, 2015. 1.

Székelyföld, 2015. 7., 8.

Szépirodalmi Figyelő, 2015. 4.

Tekintet, 2015. 4.

Új Forrás, 2015. 7., 8.

Várad, 2015. 6.

Vár Ucca Műhely, 2015. 1.

Vigilia, 2015. 7., 8.

Zempléni Múzsza, 2015. 1.

Vers

1. ÁBRAHÁM Erika: *Ázott illúziók*. = Tekintet, 4/51. p.
2. ÁBRAHÁM Erika: *Csontig nyughatatlan*. = Tekintet, 4/51. p.
3. ÁBRAHÁM Erika: *Ütőér fölött*. = Tekintet, 4/50. p.
4. ACZÉL Géza: *(szino)lira. torzósótár*. alarendelt. alátámaszt. alátét. = Alföld, 7/20–21. p.
5. ACZÉL Géza: *(szino)lira. torzósótár*. alávaló. alávet. alázat. = Műhely, 3/23. p.
6. ÁFRA János: *Akik végleg el*. = Kalligram, 6/47–48. p.
7. ÁFRA János: *A nyelv távolsága*. = Kalligram, 6/49. p.
8. ÁFRA János: *Összerokad*. = Műhely, 2/26. p.
9. ÁFRA János: *Zajlás*. = Műhely, 2/26. p.
10. ÁGAI Ágnes: *Szobrozódás*. = Ezredvég, 3/4. p.
11. ÁGAI Ágnes: *Télen halj meg!* = Ezredvég, 3/3–4. p.
12. ÁGH István: *Bűnbeesés előtt*. = Műhely, 2/22–23. p.
13. ÁGH István: *Az érkezés napja*. = Tekintet, 4/16–17. p.
14. ÁGH István: *Kibalt emlékhely*. = Magyar Napló, 7/13. p.
15. ANDRÁS Sándor: *„adult sorrow”*. = Vár Ucca Műhely, 1/102. p.
16. ANDRÁS Sándor: *Ballada*. = Vár Ucca Műhely, 1/104. p.
17. ANDRÁS Sándor: *Fölös példány*. = Vár Ucca Műhely, 1/103. p.
18. ANDRÁS Sándor: *Hiába mondom*. = Vár Ucca Műhely, 1/103. p.
19. ANDRÁS Sándor: *tünetemény*. = Vár Ucca Műhely, 1/102. p.
20. ANGYALISTVÁN Ferenc: *József*. = Műhely, 2/34. p.
21. ANGYALISTVÁN Ferenc: *tarvágás*. = Műhely, 2/34. p.
22. ASAF, Uri: *Heraklitosz Epehszoszban*. = Pannonhalmi Szemle, 2/60. p.
23. ASAF, Uri: *József a kútban*. = Pannonhalmi Szemle, 2/61. p.
24. ASAF, Uri: *Testvércsillag*. = Pannonhalmi Szemle, 2/59. p.
25. BABICZKY Tibor: *Analóg*. = Élet és Irodalom, július 10. 14. p.
26. BABICZKY Tibor: *Segélybívás*. = Hévíz, 2/95. p.
27. BABICZKY Tibor: *Szaturmusz gyűrűje*. = Élet és Irodalom, július 10. 14. p.
28. BÁGER Gusztáv: *Palackposta*. = Magyar Napló, 8/11. p.
29. BÁGER Gusztáv: *Trauma-terápia*. = Magyar Napló, 8/11. p.
30. BAK Rita: *Romolus városa*. = Ezredvég, 4/46. p.
31. BAKUCZ József: *Gantama Bostonban*. = Vár Ucca Műhely, 1/97–101. p.
32. BALÁZS Imre József: *„Godot el akar jönni”*. = Helikon, augusztus 16. 9. p.
33. BALÁZS Imre József: *A négykijáratú ház*. = Irodalmi Szemle, 5/22–23. p.
34. BALÁZS Imre József: *Tengeryakorlatok*. = Korunk, 7/41. p.
35. BALOGH Ádám: *Elszáll*. = Eső, 2/38. p.
36. BALOGH Ádám: *Füstspirál*. = Eső, 2/36–37. p.
37. BALOGH Ádám: *Magyar hangjuk*. = Eső, 2/35–36. p.
38. BARABÁS Zoltán: *Haiku XIV*. = Magyar Napló, 7/32. p.
39. BARABÁS Zoltán: *Hiánya velem*. = Magyar Napló, 7/33. p.
40. BARABÁS Zoltán: *Legalább a mát...* = Magyar Napló, 7/33. p.
41. BARABÁS Zoltán: *Ne nézd*. = Magyar Napló, 7/32. p.
42. BARNA Imre: *Anyafőnix*. = Mozgó Világ, 6/88. p.
43. BARNA Imre: *Fáni-disztichon*. = Mozgó Világ, 6/92. p.
44. BARNA Imre: *Fáni-limerik*. = Mozgó Világ, 6/92. p.
45. BARNA Imre: *Mebemed*. (sírvers). = Mozgó Világ, 6/90. p.
46. BARTA Ágnes: *Torzó*. = Eső, 1/39. p.
47. BARTKÓ Péter Szilveszter: *együtt indulunk*. = Zempléni Múzsza, 1/81. p.
48. BARTKÓ Péter Szilveszter: *hosszú ősz*. = Zempléni Múzsza, 1/81. p.
49. BARTKÓ Péter Szilveszter: *a tenger mégsem*. = Zempléni Múzsza, 1/80. p.
50. BECK Tamás: *Accra*. = Mozgó Világ, 5/67. p.
51. BECK Tamás: *Észrevételnek*. = Mozgó Világ, 5/67. p.
52. BECK Tamás: *Napi horoszkóp*. = Műhely, 3/17. p.
53. BECK Tamás: *Ott kezdődsz*. = Műhely, 3/17. p.
54. BECSY András: *Kívül-belül*. = Irodalmi Jelen, 8/41. p.
55. BECSY András: *Luxus*. = Irodalmi Jelen, 8/40. p.
56. BECSY András: *A patetikus epilógja*. = Irodalmi Jelen, 8/42. p.
57. BENKE András: *El*. = Korunk, 7/42. p.
58. BENKE András: *Ostrom*. = Irodalmi Szemle, 5/20. p.
59. BENKŐ Attila: *Címeek*. = Alföld, 8/42. p.
60. BENKŐ Attila: *Mánia*. = Alföld, 8/42. p.

61. BENKŐ Attila: *Sok év után.* = Alföld, 8/42. p.
62. BERTÓK László: *Firkák a szalmaszára.* 34. (*Az anyagban marad.*) A sor. Vaksi. Álom? Ünnepek. Riport. A pesszimista. A dolog. Bölcs? Beteg? Mintha. = Alföld, 8/3–4. p.
63. BÍRÓ József: *Holnap másbol.* = Tiszatáj, 8/19. p.
64. BÍRÓ József: *Jónak lenni.* = Tiszatáj, 8/18. p.
65. BÍRÓ József: *Könyomat.* = Tiszatáj, 8/19. p.
66. BÍRÓ József: *Mindentől.* = Ezredvég, 4/25. p.
67. BÍRÓ József: *Talán minden.* = Tiszatáj, 8/18. p.
68. BÍRÓ József: *Visszhang.* = Látó, 6/38–45. p.
69. BIRTALAN Ferenc: *A bolond tudóorvos.* = Irodalmi Jelen, 8/31. p.
70. BIRTALAN Ferenc: *Elefántrongyortorony.* = Eső, 1/8–9. p.
71. BIRTALAN Ferenc: „*és le fogunk győzni*”. = Ezredvég, 4/43–44. p.
72. BIRTALAN Ferenc: *Eszter.* = Irodalmi Jelen, 8/32–33. p.
73. BIRTALAN Ferenc: *Még egyszer Katiról.* = Irodalmi Jelen, 8/33–34. p.
74. BIRTALAN Ferenc: *Vannak rossz délutánok esték.* = Tekintet, 4/38. p.
75. BODA Magdolna: *lakatlan szigeten.* = Eső, 2/28–29. p.
76. BODA Magdolna: *majd én.* = Eső, 2/29–30. p.
77. BODA Magdolna: *sokszor elképzeltem.* = Eső, 2/29. p.
78. BODNÁR Gyula: *1961. január 24-én.* = Irodalmi Szemle, 7–8/133–134. p.
79. BODNÁR Gyula: *Érintők.* = Irodalmi Szemle, 7–8/134. p.
80. BOTOS Ferenc: *Haikuk.* = Műhely, 3/19. p.
81. BOTOS Ferenc: *Szép arcú asszony.* = Ezredvég, 3/12. p.
82. BOZÓK Ferenc: *Emlékszonett.* = Ezredvég, 3/12. p.
83. BOZÓK Ferenc: *Nyárszonett.* = Ezredvég, 3/12. p.
84. BOZSIK Péter: *Beszámoló a rezervátumból.* = Kalligram, 6/41–42. p.
85. BÖDECS László: *Lapszelítés III.* (szelítés). = Apokrif, 1/18–19. p.
86. BÖDECS László: *Megszületéll.* = Apokrif, 1/17. p.
87. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Hamut viszek a hegyre.* = Irodalmi Jelen, 8/3. p.
88. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Másfél nyár.* = Irodalmi Jelen, 7/3. p.
89. CZIGÁNY György: *Egy vágatató vonat.* = Magyar Napló, 8/12. p.
90. CZILCZER Olga: *Között.* = Műhely, 3/13. p.
91. CZILCZER Olga: *Küszöbön.* = Műhely, 3/13. p.
92. CSABAI Nikolett Éva: *Androgün.* = Irodalmi Jelen, 7/119. p.
93. CSABAI Nikolett Éva: *Nézőpontok.* papa. mama. = Irodalmi Jelen, 7/119–120. p.
94. CSÁSZÁR László: *kisistennek lenni.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 14. p.
95. CSÁSZÁR László: *vak pál.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 14. p.
96. CSEHY Zoltán: *A hidrokultúrás versek.* = Bárka, 4/15. p.
97. CSEHY Zoltán: *Parainézis-stratégiák.* = Bárka, 4/15–16. p.
98. CSEHY Zoltán: *Sütő András lehunja a szemét.* = Bárka, 4/16–17. p.
99. CSEHY Zoltán: *Viszem.* = Bárka, 4/16. p.
100. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *A bemutatás.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 17. p.
101. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Delfhoi, begyemenet.* = Irodalmi Jelen, 8/20. p.
102. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Elvesztett jelenítés.* = Kalligram, 6/20–21. p.
103. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Héber éjszakák.* = Irodalmi Jelen, 8/19. p.
104. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Hóatlasz.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 17. p.
105. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *A korai napok.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 17. p.
106. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Malomkő.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 17. p.
107. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Samsara.* = Irodalmi Jelen, 8/22. p.
108. CSOBÁNKA Zsuzsa Emese: *Tehertétel.* = Irodalmi Jelen, 8/21–22. p.
109. CSONTOS Márta: *Faiskola.* = Ezredvég, 4/35. p.
110. CSONTOS Márta: *Hült helyek.* = Műhely, 3/22. p.
111. CSONTOS Márta: *Zónabátárok.* = Ezredvég, 4/35. p.
112. CSUDAY Csaba: *Bélog a lóláb.* (Egy Velázquez-kép alá). = Kortárs, 7–8/36. p.
113. CSUDAY Csaba: *Riasztó, álmaink.* = Kortárs, 7–8/35. p.
114. CSUDAY Csaba: *Az Úr-o'-logosz és a Lorca tőre.* = Kortárs, 7–8/35. p.
115. DARÁNYI Sándor: *Három akvarell.* = Műhely, 3/18. p.
116. DEBRECZENY György: *csupasz kacsafőka a lélek.* = Helikon, augusztus 16. 9. p.
117. DEBRECZENY György: *ma alig bírok magammal.* = Helikon, augusztus 16. 9. p.
118. DEBRECZENY György: *nagyszerű ebben a napszakban az idő.* = Helikon, augusztus 16. 9. p.
119. DEME Tamás: *Alkonyat, Makovecz bekiált.* = Magyar Napló, 7/46. p.

120. DEME Tamás: *Valóság*. = Magyar Napló, 7/47. p.
121. DEMÉNY Péter: *Odüsszeusz éneke*. = Korunk, 7/4. p.
122. DEVECSERI Zoltán: *Alsóbelatelep*, 1973. = Műhely, 4/21. p.
123. DEVECSERI Zoltán: *A felejtés mestersége*. = Műhely, 4/21. p.
124. DIMÉNY H. Árpád: *2. példabeszéd*. = Helikon, július 10. 7. p.
125. DIMÉNY H. Árpád: *Amikor az állomáson*. = Látó, 6/46–47. p.
126. DIMÉNY H. Árpád: *csak egy tánc...* = Irodalmi Jelen, 7/10. p.
127. DIMÉNY H. Árpád: *a legboldogabb éjszaka*. = Irodalmi Jelen, 7/8–9. p.
128. DIMÉNY H. Árpád: *a második elégia*. = Helikon, július 10. 7. p.
129. DIMÉNY H. Árpád: *a negyedik elégia*. = Helikon, július 10. 7. p.
130. DIMÉNY H. Árpád: *nyár*. = Irodalmi Jelen, 7/7–8. p.
131. DIMÉNY H. Árpád: *Példabeszéd*. = Látó, 6/49–50. p.
132. DIMÉNY H. Árpád: *Philemon ifjúkorára gondol*. = Látó, 6/47–48. p.
133. DIMÉNY H. Árpád: *Vergődő néreisz*. = Látó, 6/48–49. p.
134. DOBAI Lili: *Az ötödik szfinx*. Egy fotóra. = Vigilia, 7/513. p.
135. DOBOS Éva: *Nemzeti konzultáció*. = Ezredvég, 4/3. p.
136. DROZDÍK Álmos: *Szellemlakok*. Gótikus. Reneszánsz. Barokk. Klasszicista. Romantikus. = Műhely, 4/29. p.
137. ÉBERT Tibor: *Hiányod világokat öl*. Süppedések (Az öszeres). Vércsék. Bűn és kín. Priére Éváért. Hamu. Építáfium. Sivatag-lét. Rókapofa és Szulejmán. Menetrend (Halotti beszéd). Halotti menet. Utolsó este. Lehetetlenség. Nem értem. Szavak. Karácsony. Húsvét. Évforduló. Mese. Öreg-ség. Tobozok. Találkozás. Minek (Allegro furioso). Becsapott idő. Sakálók. Találkozás. Ararát. Víz víz víz. = Napút, 5/21–38. p.
138. EGRESSY Zoltán: *A holdernyős régi lány*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 14. p.
139. EGRESSY Zoltán: *A két belyén*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 14. p.
140. EGRESSY Zoltán: *A mese álma*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 14. p.
141. ERDŐS Virág: *Petri penzum*. = Élet és Irodalom, július 17. 14. p.
142. ERDŐS Virág: *Vagyok aki vagyok*. józsefvárosi szelfik. = Hévíz, 2/85–86. p.
143. EVELLEI Kata: *Daymares*. = Apokrif, 2/13–16. p.
144. FALCSIK Mari: *Egy fiatal férfi*. = Élet és Irodalom, július 10. 17. p.
145. FALCSIK Mari: *Levél bazámba*. = Élet és Irodalom, július 10. 17. p.
146. FALCSIK Mari: *Mindent anyámról*. 1. Mikor először. 2. Esete az apróval. 3. Fehér haja. = Élet és Irodalom, július 10. 17. p.
147. FALCSIK Mari: *Nem mutatom meg neked*. Kónyban. = Élet és Irodalom, július 10. 17. p.
148. FALCSIK Mari: *Ott áll valaki*. = Élet és Irodalom, július 10. 17. p.
149. FARCZÁDI Ali: *Mama*. = Helikon, július 25. 12. p.
150. FARCZÁDI Ali: *Megérkezünk*. = Helikon, július 25. 12. p.
151. FARCZÁDI Ali: *Még mindig*. = Helikon, július 25. 12. p.
152. FARCZÁDI Róbert: *Menyasszony*. = Székelyföld, 7/48. p.
153. FECSKE Csaba: *Amire való*. = Hittel, 7/42. p.
154. FECSKE Csaba: *Elévül*. = Műhely, 3/14. p.
155. FECSKE Csaba: *In memoriam Apollinaire*. = Hittel, 7/43. p.
156. FECSKE Csaba: *A rigóhang örök*. = Műhely, 3/14. p.
157. FECSKE Csaba: *Találkozás*. = Hittel, 7/42–43. p.
158. FEKETE Vince: *Néptanács*. = Látó, 5/71–72. p.
159. FELLINGER Károly: *Angyaltrombita*. = Látó, 6/61. p.
160. FELLINGER Károly: *Anyám*. = Irodalmi Szemle, 6/77. p.
161. FELLINGER Károly: *Anyám*. = Látó, 6/61. p.
162. FELLINGER Károly: *Apropó*. = Bárka, 4/30. p.
163. FELLINGER Károly: *Bál*. = Látó, 6/64. p.
164. FELLINGER Károly: *Bárka*. = Irodalmi Szemle, 6/75. p.
165. FELLINGER Károly: *Bárka*. = Látó, 6/58. p.
166. FELLINGER Károly: *Blues*. = Műhely, 2/27. p.
167. FELLINGER Károly: *Bocsánat*. = Irodalmi Szemle, 6/77. p.
168. FELLINGER Károly: *Bocsánat*. = Látó, 6/60. p.
169. FELLINGER Károly: *Egyfolytában*. = Látó, 6/63. p.
170. FELLINGER Károly: *Féktáv*. = Bárka, 4/30. p.
171. FELLINGER Károly: *Főműsoridőben*. = Irodalmi Szemle, 6/75. p.
172. FELLINGER Károly: *Hal a szatyorban*. = Bárka, 4/29. p.
173. FELLINGER Károly: *Imádság*. = Irodalmi Szemle, 6/76. p.
174. FELLINGER Károly: *Imádság*. = Látó, 6/59. p.

175. FELLINGER Károly: *A kis herceg*. = Látó, 6/58. p.
176. FELLINGER Károly: *Léleknyi*. = Irodalmi Szemle, 6/76. p.
177. FELLINGER Károly: *Léleknyi*. = Látó, 6/60. p.
178. FELLINGER Károly: *Magány*. = Irodalmi Szemle, 6/75–76. p.
179. FELLINGER Károly: *Magány*. = Látó, 6/59. p.
180. FELLINGER Károly: *Magyarán szólva*. = Látó, 6/62. p.
181. FELLINGER Károly: *Matematika*. = Irodalmi Szemle, 6/78. p.
182. FELLINGER Károly: *Matematika*. = Látó, 6/62. p.
183. FELLINGER Károly: *Mérleg*. = Bárka, 4/29. p.
184. FELLINGER Károly: *Rezervátum*. = Irodalmi Szemle, 6/78. p.
185. FELLINGER Károly: *Rezervátum*. = Látó, 6/63. p.
186. FELLINGER Károly: *Történelem*. = Műhely, 2/27. p.
187. FENYŐ Dániel: *Öreg*. = Hévíz, 2/102. p.
188. FENYVESI Orsolya: *Deltatorkolat*. = Mozgó Világ, 5/65. p.
189. FENYVESI Orsolya: *Esse est percipi*. = Mozgó Világ, 5/64. p.
190. FENYVESI Orsolya: *Két éjszaka*. = Mozgó Világ, 5/64–65. p.
191. FERENCZ Imre: *Felszámolás*. = Székelyföld, 7/30–31. p.
192. FERENCZ Imre: *Lóhalála*. = Székelyföld, 7/25–29. p.
193. FERENCZ Imre: *Por és hamu*. = Székelyföld, 7/29–30. p.
194. FILIP Tamás: *Holtak háza*. = Kortárs, 7–8/37. p.
195. FILIP Tamás: *Legyél vad a pokolban*. = Kortárs, 7–8/37–38. p.
196. FILIP Tamás: *Nincs kéz*. = Kortárs, 7–8/38. p.
197. FISCHER Botond: *Apafecnik*. = Irodalmi Szemle, 5/25–26. p.
198. FODOR Balázs: *működési mechanizmus*. = Apokrif, 2/24. p.
199. FODOR Balázs: *vetemedés*. = Apokrif, 2/25. p.
200. FOLLINUS Anna: *Hasadás*. = Kortárs, 7–8/67. p.
201. FOLLINUS Anna: *Zarándokút*. = Kortárs, 7–8/67. p.
202. FÖVÉNYI Sándor: *Boratvaszélben*. = Irodalmi Jelen, 8/9. p.
203. FÖVÉNYI Sándor: *Míg vagyok, míg vagy, míg vagyunk*. = Irodalmi Jelen, 8/8–9. p.
204. GACSÁLYI József: *Augusztusi elégia*. = Magyar Napló, 8/36–37. p.
205. GACSÁLYI József: *Gemenc*. = Magyar Napló, 8/37. p.
206. GÉCZI János: *Láttam*. = Műhely, 4/17. p.
207. GÉCZI János: *Változat egy Radnóti-motívumra*. = Műhely, 4/17. p.
208. G[É]HER István László: *Apám sírjánál*. = Jelenkor, 7–8/789. p.
209. G[É]HER István László: *Kútdal*. = Pannonthalmi Szemle, 2/57. p.
210. G[É]HER István László: *Lampionarc*. = Jelenkor, 7–8/788. p.
211. G[É]HER István László: *Most lebet*. = Kaligram, 7–8/81. p.
212. G[É]HER István László: *Egy rebbenés*. = Pannonthalmi Szemle, 2/58. p.
213. G[É]HER István László: *A repülő szőnyegből*. 172. Részlet a Domberach dicsőségéből (ógermán alliterációs hangsúlyszámláló). 173. Részlet Sweeney őrjögéséből (óir alliterációs hangsúlyszámláló). = Műhely, 2/35–36. p.
214. G[É]HER István László: *A tenyered*. = Kaligram, 7–8/81. p.
215. GELENCSÉR Milán: *Klárka üldöz*. = Apokrif, 1/24. p.
216. GELENCSÉR Milán: *Ninsenek hírek*. = Apokrif, 1/25. p.
217. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *Bennem az erdő*. = Műhely, 4/20. p.
218. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *Névadó*. = Műhely, 4/20. p.
219. GERGELY Borbála: *Album*. = Helikon, augusztus 16. 10. p.
220. GERGELY Borbála: *Életvesztély*. = Helikon, augusztus 16. 10. p.
221. GERGELY Borbála: *Páratartalom*. = Helikon, augusztus 16. 10. p.
222. GERGELY Borbála: *Új órák*. = Zempléni Múzsza, 1/76. p.
223. GERGELY Borbála: *Vizeid*. = Zempléni Múzsza, 1/77. p.
224. GITTA István: *Alkonyzonáta*. = Bárka, 4/40. p.
225. GITTA István: *Generáció-váltás*. = Bárka, 4/41. p.
226. GITTA István: *Légi utazás*. = Bárka, 4/40. p.
227. GITTA István: *A restaurálás kezdő fázisa*. = Bárka, 4/40–41. p.
228. GÖTHA Róbert Milán: *Amúgy is, a nők uralják a világot*. = Helikon, augusztus 10. 10. p.
229. GÖTHÁR Tamás: *Alszik*. = Helikon, július 25. 13. p.

230. GOTHÁR Tamás: *Az első vacsora*. = Helikon, július 25. 13. p.
231. GOTHÁR Tamás: *Mögötte*. = Helikon, július 25. 13. p.
232. GÖKHAN, Ayhan: *Achbatsiganézegetés közben*. = Irodalmi Jelen, 7/62. p.
233. GÖKHAN, Ayhan: *Anyukám sír*. = Irodalmi Jelen, 7/63. p.
234. GÖKHAN, Ayhan: *Én vagyok*. = Irodalmi Jelen, 7/62. p.
235. GÖKHAN, Ayhan: *Esik az eső. Nagypámat elnyelte a föld*. = Irodalmi Jelen, 7/61. p.
236. GÖKHAN, Ayhan: *Egy lebűlés és holdbámulás között*. = Irodalmi Jelen, 7/61. p.
237. GÖKHAN, Ayhan: *Nem az evangéliumból. Gyerekötötség*. = Látó, 6/25–26. p.
238. GÖKHAN, Ayhan: *Nem az evangéliumból. János*. = Látó, 6/23–24. p.
239. GÖKHAN, Ayhan: *Nem az evangéliumból. Pokol-kontinens*. = Látó, 6/25. p.
240. GÖKHAN, Ayhan: *Nem az evangéliumból. Túlvilág*. = Látó, 6/24–25. p.
241. GRENCÓS István: *Sírtünk*. = Műhely, 2/31. p.
242. GRENCÓS István: *Várni visszafolyottan*. = Műhely, 2/31. p.
243. GULÁCSY Lajos: *Dante találkozása Beatricével*. = Lyukasóra, 3/6. p.
244. GULISIO Tímea: *Mint a madár*. = Ezredvég, 4/49–52. p.
245. GUZÁK Klaudia: *Don Quijote*. = Irodalmi Szemle, 6/16–17. p.
246. GUZÁK Klaudia: *Én vagyok*. = Irodalmi Szemle, 6/15–16. p.
247. GUZÁK Klaudia: *A részeg költő*. (Tanmesé). = Irodalmi Szemle, 6/15. p.
248. GYIMESI László: *Legalább*. = Ezredvég, 4/39–40. p.
249. GYIMESI László: *Lesz hozadék*. = Ezredvég, 4/39. p.
250. GYÖRE Gabriella: *Október*. = Napút, 5/79. p.
251. GYÖRI László: *Csendélet*. = Eső, 2/26. p.
252. GYÖRI László: *Eltűnés*. = Eső, 2/26. p.
253. GYÖRI László: *Hárman a fágon*. = Eső, 2/26. p.
254. GYÖRI Orsolya: *A túlélés művészete*. = Ezredvég, 4/46–47. p.
255. HAJNAL Kornél: *Frissítés*. = Irodalmi Szemle, 6/6. p.
256. HAJNAL Kornél: *Jelentés.exe*. = Irodalmi Szemle, 6/8. p.
257. HAJNAL Kornél: *Katakomba*. = Irodalmi Szemle, 6/7. p.
258. HAJNAL Kornél: *Tragédia 2.0*. Megállt. Hangtalanság. Áldás. Talán. Öngyilkosság. = Irodalmi Szemle, 6/4–6. p.
259. HAJNAL Kornél: *Túlélés*. = Irodalmi Szemle, 6/7. p.
260. HALASI Zoltán: *Bagatell*. = Műhely, 2/25. p.
261. HALASI Zoltán: *Siena*. = Élet és Irodalom, július 31. 14. p.
262. HALMAI Tamás: *Angyalok kora*. = Somogy, 1/6–7. p.
263. HALMAI Tamás: *Csereznyevirág*. = Bárka, 4/4. p.
264. HALMAI Tamás: *Egymás*. = Bárka, 4/6. p.
265. HALMAI Tamás: *A lebunytt ember*. = Bárka, 4/6. p.
266. HALMAI Tamás: *Mi a szerelem?* = Bárka, 4/5. p.
267. HALMAI Tamás: *Origó*. = Bárka, 4/3. p.
268. HALMAI Tamás: *Papírforma*. = Somogy, 1/5. p.
269. HALMAI Tamás: *A szürkületről*. = Somogy, 1/5. p.
270. HALMAI Tamás: *Tengely nélkül*. = Bárka, 4/4. p.
271. HALMAI Tamás: *Vadon*. = Somogy, 1/5. p.
272. HALMAI Tamás: *Varázserő*. = Bárka, 4/5. p.
273. HALMAI Tamás: *Zápor*. = Somogy, 1/5. p.
274. HALMI Tibor: *Macskák és edények*. = Apokrif, 1/26–27. p.
275. HÁY János: *Gödör*. = Eső, 2/3. p.
276. HORVÁTH Benji: *Amfetamin jövel*. = Székelyföld, 7/40–41. p.
277. HORVÁTH Benji: *Ami marad*. = Élet és Irodalom, július 24. 17. p.
278. HORVÁTH Benji: *Érkezők*. = Élet és Irodalom, július 24. 17. p.
279. HORVÁTH Benji: *Indulatséta*. = Irodalmi Jelen, 7/24. p.
280. HORVÁTH Benji: *Másnap*. = Irodalmi Jelen, 7/25. p.
281. HORVÁTH Benji: *Mindenütt macskák*. = Székelyföld, 7/39–40. p.
282. HORVÁTH Benji: *Perfect day*. = Irodalmi Jelen, 7/26. p.
283. HORVÁTH Benji: *Révedés*. (budapest–visegrád–budapest). = Székelyföld, 7/41–42. p.
284. HORVÁTH Benji: *Testamentum beat-mollban*. = Élet és Irodalom, július 24. 17. p.
285. HORVÁTH Benji: *Velem van*. = Irodalmi Jelen, 7/27. p.
286. HORVÁTH Veronika: *a rák jegye*. = Műhely, 4/24. p.
287. HORVÁTH Veronika: *tükrös kalács*. = Műhely, 4/24–25. p.
288. ILYÉS Zsolt: *Sziszüphosztóképző*. = Irodalmi Szemle, 5/21. p.
289. IMRE Flóra: *Guarigione del lebbroso*. = Műhely, 3/12. p.

290. IMRE Flóra: *Hajnali énekek*. = Élet és Irodalom, július 3. 14. p.
291. IMRE Flóra: *A szerető méltósága*. = Műhely, 3/12. p.
292. IMRE Flóra: *Tünetek*. = Élet és Irodalom, július 3. 14. p.
293. IMREH András: *Üdvözet a Győzőnek és Philip Larkinnak*. = Élet és Irodalom, július 31. 14. p.
294. JANCsik Pál: *Az idegen*. = Helikon, augusztus 10. 9. p.
295. JANCsik Pál: *Liszt-művek margójára*. = Helikon, augusztus 10. 9. p.
296. JANCsik Pál: *Nagy a baj*. = Helikon, augusztus 10. 9. p.
297. JANCsik Pál: *Vergődöm*. = Helikon, augusztus 10. 9. p.
298. JÁNK Károly: *Február*. = Látó, 7/13–14. p.
299. JÁNK Károly: *A bővakondal*. = Látó, 7/15. p.
300. JÁNK Károly: *Kérdés-felelet*. = Látó, 7/15–16. p.
301. JÁNK Károly: *Marad még ez a tél*. = Látó, 7/15. p.
302. JÁNK Károly: *Március*. = Látó, 7/14. p.
303. JÁNK Károly: *Télvíz idején*. = Látó, 7/13. p.
304. JENEI Gyula: *Teasütemény*. = Kalligram, 7–8/101–102. p.
305. JÓKAI Mór: *Prolog* (részlet). = Hítel, 8/12–13. p.
306. JOVÁNCZAI Edit: *Reggeli mozaik*. = Ezredvég, 4/45. p.
307. JUHÁSZ Attila: *Nyáresti mondatok*. = Műhely, 4/22. p.
308. JUHÁSZ Attila: *Október*. = Műhely, 4/22. p.
309. KABAI Lóránt: *Húgyos az égbolt*. = Hévíz, 2/118. p.
310. KABAI Lóránt: „a »majdnem« tényleg majdnem mindenre jó...”. = Apokrif, 1/52. p.
311. KÁCSOR Zoltán, M.: *Árvák szimmetriája*. = Műhely, 4/26. p.
312. KÁCSOR Zoltán, M.: *Idegenek*. = Műhely, 4/26. p.
313. KARÁDI Zsolt: *Duna-parti alkony*. = Eső, 1/42. p.
314. KARÁDI Zsolt: *Látod barátom*. = Eső, 1/42. p.
315. KELE FODOR Ákos: *Echolália*. Onomatopóbia. Glosszológia. Mortilália. Echománia. = Tiszatáj, 8/39–42. p.
316. KELE FODOR Ákos: *Egyazon*. = Eső, 2/25. p.
317. KEMÉNY István: *Esti kérdés P. Gy.-hez*. = Élet és Irodalom, július 17. 17. p.
318. KERBER Balázs: *Vermissa*. = Eső, 2/27–28. p.
319. KERÉK Imre: *Improvizáció Baudelaire Lola de Valence 6. verse*. = Műhely, 3/24. p.
320. KERÉK Imre: *Madárcsapda*. = Műhely, 3/24. p.
321. KERÉK Imre: *Őszi kesergő*. = Műhely, 3/24. p.
322. KIRÁLY László: *Akkor volt*. = Helikon, augusztus 10. 5. p.
323. KIRÁLY László: *Álomfele a Kalondán*. = Székelyföld, 8/8–9. p.
324. KIRÁLY László: *Ébresztő*. = Helikon, augusztus 10. 5. p.
325. KIRÁLY László: *Esti Híradó*. = Helikon, augusztus 10. 5. p.
326. KIRÁLY László: *A hajduk szeretője*. = Helikon, augusztus 10. 5. p.
327. KIRÁLY László: *A lírai álom*. = Helikon, augusztus 10. 5. p.
328. KIRÁLY László: *Repülő nyíl*. Csang Vej levele Pazsgába. = Székelyföld, 8/5–6. p.
329. KIRÁLY László: *Sors-jegyek*. I. (Üzenet). II. (Életünk java része). III. (Búcsú). IV. (Vass utca). V. (Régi dal). VI. (Páncél). VII. (Ostrom). VIII. (Szulejmán). = Székelyföld, 8/9–10. p.
330. KIRÁLY László: *Szelek szárnyán*. = Székelyföld, 8/7–8. p.
331. KIRÁLY László: *Találkozók*. = Helikon, augusztus 10. 5. p.
332. Kiss Benedek: *Szkarjatyin tábornok a dombon*. = Magyar Napló, 8/4. p.
333. Kiss Judit Ágnes: *Anyám tyúkja*. (hazafias epigramma). = Mozgó Világ, 6/87. p.
334. Kiss Judit Ágnes: *Anyám tyúkja*. (rap). = Mozgó Világ, 6/87. p.
335. Kiss Judit Ágnes: *Beatriz de Dia hagyatéka*. = Élet és Irodalom, július 24. 14. p.
336. Kiss Judit Ágnes: *Confiteor*. = Mozgó Világ, 5/62–63. p.
337. Kiss Judit Ágnes: *Credo*. = Mozgó Világ, 5/62. p.
338. Kiss Judit Ágnes: *Éposz az magyar tehenek törökön aratott győzelméről*. = Mozgó Világ, 6/89. p.
339. Kiss Judit Ágnes: *Hostia*. = Mozgó Világ, 5/62. p.
340. Kiss Judit Ágnes: *Schneider Fáni*. (szaphói). = Mozgó Világ, 6/91. p.
341. KNIEZL Rebecca: *Cenzúrázatlan szürke*. = Műhely, 3/21. p.
342. KNIEZL Rebecca: *Kertem virágai*. = Műhely, 3/20. p.
343. KNIEZL Rebecca: *Nyirkos hamu és csontenyv*. = Műhely, 3/20. p.
344. KOCSIS Klára: *Kelet-Európa*. = Napút, 5/85. p.

345. KONCZEK József: *boldog csilla*. = Ezredvég, 3/16. p.
346. KONCZEK József: *egy lovagnak*. (aki tolószékben ült). = Ezredvég, 3/16–17. p.
347. KORPA Tamás: *Metapillanat*. = Kalligram, 6/17–19. p.
348. KOVÁCS András Ferenc: *Az Egerek könyvéből*. Márcselló Pucc Cini. Dom Fernando Lisszabonban. Sir Walter Ráglé régi balladája. = Jelenkor, 7–8/783–788. p.
349. KOVÁCS András Ferenc: *Az egerek könyvéből*. Tupá Kra Nánong. Egeres fabulák tanulsága. = Látó, 6/77–78. p.
350. KOVÁCS Kristóf: *egy ideig, aztán nem*. = Híd, 6/31. p.
351. KOVÁCS Kristóf: *Ex is te*. = Műhely, 2/28. p.
352. KOVÁCS Kristóf: *Inflálódás*. (Torino-Lazio 1:3). = Apokrif, 1/36. p.
353. KOVÁCS Kristóf: *Járásával megegyező*. = Apokrif, 1/40–41. p.
354. KOVÁCS Kristóf: *Külváros*. = Híd, 6/32. p.
355. KOVÁCS Kristóf: *Más jut*. = Híd, 6/29. p.
356. KOVÁCS Kristóf: *Milyen vagy*. = Műhely, 2/29. p.
357. KOVÁCS Kristóf: *Nehéz így*. = Híd, 6/31. p.
358. KOVÁCS Kristóf: *Népliget*. = Híd, 6/29–30. p.
359. KOVÁCS Kristóf: *Pesti lányok*. = Apokrif, 1/37. p.
360. KOVÁCS Kristóf: *pesti lányok*. = Híd, 6/30. p.
361. KOVÁCS Kristóf: *Rizstej*. = Apokrif, 1/39. p.
362. KOZMA Andor: *Győztesek*. = Napút, 5/77–79. p.
363. KOZMA Andor: *A Táltos álma*. = Napút, 5/74–76. p.
364. KRÓMER Ágnes: *Elmélkedés semmiről*. = Helikon, augusztus 10. 12. p.
365. KRÓMER Ágnes: *Megállapodás*. = Helikon, augusztus 10. 12. p.
366. KRÓMER Ágnes: *Színvakság*. = Helikon, augusztus 10. 12. p.
367. KULCSÁR Árpád: *(abigél emléken)*. = Helikon, július 25. 13. p.
368. KULCSÁR Árpád: *címtelen*. = Helikon, július 25. 13. p.
369. KULCSÁR Árpád: *címtelen*. = Zempléni Múza, 1/78–79. p.
370. KULCSÁR Árpád: *roxana báidu*. = Helikon, július 25. 13. p.
371. KULCSÁR Árpád: *vitortlafoltozás*. = Helikon, július 25. 13. p.
372. KULCSÁR Ferenc: *Zsoltár*. = Irodalmi Szemle, 7–8/135–139. p.
373. KULIN Borbála: *Apályidő*. = Eső, 1/33. p.
374. KULIN Borbála: *Házások*. = Eső, 1/33. p.
375. KULIN Borbála: *Zuhany*. = Eső, 1/34. p.
376. KÜRTI László: *erőn fölül szeretni*. = Eső, 2/18–19. p.
377. KÜRTI László: *a megbocsátásról*. = Eső, 2/119. p.
378. KÜRTI László: *mielőtt nevemre veszem*. = Mozgó Világ, 7–8/81–82. p.
379. KÜRTI László: *oidipusz királyságom*. = Tiszatáj, 7/39. p.
380. KÜRTI László: *ragyogó magasán*. = Mozgó Világ, 7–8/80. p.
381. KÜRTI László: *a szerelem hatalmáról*. = Kalligram, 6/29–30. p.
382. LACKFI János: *Ámulat*. = Eső, 1/27. p.
383. LACKFI János: *Az árokpartok zsoldtára*. = Bárka, 4/12–14. p.
384. LACKFI János: *Beszélgéseink*. = Eső, 1/28–29. p.
385. LACKFI János: *A fiúk*. = Irodalmi Szemle, 5/7. p.
386. LACKFI János: *Kalandfilm*. = Bárka, 4/10–11. p.
387. LACKFI János: *A lányok*. = Irodalmi Szemle, 5/8. p.
388. LACKFI János: *Óda a fiúkhoz*. = Irodalmi Szemle, 5/9–10. p.
389. LACKFI János: *Óda a lányokhoz*. = Irodalmi Szemle, 5/9. p.
390. LACKFI János: *Vadiúj tananyag*. = Irodalmi Szemle, 5/10–11. p.
391. LADIK Katalin: *A gombák sötét illatát*. = Tiszatáj, 8/30. p.
392. LADIK Katalin: *Itt minden elindult, megrendült*. = Tiszatáj, 8/29. p.
393. LADIK Katalin: *Kibúzták az ablakon át*. = Tiszatáj, 8/30. p.
394. LADIK Katalin: *A vágy egyre mélyebb rétegei*. = Tiszatáj, 8/29. p.
395. LANCZOR Gábor: *Ámosom magam*. = Tiszatáj, 7/28. p.
396. LANCZOR Gábor: *Balatonbénye/Sitges*. = Tiszatáj, 7/28. p.
397. LANCZOR Gábor: *Kőrisek*. = Tiszatáj, 7/28. p.
398. LANCZOR Gábor: *Sav*. = Tiszatáj, 7/29. p.
399. LÁSZLÓ Noémi: *Édes Erdély*. = Látó, 5/24. p.
400. LÁSZLÓFFY Csaba: *Árnylovasok*. = Látó, 6/6–7. p.
401. LÁSZLÓFFY Csaba: *Átörökített magány*. = Látó, 6/111. p.
402. LÁSZLÓFFY Csaba: *Istent utánzó látélet*. = Látó, 6/8–9. p.
403. LÁSZLÓFFY Csaba: *Kézirat*. = Látó, 6/9–11. p.
404. LÁSZLÓFFY Csaba: *Kongások a cellafalon*. = Látó, 6/5–6. p.

405. LÁSZLÓFFY Csaba: *(Lassú finis)*. = Korunk, 6/82. p.
406. LÁSZLÓFFY Csaba: *Logikus kockázat*. = Látó, 6/12. p.
407. LÁSZLÓFFY Csaba: *A megkésétt mentőöv*. = Látó, 6/6. p.
408. LÁSZLÓFFY Csaba: *A mulandóság tere*. = Látó, 6/11. p.
409. LÁSZLÓFFY Csaba: *A pszichoanalízis kockázata*. = Látó, 6/7–8. p.
410. LÁSZLÓFFY Csaba: *Portugál saga*. = Korunk, 6/83. p.
411. LÁSZLÓFFY Csaba: *Reneszánsz-reminiscenciák*. = Korunk, 6/82. p.
412. LÁSZLÓFFY Csaba: *Ritmuskirály*. = Korunk, 6/82. p.
413. LÁSZLÓFFY Csaba: *Szigetmagány*. = Látó, 6/11. p.
414. LÁSZLÓFFY Csaba: *Tahiti-változatok*. Upa upa. Maraé. Hibiszkuszlevél-tűzhely. G. purgatóriuma. = Látó, 6/12. p.
415. LÁSZLÓFFY Csaba: *Végképp befele. A tél is*. = Látó, 6/5. p.
416. LÁSZLÓFFY Csaba: *Világunk*. = Korunk, 6/81. p.
417. LAUER Gábor: *lecsúszik*. = Műhely, 2/32. p.
418. LAUER Gábor: *papír nélkül*. = Műhely, 2/32. p.
419. LAUER Gábor: *sziluett*. = Műhely, 2/32. p.
420. LÁZÁR Balázs: *szürke lepke*. = Magyar Napló, 7/19. p.
421. LÁZÁR Balázs: *A téli parton*. = Magyar Napló, 7/19. p.
422. LÁZÁR Balázs: *zöld*. = Magyar Napló, 7/20. p.
423. LÁZÁR Bence András: *Introitusz*. = Eső, 1/41. p.
424. LÁZÁR Bence András: *Nocturne*. = Eső, 1/40. p.
425. LEGÉNDY Jácint: *Csupán a kifradás*. Partivers. = Tiszatáj, 8/20–21. p.
426. LEGÉNDY Jácint: *Nemrég múzeumba*. Esztervers. = Tiszatáj, 8/20. p.
427. LEGÉNDY Jácint: *Összenyírbált hajú*. Zsilettvers. = Tiszatáj, 8/21. p.
428. LEIMEISZTER Barnabás: *A romantika utórendjei*. = Kortárs, 7–8/68–69. p.
429. LOVASSY CSEH Tamás: *Bánatos betek*. = Látó, 6/57. p.
430. LOVASSY CSEH Tamás: *Látod-e kedvesem*. = Látó, 6/57. p.
431. LOVASSY CSEH Tamás: *Olyannak látom a testem*. = Látó, 6/56. p.
432. LOVÁSZ Krisztina: *Óz*. = Helikon, július 25. 15. p.
433. LOVÁSZ Krisztina: *Pünkösdi Nagycsütörtök*. = Helikon, július 25. 15. p.
434. LOVÁSZ Krisztina: *Rendszertan*. = Helikon, július 25. 15. p.
435. LOVÁSZ Krisztina: *Szfinx*. = Helikon, július 25. 15. p.
436. LOVÁSZ Krisztina: *Tenger*. = Helikon, július 25. 15. p.
437. LOVÁSZ Krisztina: *Tigris és rózsza, a tőr most láthatatlan*. = Helikon, július 25. 15. p.
438. LÖVÉTEI LÁZÁR László: *Eu-farm*. = Látó, 5/44–45. p.
439. LUKÁCS János: *Kémény az esőben*. = Ezredvég, 4/45–46. p.
440. MADÁR János: *Mitoszi lázban*. = Hítel, 7/5–6. p.
441. MADÁR János: *Tört fények*. = Ezredvég, 3/21. p.
442. MAGÉNS István: *In memoriam Tabák András*. = Ezredvég, 4/11–12. p.
443. MAGÉNS István: *egy performansz elé*. = Magyar Műhely, 2/1–3. p.
444. MAGOLCSAY NAGY Gábor: *Nyolcadik nap: a bolygó kifosztása*. = Tiszatáj, 8/38. p.
445. MAGYARI Lajos: *Valamint*. = Látó, 7/111. p.
446. MARAFKÓ László: *Elindultak*. = Ezredvég, 4/20. p.
447. MARAFKÓ László: *Meggyfánkra*. = Ezredvég, 4/20. p.
448. MARCZINKA Csaba: *Elsüllyedt Saturnus*. = Bárka, 4/44. p.
449. MARCZINKA Csaba: *Rembrandt Sándor?* = Bárka, 4/45. p.
450. MARCZINKA Csaba: *Végső tünődés*. = Bárka, 4/45–46. p.
451. MARKÓ Béla: *Abogy lélegzem*. = Székelyföld, 7/5–6. p.
452. MARKÓ Béla: *Erdélyi bor*. = Helikon, július 10. 15. p.
453. MARKÓ Béla: *Külön-külön*. = Látó, 7/6. p.
454. MARKÓ Béla: *Összekeveri*. = Látó, 7/5–6. p.
455. MARKÓ Béla: *Reggel mi lesz?* = Székelyföld, 7/6–7. p.
456. MARKÓ Béla: *Ujjlenyomat*. = Látó, 7/5. p.
457. MARNO János: *A béka*. = Jelenkor, 7–8/790. p.
458. MARNO János: *A bolygó szája*. = Jelenkor, 7–8/791. p.
459. MARNO János: *A félelem virágkora*. = Tiszatáj, 7/18–19. p.
460. MARNO János: *Hommage*. = Jelenkor, 7–8/792. p.
461. MARNO János: *Kenyérbarc*. = Tiszatáj, 7/17–18. p.
462. MARNO János: *Lábadózás*. = Tiszatáj, 7/19–20. p.
463. MARNO János: *Még valami az ezüstről*. = Tiszatáj, 7/16. p.

464. MARNÓ János: *Mondom, bogy a mimikri.* = Jelenkor, 7–8/790. p.
465. MARNÓ János: *Nem vagyok.* = Jelenkor, 7–8/791. p.
466. MARNÓ János: *Vallástörténet.* = Tiszatáj, 7/17. p.
467. MARNÓ János: *Vasderes.* = Tiszatáj, 7/16. p.
468. MECHLER Anna: *Jaj a legyőzötteknek!* = Ezredvég, 4/40. p.
469. MESTERHÁZY Balázs: *Tandori-átiratok.* A végesség szeretete. Több példányban. Leléptem. = 2000, 8/36–38. p.
470. MEZEI Gábor: *belső forgás.* = Kalligram, 6/35. p.
471. MEZEI Gábor: *beton.* = Kalligram, 6/36. p.
472. MEZEI Gábor: *élő szakáll.* = Kalligram, 6/35. p.
473. MEZEI Gábor: *fecskenő.* = Kalligram, 6/36. p.
474. MEZEI Gábor: *részszög.* = Kalligram, 6/35. p.
475. MEZEI Gábor: *tégla.* = Kalligram, 6/36. p.
476. MEZEI Gábor: *vész.* = Kalligram, 6/36. p.
477. MEZEY Katalin: *Rossz időkben.* = Magyar Napló, 8/4. p.
478. MEZŐ Ferenc: *Haiku-lekeverőpult.* = Mozgó Világ, 7–8/83–84. p.
479. MÍZSUR Dániel: *És mind ez ideig...* = Hid, 6/28. p.
480. MÍZSUR Dániel: *Ezen az oldalon.* = Hid, 6/25. p.
481. MÍZSUR Dániel: *Kijutni valahová.* = Hid, 6/27. p.
482. MÍZSUR Dániel: *Mindig késésben.* (folyóparton). = Hid, 6/26–27. p.
483. MÍZSUR Dániel: *A nehezebb úton.* = Hid, 6/25–26. p.
484. MÍZSUR Dániel: *Világos lesz.* = Hid, 6/26. p.
485. MOHÁCSI Árpád: *arcaim.* = Kalligram, 7–8/87. p.
486. MOHÁCSI Árpád: *Chopin és a vacsora.* = Kalligram, 7–8/87. p.
487. MOHÁCSI Árpád: *Megint álarcosan.* = Kalligram, 7–8/86. p.
488. MOHÁCSI Árpád: *A száműzött herceg.* = Kalligram, 7–8/86. p.
489. MOHÁCSI Balázs: *még egy utolsó séta.* = Apokrif, 2/39. p.
490. MOHÁCSI Balázs: *miközben nekem is.* = Apokrif, 2/38. p.
491. MOLNÁR Beáta: *gyerekrajzok kikötő nélkül.* = Korunk, 7/39–40. p.
492. MOLNÁR Beáta: *mozdulatlanság.* = Korunk, 7/40. p.
493. MOLNÁR Beáta: *Rajzfilm helyett.* = Irodalmi Szemle, 5/24. p.
494. MOLNÁR Beáta: *a tenger szaga.* = Korunk, 7/39. p.
495. MURÁNYI Zita: *13.* = Eső, 2/7. p.
496. MURÁNYI Zita: *bosnyák tér.* = Mozgó Világ, 5/66. p.
497. MURÁNYI Zita: *csepel.* = Mozgó Világ, 5/66. p.
498. MURÁNYI Zita: *füst.* = Eső, 2/8. p.
499. MURÁNYI Zita: *hajnal.* = Eső, 2/8. p.
500. MURÁNYI Zita: *piros.* = Eső, 2/7. p.
501. MURÁNYI Zita: *remény.* = Eső, 2/7. p.
502. MURÁNYI Zita: *terebsi tér.* = Mozgó Világ, 5/67. p.
503. MURÁNYI Zita: *terpesz.* = Tiszatáj, 7/40. p.
504. NÁDASDY Ádám: *Anyám tyúkja.* (eposz). = Mozgó Világ, 6/88. p.
505. NÁDASDY Ádám: *Schneider Fáni.* (Rendőrségi jelentés). = Mozgó Világ, 6/92. p.
506. NÁDASDY Ádám: *A török és a tehenek.* Jelentés a Külügyminisztériumnak. = Mozgó Világ, 6/89–90. p.
507. NAGY Attila: *Egymásba fonva.* = Bárka, 4/33. p.
508. NAGY Attila: *Koncert.* = Bárka, 4/34. p.
509. NAGY Márta Júlia: *Csőrgőfő-ének.* = Élet és Irodalom, július 3. 17. p.
510. NAGY Márta Júlia: *Desdemona tükre.* = Élet és Irodalom, július 3. 17. p.
511. NAGY Márta Júlia: *Júliusi apokalipszis.* = Élet és Irodalom, július 3. 17. p.
512. NAGY Zopán: *Fiktív „oltár-töredékek”.* = Tiszatáj, 8/31–37. p.
513. NAGY Zsuka: *m2.* = Eső, 1/30. p.
514. NAGY Zsuka: *m3.* = Eső, 1/30. p.
515. NAGY Zsuka: *m4.* = Eső, 1/31. p.
516. NAGY Zsuka: *m5.* = Eső, 1/31–32. p.
517. NAGY Zsuka: *m6.* = Eső, 1/32. p.
518. NAGY Zsuka: *mióta.* = Eső, 1/29. p.
519. NÉMETH István, Z.: *B.orgia.* = Irodalmi Szemle, 6/73. p.
520. NÉMETH István, Z.: *Ebédszünet.* = Irodalmi Szemle, 6/70. p.
521. NÉMETH István, Z.: *Esőtérítő.* = Irodalmi Szemle, 6/72. p.
522. NÉMETH István, Z.: *Kiborult idő.* = Irodalmi Szemle, 6/73–74. p.
523. NÉMETH István, Z.: *Koncert.* = Irodalmi Szemle, 6/71–72. p.
524. NÉMETH István, Z.: *„Mentem”.* = Irodalmi Szemle, 6/71. p.
525. NÉMETH István, Z.: *Ózonborz.* = Irodalmi Szemle, 6/69. p.
526. NÉMETH István, Z.: *Önjekció.* = Irodalmi Szemle, 6/70. p.
527. NÉMETH István, Z.: *Puccs.* = Irodalmi Szemle, 6/73. p.

528. NOSZLOPI Botond: *Éjfél a ligetben*. = Helikon, augusztus 10. 8. p.
529. NOSZLOPI Botond: *Félegész*. = Helikon, augusztus 10. 8. p.
530. NOSZLOPI Botond: *Hála*. = Helikon, augusztus 10. 8. p.
531. NOVÁK Éva: *Bezzegek*. = Bárka, 4/42. p.
532. NOVÁK Éva: *Helyettünk*. = Bárka, 4/42. p.
533. NOVÁK Éva: *Kis bantu dal*. = Bárka, 4/43. p.
534. NOVÁK Éva: *Magánéretz*. = Bárka, 4/43. p.
535. NYERGES András: *Maradék versek, 1968–1996*. Míg én meneteltem. Hajónapló. Buborékok. Elégtétel. Rovásírás. Nyitott társadalom. Kultuszpolitika. Belőled szólok. = Eső, 1/3–8. p.
536. NYILAS Áttila: *Egynyári jegyzetek*. = Eső, 2/34–35. p.
537. NYILAS Áttila: *Közlekedés*. („Az ékeszlásról” hét tétele). = Mozgó Világ, 7–8/81–82. p.
538. NYILAS Áttila: *Valami az esküőről*. („Az ékeszlásról” tételei). = Napút, 5/86. p.
539. OLÁH András: *éjszaka a pályaudvaron*. = Bárka, 4/38. p.
540. OLÁH András: *fogat növesztenék*. = Bárka, 4/39. p.
541. OLÁH András: *visszanézve*. = Bárka, 4/38–39. p.
542. OLÁH János: *Ameddig visszaint*. = Magyar Napló, 8/4. p.
543. ORBÁN János Dénes: *Boczi boczi szürke, avagy az magyar szürkemarka ditséréte*. = Bárka, 4/79–80.
544. ORBÁN János Dénes: *A szürkemarka szálami ditséret*. = Bárka, 4/80.
545. ORCSIK Roland: *Holt nyelv*. = Irodalmi Jelen, 7/21. p.
546. OSVÁTH Zsuzsanna: *a konyhában a tévé*. = Helikon, augusztus 10. 11. p.
547. OSVÁTH Zsuzsanna: *közös mondások*. = Helikon, augusztus 10. 11. p.
548. OSVÁTH Zsuzsanna: *nem az én ingem*. = Helikon, augusztus 10. 11. p.
549. PÁL Tamás: *béka*. = Helikon, július 25. 10. p.
550. PÁL Tamás: *bevárt*. = Helikon, július 25. 10. p.
551. PÁL Tamás: *entfernung (igazság)*. = Helikon, július 25. 10. p.
552. PÁL Tamás: *möröstben járt az ősz*. = Helikon, július 25. 10. p.
553. PÁL Tamás: *szüret (élet)*. = Helikon, július 25. 10. p.
554. PÁL Tamás: *via chaotic (út)*. = Helikon, július 25. 10. p.
555. PÁL Tamás: *zacc*. = Helikon, július 25. 10. p.
556. PAYER Imre: *Már látom szürke felbők alatt*. = Magyar Napló, 7/45. p.
557. PAYER Imre: *Az új arc!* = Magyar Napló, 7/45. p.
558. PAYER Imre: *A város alapításáról*. = Ezredvég, 4/47–48. p.
559. PETŐCZ András: *A bebatárolt idő*. = Eső, 2/6. p.
560. PETŐCZ András: *Bennszülöttek között*. = Élet és Irodalom, július 31. 17. p.
561. PETŐCZ András: *A határon túl*. = Élet és Irodalom, július 31. 17. p.
562. PETŐCZ András: *Ilyen, ha befogad*. = Alföld, 8/43. p.
563. PETŐCZ András: *Magam is, miként*. = Élet és Irodalom, július 31. 17. p.
564. PETŐCZ András: *Meglegyint az Isten*. = Alföld, 8/44. p.
565. PETŐCZ András: *Míg az Isten bennünk lakik*. = Alföld, 8/43–44. p.
566. PETŐCZ András: *Országos barátom, az Utazó*. = Élet és Irodalom, július 31. 17. p.
567. PETŐCZ András: *Az Utazó levele*. = Élet és Irodalom, július 31. 17. p.
568. PETRŐCZI Éva: *Szokatlan gyászdal*. = Vigilia, 8/605. p.
569. PETRŐCZI Éva: *Szőke Diána*. = Műhely, 2/24. p.
570. PÉNTEK Imre: *A büséges alakváltogató*. = Magyar Napló, 8/3. p.
571. POÓS Zoltán: *Ameddig a mécses ég*. = Alföld, 8/32–33. p.
572. POÓS Zoltán: *Bombák földjén*. = Alföld, 8/33–34. p.
573. PÓSA Zoltán: *Alkony*. = Magyar Napló, 8/30. p.
574. PÓSA Zoltán: *Az élet álom*. = Magyar Napló, 8/30. p.
575. PÓSA Zoltán: *Esti zápor*. = Magyar Napló, 8/30. p.
576. PÓSA Zoltán: *Kárbozat*. = Magyar Napló, 8/30. p.
577. PUROSZ Leonidasz: *A becenév*. = Irodalmi Jelen, 7/55. p.
578. PUROSZ Leonidasz: *Énekelj!* = Irodalmi Jelen, 7/56. p.
579. PUROSZ Leonidasz: *Költőztetés*. = Eső, 1/34. p.
580. PUROSZ Leonidasz: *A nap*. = Eső, 1/35. p.
581. PUROSZ Leonidasz: *Redőny*. = Eső, 1/35. p.
582. PUROSZ Leonidasz: *Utóirat*. = Eső, 1/36. p.
583. PUROSZ Leonidasz: *Virrasztás*. = Irodalmi Jelen, 7/57. p.
584. PUROSZ Leonidasz: *A virrasztás vége*. = Irodalmi Jelen, 7/58. p.

585. PUSZTAI Zoltán: *Borítékolbató*. = Műhely, 4/31. p.
586. PUSZTAI Zoltán: *Többfelvonásos*. = Műhely, 4/31. p.
587. PUSZTAI Zoltán: *Túl a költészetten*. = Műhely, 4/30. p.
588. RÉKASY Ildikó: *In memoriam Gy.* = Eső, 2/4–5. p.
589. RÉKASY Ildikó: *Nincs mit mondanom*. = Eső, 2/5. p.
590. RÉKASY Ildikó: *Egy verseskötet nyomában*. = Eső, 2/4. p.
591. RIGÓ Béla: *Halasi csipkék*. = Ezredvég, 4/41. p.
592. RÖHRIG Géza: *ádám*. = Múlt és Jövő, 1/6. p.
593. RÖHRIG Géza: *kapu*. = Múlt és Jövő, 1/5. p.
594. RÖHRIG Géza: *kő*. = Múlt és Jövő, 1/4. p.
595. RUVA FARKAS Pál: *Zugnyi mennyország*. = Lyukasóra, 3/25. p.
596. SÁRKÁNY Tímea: *anyajegy*. = Helikon, július 10. 11. p.
597. SÁRKÁNY Tímea: *kacsatetés*. = Helikon, július 10. 11. p.
598. SÁRKÁNY Tímea: *soba*. = Helikon, július 10. 11. p.
599. SÁRKÁNY Tímea: *száz év magány*. = Helikon, július 10. 11. p.
600. SCHEIN Gábor: *Függöny, taps*. = Jelenkor, 7–8/781–782. p.
601. SCHEIN Gábor: *Odaadni*. = Jelenkor, 7–8/781. p.
602. SCHEIN Gábor: *Prés*. = Jelenkor, 7–8/782. p.
603. SIMAI Mihály: *Felbőarcom szálltában viszszenéz*. = Bárka, 4/28. p.
604. SIMAI Mihály: *Tán Schéner fön, az Istenek...* = Bárka, 4/26. p.
605. SIMAI Mihály: *Testvérport szórni a szélbe*. = Bárka, 4/26–27. p.
606. SIMEK Valéria: *Cseppenként*. = Bárka, 4/31. p.
607. SIMEK Valéria: *Forrás*. = Bárka, 4/32. p.
608. SIMEK Valéria: *Napfényvel felpakolva*. = Bárka, 4/31. p.
609. SIMONFI István: *Ősz*. = Látó, 7/49. p.
610. SIMONFI István: *Rimbaud hazatérése*. = Látó, 7/50–52. p.
611. SIMONFY József: *legenda*. = Helikon, augusztus 16. 16. p.
612. SIMONFY József: *mire való*. = Helikon, augusztus 16. 16. p.
613. SIMONFY József: *parti homokba*. = Helikon, augusztus 16. 16. p.
614. SIMONFY József: *tizenketten*. = Helikon, augusztus 16. 16. p.
615. SIMONFY József: *zavarba jöttem*. = Helikon, augusztus 16. 16. p.
616. SIMOR András: *Dobó István feljajdul*. = Ezredvég, 3/32. p.
617. SIMOR András: *Felirat utcai személtlédán*. = Ezredvég, 3/33. p.
618. SIMOR András: *Fenyegyet tegnapom*. = Ezredvég, 3/32–33. p.
619. SIMOR András: *Jövendő*. = Ezredvég, 3/32. p.
620. SIMOR András: *Parlamenti felszólalás*. = Ezredvég, 3/33. p.
621. SIMOR András: *Szobrok*. = Ezredvég, 3/32. p.
622. SIMOR András: *Ungarn*. = Ezredvég, 3/33. p.
623. SINKÓ Adrienn: *Aquincum imája*. = Ezredvég, 4/44. p.
624. SKOBRÁK Máté: *Ideális év*. = Hévíz, 2/109–110. p.
625. SOMORJAI Réka: *fényjáték*. = Műhely, 4/28. p.
626. SOMORJAI Réka: *fordulók*. = Műhely, 4/28. p.
627. SOMOSKÓI Beáta: *Estére a vihar*. = Tiszatáj, 7/31–33. p.
628. SOMOSKÓI Beáta: *Egy sellőről*. = Tiszatáj, 7/30–31. p.
629. STERMECZKY Zsolt: *élsőködők*. = Helikon, augusztus 16. 12. p.
630. STERMECZKY Zsolt: *játék szeretetből*. = Helikon, augusztus 16. 12. p.
631. STERMECZKY Zsolt: *minusz-élsőgenerációs*. = Helikon, augusztus 16. 12. p.
632. STERMECZKY Zsolt: *szedül*. = Helikon, augusztus 16. 12. p.
633. STILLER Kriszta: *Chek in*. = Irodalmi Jelen, 8/11. p.
634. STILLER Kriszta: *Első vasárnapja*. = Irodalmi Jelen, 8/10. p.
635. STILLER Kriszta: *Kegyettenség*. = Irodalmi Jelen, 8/10. p.
636. STOLCZ Ádám: *Becsapódás*. = Apokrif, 2/8–9. p.
637. STOLCZ Ádám: *Energia*. = Apokrif, 2/11. p.
638. STOLCZ Ádám: *Jó nő váltál*. = Apokrif, 2/7. p.
639. STOLCZ Ádám: *Visszajövők*. = Apokrif, 2/9–10. p.
640. SUMONYI Zoltán: *Triptichon*. (*József Attila-oltár*). Kómába dermesztett. Idővel paloták. Ha itt kereszt kell. = Tekintet, 4/62–64. p.
641. SZABÓ Emese: *Arról, hogy milyen drága a közbély*. = Irodalmi Szemle, 6/43. p.
642. SZABÓ Emese: *Falra száradó szerelem*. = Irodalmi Szemle, 6/44. p.

643. SZABÓ Emese: *Huszonkettő*. = Irodalmi Szemle, 6/48. p.
644. SZABÓ Emese: *Kispál és az indián*. = Irodalmi Szemle, 6/50. p.
645. SZABÓ Emese: *Ördögi caeur*. = Irodalmi Szemle, 6/50–51. p.
646. SZABÓ Emese: *Semmi*. = Irodalmi Szemle, 6/46–48. p.
647. SZABÓ Emese: *Téboly receptre*. = Irodalmi Szemle, 6/52–53. p.
648. SZABÓ Marcell: *Úszoda a Szajrán*. = Élet és Irodalom, augusztus 7. 17. p.
649. SZABÓ T. Anna: *Ki*. = Eső, 1/17. p.
650. SZABÓ T. Anna: *Kő kövön. Antik gyűjtemény*. = Eső, 1/17–18. p.
651. SZÁLINGER Balázs: *Bodzaforduló*. = 2000, 8/34–35. p.
652. SZÁLINGER Balázs: *Haljátok meg régi jó szüleim*. = 2000, 8/35. p.
653. SZÁLINGER Balázs: *Egy kedves január*. = 2000, 8/34. p.
654. SZÁLINGER Balázs: *Világjárt mifunk*. = 2000, 8/35. p.
655. SZARKA István: *Iszkáz*. = Ezredvég, 4/4. p.
656. SZARKA István: *Karnevál*. = Ezredvég, 4/4. p.
657. SZARKA István: *Majális*. = Ezredvég, 3/28. p.
658. SZARKA István: *Pünkösödöl*. = Ezredvég, 3/28. p.
659. SZARKA István: *Rózsafabot*. = Ezredvég, 4/3. p.
660. SZARKA István: *Untergallán tűz van kiütve*. = Ezredvég, 4/3. p.
661. SZARKA István: *Vélem üzenik*. = Ezredvég, 4/4. p.
662. SZÁSZI Zoltán: *Este Kassát, Esti Kassát*. = Kalligram, 7–8/95. p.
663. SZÁSZI Zoltán: *Téli vers az idők múlásáról*. = Kalligram, 7–8/93–94. p.
664. SZEDER Katalin: *Könyvoda*. = Ezredvég, 4/22–23. p.
665. SZÉKÁCS Vera: *Alkalmi vers*. = Műhely, 4/18. p.
666. SZÉKÁCS Vera: *Hát újra itt vagy*. = Műhely, 4/18. p.
667. SZÉKÁCS Vera: *A Hold tudta már*. = Műhely, 4/19. p.
668. SZÉKÁCS Vera: *Az új lakás*. = Műhely, 4/18. p.
669. SZENTIRMAI Mária: *Kapaszkodó*. = Műhely, 4/23. p.
670. SZENTIRMAI Mária: *A kiszolgáltatott*. = Műhely, 4/23. p.
671. SZEPESI Attila: *A zöld szatír. barbár szonettek. (részlet)*. Egy asszony. A régi galeri. Felix Pannónia. Holdkóros. Saruban és Dragócbán. A zöld szatír. B-etűd. A Kárbunkulus-torony. Kártyavető, tenyérjósok. Csuang-Ce. = Székelyföld, 8/25–29. p.
672. SZÉKELYHIDI Zsolt: *Kijárnál*. = Tiszatáj, 8/14. p.
673. SZÉKELYHIDI Zsolt: *Világucor*. = Tiszatáj, 8/15–17. p.
674. SZKÁROSI Endre: *Agyba! Slamvers*. = Tiszatáj, 8/43–44. p.
675. SZKÁROSI Endre: *Lássuk át most*. = Tiszatáj, 8/45. p.
676. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Exkluzív*. = Apokrif, 2/37. p.
677. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Járkálj csak*. = Apokrif, 2/36. p.
678. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Telefonkönyv*. = Apokrif, 2/36. p.
679. SZOMER Edit: *Csendburok*. = Vigilia, 8/604. p.
680. SZOMER Edit: *elszakadt szál*. = Vigilia, 8/605. p.
681. SZÖLLÖSI Máttyás: *C. jegyzeteiből*. = Mozgó Világ, 7–8/72–79. p.
682. SZÖLLÖSI Zoltán: *Igéd igenében*. = Hitel, 7/3–4. p.
683. SZÖLLÖSI Zoltán: *Nincs lovam*. = Hitel, 7/4. p.
684. SZÖLLÖSSY Balázs: *Haza a magasból*. = Apokrif, 1/16. p.
685. SZURDI Panni: *találkozások*. = Helikon, augusztus 16. 12. p.
686. TÁBOR Ádám: *a beesési szög*. = Élet és Irodalom, augusztus 28. 14. p.
687. TÁBOR Ádám: *futóvers*. = Élet és Irodalom, augusztus 28. 14. p.
688. TÁBOR Ádám: *gravity rimbó*. = Élet és Irodalom, augusztus 28. 14. p.
689. TAKÁCS Éva: *Hévízi anzix*. = 2000, 7/33–34. p.
690. TAKÁCS Éva: *Inverz*. = 2000, 7/34–35. p.
691. TAKÁCS Éva: *Lyukas*. = 2000, 7/32–33. p.
692. TAMÁSI József: *Hajléktalan temetés*. = Ezredvég, 4/28. p.
693. TAMÁSI József: *Karácsony este*. = Ezredvég, 4/28. p.
694. TAMÁSI József: *Koldus balett*. = Ezredvég, 4/27. p.
695. TAMÁSI József: *Örök gyávaság*. = Ezredvég, 4/27. p.
696. TARNAI László: *Hátha*. = Ezredvég, 3/13. p.
697. TARNAI László: *Sűrög-forog*. = Ezredvég, 3/13. p.
698. TATÁR Sándor: *Csak annak Provinz, aki... [Nincsen remény! nincsen remény! ...]*. = Kortárs, 7–8/66. p.

699. TATÁR Sándor: *Hogyan?? Most már az éjszakát is?!* = *Eső*, 2/55. p.
700. TATÁR Sándor: *Levélmagamnak*. = 2000, 7/30–31. p.
701. TATÁR Sándor: *„Nyelvem határai világom határai*. = *Eső*, 2/55. p.
702. TATÁR Sándor: *„Tanítások”*. = *Eső*, 2/55–56. p.
703. TATÁR Sándor: *Vásári mulatságok / megfolyt bobócfesték*. = *Kortárs*, 7–8/65. p.
704. TERÉK Anna: *Sziget*. (részletek). = *Műhely*, 3/15–16. p.
705. TÉREY János: *Szomorú színészbüfé*. = *Élet és Irodalom*, augusztus 28. 17. p.
706. TÉREY János: *A társaság egy februári nap*. = *Élet és Irodalom*, augusztus 28. 17. p.
707. TOKAI András: *Hatsepszút biányzó arca*. = *Műhely*, 2/33. p.
708. TOKAI András: *Négy sor, teliboldban*. = *Műhely*, 2/33. p.
709. TOKOS Bianka: *esti*. = *Irodalmi Jelen*, 8/119. p.
710. TOKOS Bianka: *észrevétlen*. = *Irodalmi Jelen*, 8/119. p.
711. TOKOS Bianka: *hozott*. = *Irodalmi Jelen*, 8/120. p.
712. TOKOS Bianka: *tovább*. = *Irodalmi Jelen*, 8/118. p.
713. TOKOS Bianka: *tű*. = *Irodalmi Jelen*, 8/120. p.
714. TOKOS Bianka: *ül*. = *Irodalmi Jelen*, 8/118. p.
715. TORNAI József: *Árpád népe*. = *Alföld*, 8/31. p.
716. TORNAI József: *A bartókológia*. = *Alföld*, 8/30. p.
717. TORNAI József: *Együtt e csillagon*. = *Kortárs*, 7–8/32–33. p.
718. TORNAI József: *Halál és ajándék*. (Születésnapomra). = *Kortárs*, 7–8/31. p.
719. TORNAI József: *Hinta*. = *Alföld*, 8/30. p.
720. TORNAI József: *Ketten beszélnek*. = *Kortárs*, 7–8/34. p.
721. TORNAI József: *Mellén egy nagy aranypecséttel*. = *Kortárs*, 7–8/33. p.
722. TORNAI József: *Ötvennél több év pillanata*. = *Kortárs*, 7–8/32. p.
723. TORNAI József: *A rubák, a rubák*. = *Kortárs*, 7–8/33. p.
724. TOROCZKAY András: *Forró-gőzölgő*. = *Zempléni Múzsá*, 1/74–75. p.
725. TOROCZKAY András: *Szomorú Alien*. = *Tiszatáj*, 7/41. p.
726. TÓTH Erzsébet: *Egy felhő mögött*. = *Hitel*, 7/16. p.
727. TÓTH Erzsébet: *Az idegenvezető gondolatai*. = *Hitel*, 7/13–15. p.
728. TÓTH Éva: *Előhang egy családregényhez*. = *Lyukasóra*, 3/3. p.
729. TÓTH Éva: *Érzékeim*. = *Lyukasóra*, 3/2. p.
730. TÓTH Éva: *Hagyaték*. = *Lyukasóra*, 3/2. p.
731. TÓTH Éva: *Hajam fehé*r. = *Lyukasóra*, 3/3. p.
732. TÓTH Éva: *Holt könyvek*. = *Lyukasóra*, 3/2. p.
733. TÓTH Imre: *Senkiföldje*. = *Mozgó Világ*, 5/63. p.
734. TÓTH Klári, B.: *Aelia Sabina egy zsúfolt napja*. = *Ezredvég*, 4/42. p.
735. TÓTH Klári, B.: *Aineiasz vívódása menekülés közben*. = *Ezredvég*, 4/43. p.
736. TÓTH Krisztina: *Futamidő*. = *Élet és Irodalom*, augusztus 28. 17. p.
737. TÖZSÉR Árpád: *Örvénylő időkben*. = *Irodalmi Szemle*, 6/62–68. p.
738. TURCZI István: *Bécsi találkozás Kassákkal, 1925 tavaszán*. = *Szekélyföld*, 8/41. p.
739. TURCZI István: *Bukás*. = *Szekélyföld*, 8/39. p.
740. TURCZI István: *Cogito úr börtint, tebát vagyok*. = *Szekélyföld*, 8/40. p.
741. TURCZI István: *Elfogy az ember*. = *Eső*, 1/59. p.
742. TURCZI István: *A filozófia rövid története*. = *Hévíz*, 2/103. p.
743. TURCZI István: *Kégyószisz és kontyvirág*. = *Szekélyföld*, 8/41. p.
744. TURCZI István: *Népdal*. = *Szekélyföld*, 8/39. p.
745. TURCZI István: *Szívacska*. = *Szekélyföld*, 8/40. p.
746. TURI Timea: *Sórek völgyében*. = *Hévíz*, 2/96. p.
747. UGHY Szabina: *Lépések*. = *Lyukasóra*, 3/23. p.
748. UGHY Szabina: *A régi házban*. = *Lyukasóra*, 3/23. p.
749. UGHY Szabina: *Süllyedés*. = *Lyukasóra*, 3/23. p.
750. UGHY Szabina: *Tavaszi napéjegyenlőség*. = *Lyukasóra*, 3/23. p.
751. UGHY Szabina: *Vitorlabontás*. = *Lyukasóra*, 3/23. p.
752. UGRON Nóra: *hangtalan sellő*. = *Helikon*, július 10. 13. p.
753. VAJNA Ádám: *Francia ízek hete*. (az egyik). (a másik). = *Eső*, 1/36. p.
754. VAJNA Ádám: *Jéglé*. = *Eső*, 1/36–37. p.
755. VAJNA Ádám: *Nyugati-övcasorna*. = *Hévíz*, 2/117. p.
756. VAJNA Ádám: *Technokol rapid*. = *Eső*, 1/37. p.
757. VÁNYAI FEHÉR József: *Darvaknak való*. = *Napút*, 5/87. p.

758. VÁNYAI FEHÉR József: *A képzelt part.* = Napút, 5/87. p.
759. VÁRADY Szabolcs: *Anyám tyúkja.* (hexameter). = *Mozgó Világ*, 6/87–88. p.
760. VÁRADY Szabolcs: *A Mebemed kontra tebe- nek úgy rövid ismertetése.* = *Mozgó Világ*, 6/90. p.
761. VÁRADY Szabolcs: *Schneider Fáni.* = *Mozgó Világ*, 6/91. p.
762. VARGA Dániel: *Szél.* = *Eső*, 2/30. p.
763. VARGA Dániel: *Veszteségtorlódás.* = *Eső*, 2/31. p.
764. VARGA László Edgár: *Se falu se város.* = *Látó*, 5/7–10. p.
765. VARGA Sándor-György: *Gyuszi példázata.* = *Helikon*, augusztus 10. 13. p.
766. VARGA Sándor-György: *Kafka a boncasz- talon.* = *Helikon*, augusztus 10. 12–13. p.
767. VASADI Péter: *Dúdol... Richter, te.* = *Kortárs*, 7–8/30. p.
768. VASADI Péter: *Gyónás.* = *Kortárs*, 7–8/29. p.
769. VASADI Péter: *Nagy László litániájára.* = *Magyar Napló*, 7/3–4. p.
770. VASADI Péter: *Sárl Bódi és Hélène Dútoá ideje.* = *Kortárs*, 7–8/27–29. p.
771. VASADI Péter: *A Szevjatoszláv.* = *Kortárs*, 7–8/30. p.
772. VASS Tibor: *Bibinke és a bibliofil évelők.* Ké- szecske A Nagy Bibin és a műlovarnóból. = *Zempléni Múza*, 1/72–73. p.
773. VASS Tibor: *Bibinke és az ötödik lóvas.* Ké- szecske A Nagy Bibin és a műlovarnóból. = *Eső*, 1/72–73. p.
774. VÉCSEI Rita Andrea: *Eszterházy szelet.* = *Zempléni Múza*, 1/83. p.
775. VÉCSEI Rita Andrea: *Outro.* = *Élet és Iro- dalom*, augusztus 14. 17. p.
776. VÉCSEI Rita Andrea: *senki többet.* = *Zemp- léni Múza*, 1/84. p.
777. VÉCSEI Rita Andrea: *Születésnap, egy idegen asszonyé.* = *Élet és Irodalom*, augusztus 14. 17. p.
778. VÉCSEI Rita Andrea: *Valami édes.* = *Élet és Irodalom*, augusztus 14. 17. p.
779. VÉR Georgina Mirtill: *Zongorakíséret újjá- szeretéshez.* = *Műhely*, 2/30. p.
780. VERMESSER Levente: *Tedd, amit tenned kell.* = *Látó*, 5/111. p.
781. VERMUTH Attila: *Állomáselet.* = *Műhely*, 4/27. p.
782. VERMUTH Attila: *Bach II.* = *Műhely*, 4/27. p.
783. VERMUTH Attila: *Szobabelső.* = *Műhely*, 4/27. p.
784. VERMUTH Attila: *Vers.* = *Műhely*, 4/27. p.
785. VILLÁNYI László: *Alliteráció.* = *Tiszatáj*, 7/27. p.
786. VILLÁNYI László: *Sors.* = *Tiszatáj*, 7/27. p.
787. VIOLA Beáta: *Az arborétumba.* = *Somogy*, 1/23. p.
788. VIOLA Beáta: *Biciklistérkép.* = *Somogy*, 1/23–24. p.
789. VISKY Zsolt: *Reppelgetünk apámmal.* (rész- let). = *Helikon*, július 10. 13. p.
790. VÖRÖS István: *21. századi evangélium.* (rész- let) VI. Hegyemenet. = *Vigilia*, 7/508–512. p.
791. VÖRÖS István: *Esszé a költők, tanárok és for- dítók iránti dühös szerelemről.* = 2000, 7/50–51. p.
792. VÖRÖS István: *Kis magyar esztétika 1.* Az utánzásról. = 2000, 7/53. p.
793. VÖRÖS István: *A mesterek gyűlése.* [Verscik- lus – 2. rész]. = *Alföld*, 7/29–34. p.
794. VÖRÖS István: *Orfeusz segge.* (Rock a görög mitológiában). = 2000, 7/51–52. p.
795. VÖRÖS István: *A piros három árnyalata.* Igazságharc. Egyenlőség-harc. Testvériség- harc. = *Élet és Irodalom*, augusztus 7. 14. p.
796. ZÁVADA Péter: *Bűnjel. (2)* = *Bárka*, 4/18–19. p.
797. ZÁVADA Péter: *Bűnjel. (6)* = *Bárka*, 4/19. p.
798. ZÁVADA Péter: *Bűnjel. (7)* = *Bárka*, 4/20. p.
799. ZÁVADA Péter: *Hellyé lassul. (1)* = *Bárka*, 4/18. p.

Rövidpróza

800. ÁGOSTON László, T.: *Diótörő.* = *Ezredvég*, 4/5–10. p.
801. ÁGOSTON László, T.: *Nagyanyám lángosa.* = *Ezredvég*, 4/63–64. p.
802. ÁGOSTON László, T.: *Reggeli.* = *Ezredvég*, 3/6–11. p.
803. AMRAN, Ahmed: *A gyökvonás.* = *Eső*, 2/9–14. p.
804. AMRAN, Ahmed: *Vallomás.* = *Eső*, 2/14–18. p.
805. ANTAL Balázs: *A kőfejűben.* = *Élet és Iro- dalom*, augusztus 7. 15. p.
806. BALOGH Ádám: *A boróka.* = *Apokrif*, 1/21–23. p.
807. BALOGH Dezső: *A gyermek.* = *Irodalmi Jelen*, 7/22–23. p.
808. BÁNKI Éva: *Majd kárpótol a képzelet.* = *Iro- dalmi Szemle*, 5/45–48. p.
809. BÁNYAI Tamás: *Szentségtörés.* = *Napút*, 5/120–126. p.
810. BARLOG Károly: *Bobóc.* = *Hévíz*, 2/111–116. p.
811. BARÓTHY Zoltán: *Mátyás király tér.* = *Mű- hely*, 4/32–40. p.

812. BARÓTHY Zoltán: *Reggeli*. = Élet és Irodalom, július 24. 16. p.
813. BENE Zoltán: *Betétjésülés*. = Hítel, 7/7–12. p.
814. BENEDEK Szabolcs: *Félverseny*. = Alföld, 7/22–28. p.
815. BENEDEK Szabolcs: *A másik férfi*. = Élet és Irodalom, július 17. 15. p.
816. BENEDEK Szabolcs: *Védelem nélkül*. = Látó, 6/13–22. p.
817. BERZSENYI Tamás: *Az első napon*. = Apokrif, 2/28–35. p.
818. BOGDÁN Emese: *Az út*. = Székelyföld, 7/33–38. p.
819. CZEGÉD Zoltán: *A macskalevél*. = Helikon, augusztus 10. 8. p.
820. CSARNAI Attila: *Köves András hazatér*. = Vigilia, 8/606–609. p.
821. CSÁK Gyula: *Várakozás*. = Tekintet, 4/39–49. p.
822. CSERVENÁK Berill: *Láddába zárt száz év*. = Bárka, 4/47–50. p.
823. CSILLAG Lajos: *Légzési gyakorlatok kezdőknek*. = Irodalmi Szemle, 6/22–26. p.
824. CSUSZNER Ferencz: *Kis ház sziklával*. = Bárka, 4/35–37. p.
825. DALOS György: *Ítéletidő, túlvilág*. = Mozgó Világ, 5/68–71. p.
826. DÁNIEL Viktória: *Vörös pókklímom*. = Műhely, 4/41–43. p.
827. [DARVASI László] Szív Ernő: *Gyakorlat arról, amit meg akarok írni*. = Élet és Irodalom, augusztus 7. 14. p.
828. DARVASI László: *Márta járt már Ázsiában*. = Élet és Irodalom, augusztus 28. 15. p.
829. [DARVASI László] Szív Ernő: *Nincs téma, de lila*. = Élet és Irodalom, július 10. 14. p.
830. DARVASI László: *Paulina mindenre gondol*. = Élet és Irodalom, július 24. 15. p.
831. DÉCSY Eszter: *A nyalóka*. = Ezredvég, 3/17–21. p.
832. DEZSŐ Anna: *Napsugár-fonó, Hókrisztály-csiszoló*. = Ezredvég, 4/65–67. p.
833. DEZSŐ Anna: *A tündér elázott cipőcskéje*. [Mese]. = Ezredvég, 3/35–36. p.
834. DEMÉNY Péter: *Falu a fényporban*. = Látó, 6/51–52. p.
835. DINÓK Zoltán: *Magány és munkanélküliség*. = Ezredvég, 3/13–14. p.
836. DRAGOMÁN György: *Jégmező*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 14. p.
837. DRAGOMÁN György: *Sosonok*. = Élet és Irodalom, július 17. 14. p.
838. DRAGOMÁN György: *Vízvezeték*. (Segovia). [A Valahol van egy város elözetese.] = Korunk, 7/77–78. p.
839. ERDEI L. Tamás: *Vagy*. = Élet és Irodalom, július 31. 16. p.
840. ERŐS Ferenc: *Szágundelli újabb csodái*. Capgras-szindróma. A szeretet otthona. Quo vadis, tovaris? Pardoné. A barátó budoárja. Elfie. Turhaa lemlem touhua. = Mozgó Világ, 7–8/104–128. p.
841. FERENCZ Anna-Kata: *Ó. Nemő. Talán*. = Helikon, július 10. 12. p.
842. FERENCZ Anna-Kata: *Tuskevár*. = Helikon, július 10. 12. p.
843. FINTA Klára Enikő: *Tavaszfosztás*. = Várad, 6/23–26. p.
844. FISCHER Botond: *Mythophobia*. = Korunk, 7/37–38. p.
845. FORGÁCS Nóra Kinga: *Hiszen úgy is*. Em-lékül. Sokkal később. A következő. Nem akartam. Nem pont olyan. Tartós hideg. Erre emlékszel? Azon gondolkodtam, hogy kinek mennyi köze van az ember érzelmeihez. Sajnálom. Nincs tárgy. Nem jön a tavasz. Repül. Éjjel. Anélkül. A következő négy nap. A közepétől balra. = Műhely, 4/44–50. p.
846. FRIDECKY Katalin: *Haláljel*. = Irodalmi Jelen, 8/4–7. p.
847. FRIEDLER Magdolna: *Labirintus*. = Magyar Napló, 8/34–35. p.
848. GÁBOS Dezső: *Kobold*. = Helikon, július 10. 10. p.
849. GÁBOS Dezső: *Utas*. = Helikon, július 10. 10. p.
850. GERLÓCZY Márton: *Emunab érintése*. = Hévíz, 2/97–101. p.
851. GERLÓCZY Márton: *Thaiföldi jegyzetek*. Hangya. A fegyelmezett író. Rajz. Másiksziget. Banán. Keleti blokk. Hiány. Magyarország. Bőr. = Mozgó Világ, 5/41–46. p.
852. GERVAI András: *Fasírt*. = Élet és Irodalom, július 24. 15. p.
853. GRECSÓ Krisztián: *Ötvenhét ember*. = Jelenkor, 7–8/736–760. p.
854. GYÓRI László: *Szerelmesek*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 15. p.
855. HALÁSZ Margit: *Jézus szíve*. = Irodalmi Jelen, 7/4–6. p.
856. HALMAI Tamás: *Asztalizen*. Szélcsend-jegyzetek 51–100. = Bárka, 4/7–9. p.
857. HALMAI Tamás: *A király koronája*. [Mese]. = Bárka, 4/81. p.
858. HALMAI Tamás: *Leszel az angyalom?* [mese]. = Bárka, 4/81. p.
859. HIDAS Judit: *Málna álom*. = Mozgó Világ, 7–8/129–136. p.

860. HORVÁTH Benji: *Kétszínű*. = Helikon, augusztus 16. 13. p.
861. HORVÁTH (EÖ) Tamás: *Ballada a bétkőznapi ember igazáról*. = Magyar Napló, 7/14–18. p.
862. HYROSS Ferenc: *Le Chat Terrible*. = Apokrif, 1/29–35. p.
863. IRCSIK Vilmos: *A repedés*. = Magyar Napló, 8/7–10. p.
864. JANÁKY Marianna: *Bolondjaim*. = Irodalmi Szemle, 6/79–81. p.
865. JANÁKY Marianna: *Félelmek*. = Irodalmi Szemle, 6/81–82. p.
866. JÁSZBERÉNYI Sándor: *Egy nap története*. = Eső, 1/18–26. p.
867. JÁSZBERÉNYI Sándor: *A lét császárai*. = Kalligram, 7–8/96–100. p.
868. JÁSZBERÉNYI Sándor: *A lét császárai*. = Tiszatáj, 8/22–28. p.
869. JÓDAL Kálmán: *La folie, avec amour electrosexual*. = Hid, 6/10–17. p.
870. KÁNTOR Zsolt: *A kert és a park*. = Tiszatáj, 7/21. p.
871. KAPECZ Zsuzsa: *A lakás*. = Műhely, 3/25–33. p.
872. KERTÉSZ Edina: *Talán kialakulnak*. = Élet és Irodalom, augusztus 28. 16. p.
873. Kis Antónia: *Tudd meg, Carmen...* = Ezredvég, 3/30–32. p.
874. KISS Erzsébet Janka: *Fehér*. = Várad, 6/40–41. p.
875. KONOK Péter: *Átnevezések*. = Ezredvég, 3/15–16. p.
876. KOVÁCS Ráchel: *A talált tárgyak osztálya*. = Ezredvég, 4/68–69. p.
877. KOVÁTS Judit: *Gott mit uns*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 16. p.
878. KÖRÖSSI P. József: *Legjobb bajnalban beülni*. Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, augusztus 19. 14. p.
879. KÖRÖSSI P. József: *Tüll-lepel*. Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, július 24. 14. p.
880. KURTA Szabina: *Szimfónia*. = Várad, 6/37–39. p.
881. KUTAS József: *Ki ül a padon?* = Élet és Irodalom, július 10. 16. p.
882. LÁBASS Endre: *Celofántánc*. A kályhamester Varázspálcája. A harmadik Ápisz meséje. = Napút, 5/47–49. p.
883. LÁBASS Endre: *Kristálylátomások, csigabálomások*. = Élet és Irodalom, augusztus 19. 15. p.
884. LÁBASS Endre: *Ralph Lauren, a nagy Gatsby és a balálom*. I. Oszkár és a zoknigombócok. II. Kűszöb és Rosenthal. III. Az én kis Gatsby-ügyem. Alain Delon félmosolya és a Borsalinóm. = Műhely, 2/37–42. p.
885. LACKFI János: *A világ legrövidebb meséi*. = Irodalmi Szemle, 5/3–6. p.
886. LÁSZLÓFFY Csaba: *Haydn-szimfónia*. = Ezredvég, 3/25–27. p.
887. LOKODI Imre: *Icu szeme*. = Látó, 7/31–41. p.
888. LUKA László: *Ecce homo (orvosi ügyeletben)*. = Magyar Napló, 8/40–44. p.
889. MAGYAR László András: *Üdv*. = Mozgó Világ, 7–8/137–138. p.
890. MAGYARY Ágnes: *Nyiralás*. = Látó, 7/42–48. p.
891. MAJOR Nándor: *A Hold kifolyt a kéményen*. = Élet és Irodalom, augusztus 7. 16. p.
892. MARAFKÓ László: *Kárpát-szelen*. Noé nélkül. Pofon. Bomba. Nagymosás. Emlék. Arccal a jövőnek. A mezőny. Élni. Kis türelmet. Bele a vakvilágba. Orrok, fülek. Kizuhanás. = Műhely, 3/41–43. p.
893. MARTON Mária: *Manó*. = Kalligram, 7–8/103–124. p.
894. MÉSZÖLY Miklós: *Jelentés öt égeréről*. = Lyukasóra, 3/14–16. p.
895. MIKLÓSSI SZABÓ István: *Igazgyöngy*. = Irodalmi Jelen, 8/12–18. p.
896. MOLNÁR Erzsébet: *Oázis*. = Élet és Irodalom, augusztus 14. 12. p.
897. MOLNÁR LAMOS Krisztina: *Florence feketében*. = Élet és Irodalom, augusztus 28. 16. p.
898. MOLNÁR LAMOS Krisztina: *Örvény*. = Irodalmi Jelen, 8/23–30. p.
899. MOLNÁR T. Eszter: *Végkezelés*. = Mozgó Világ, 5/51–56. p.
900. MORSÁNYI Bernadett: *Levél öcsémnek*. = Kalligram, 6/31–34. p.
901. MRENA Julianna: *Ballada féldisznóval*. = Eső, 2/33–34. p.
902. MRENA Julianna: *Fernandó*. = Eső, 2/33. p.
903. MRENA Julianna: *A férfi az álomban*. = Eső, 2/31–32. p.
904. NAGY Gergely: *És akkor bemonadják*. = Hévíz, 2/104–108. p.
905. NAGY Hajnal Csilla: *Hét: kele*. = Irodalmi Szemle, 6/31–38. p.
906. NAGY Koppány Zsolt: *Egy megtisztelő barátság stációi*. = Élet és Irodalom, július 17. 16. p.
907. ODZE György: *Ismeretlen terület*. = Élet és Irodalom, július 31. 16. p.
908. PAIZS Miklós (Sickratman): *A sérült*. = Hévíz, 2/119–124. p.
909. PATAK Márta: *Mintha valami*. = Tiszatáj, 7/22–26. p.

910. PENDENT, Andy: *Egyik utazásom Emmy Granttal.* = Vár Ucca Műhely, 1/115–116. p.
911. PÉNZES Tímea: *Egy nem létező ház kéme-nyei.* = Kalligram, 6/43–46. p.
912. PETŐCZ András: *A brüsszeli műterem.* (avagy Danae születése). = Élet és Irodalom, augusztus 7. 16. p.
913. PETRUT Henrietta: *Reggel.* = Várad, 6/32–36. p.
914. PINTEA László: *Tükör által.* = Látó, 7/53–63. p.
915. RÉTI Attila: *A torony.* = Műhely, 2/43–44. p.
916. ROSS Károly: *Boldogság.* = Mozgó Világ, 5/57–61. p.
917. RÓCZEI György: 'Επιμηθεύς. Zarathustra vs. Epimétheusz. = Magyar Műhely, 2/4–6. p.
918. SÁNDOR Zoltán: *Háborúk gyermekei.* = Bárka, 4/21–25. p.
919. SÁNDOR Zoltán: *A buszszhárom éves álom.* = Műhely, 3/37–40. p.
920. SÁNTHA József: *Manókenek.* = Kalligram, 6/22–28. p.
921. SCHEIBER András: *Prozopagnózia.* = Mozgó Világ, 5/47–50. p.
922. SCHREINER Dénes: *Átmeneti időszak – Des Quiciamiento.* = Műhely, 3/34–36. p.
923. SCHREINER Dénes: *Májusi örvény, virág-illat.* = Tiszatáj, 7/34–38. p.
924. SCHREINER Dénes: *Naturáliák.* = Élet és Irodalom, július 24. 16. p.
925. SELYEM Zsuzsa: *A Beczásy erdő.* = Székelyföld, 7/43–47. p.
926. SELYEM Zsuzsa: *Vadászat.* = Élet és Irodalom, augusztus 14. 15. p.
927. SEPSI László: *Territórium.* = Eső, 2/40–51. p.
928. SIGMOND István: *A kétarcú ember.* = Ezredvég, 4/60–61. p.
929. SIGMOND István: *A kövér, a sovány és a törpe.* = Ezredvég, 3/37–39. p.
930. SZABÓ Andrea Szidónia: *Viaszkatonna.* = Várad, 6/21–22. p.
931. SZABÓ Emese: *Aludtam egy életet magamnak.* = Irodalmi Szemle, 6/53–55. p.
932. SZABÓ István Zoltán: *Fehér lapok.* = 2000, 7/36–38. p.
933. SZABÓ R. Ádám: *Az ébredés Tavaszsa.* = Várad, 6/10–17. p.
934. SZABÓ R. Ádám: *A zöld tűzoltóautó.* = Várad, 6/4–10. p.
935. SZABÓ Róbert Csaba: *A fénypép.* = Látó, 5/87–90. p.
936. SZAKÁCS István: *Játék sötétben és fényben.* = Látó, 7/17–27. p.
937. SZAKÁCS István Péter: *Érintések.* = Helikon, augusztus 16. 7–8. p.
938. SZAMOS Mariann: *Napfény.* = Várad, 6/27–31. p.
939. SZÁNTÓ T. Gábor: *Szerelmemkalács.* = Hévíz, 2/87–94. p.
940. SZÁRAZ Miklós György: *Az Arany pulykához.* = Lyukasóra, 4/14–15. p.
941. SZÁSZI Zoltán: *Ülünk a lócán, mindjárt kezdik...* = Irodalmi Szemle, 7–8/19–23. p.
942. SZÁSZPATAKI Róbert: *Dobi Laci szerencséje.* = Tiszatáj, 8/3–13. p.
943. SZÁVAI Attila: *Mászókás lány.* = Ezredvég, 3/22–23. p.
944. SZÁVAI Attila: *Megérzed.* = Ezredvég, 4/24–25. p.
945. SZÁVAI Attila: *Startkő.* = Irodalmi Jelen, 7/59–60. p.
946. SZILÁGYI Aladár: *A magzatcsempész.* = Élet és Irodalom, augusztus 19. 16. p.
947. SZILÁGYI Szilvia: *Körbinta.* = Várad, 6/18–20. p.
948. SZILÁGYI Zsófia: *Összes órák.* = Élet és Irodalom, augusztus 28. 14. p.
949. SZILÁGYI Zsófia: *A szányogos meg az irodalmi.* = Élet és Irodalom, július 31. 14. p.
950. SZILÁGYI Zsófia: *Vizsgázunk.* = Élet és Irodalom, július 3. 14. p.
951. SZIRMAI Péter: *A hivatali ügyintézőről.* = Ezredvég, 4/52–54. p.
952. TALLÉR Edina: *42.* = Élet és Irodalom, július 31. 15. p.
953. TAMÁS Kincső: *Határon.* = Eső, 2/19–23. p.
954. TÁMBA Renátó: *Macskaféj.* = Eső, 2/38–40. p.
955. TEMESI Ferenc: *Kukurikú.* = Lyukasóra, 4/16–17. p.
956. TOKAI András: „Nagyapátok” Győrben, a kömmün idején. = Műhely, 3/44–45. p.
957. TOROCZKAY András: *Tartály (kaotikus rendszer).* = Eső, 2/57–59. p.
958. TÓTH Krisztina: *Közel a Mátra.* Tűzifa. Kaszás Anti. Kóp. Hó. = Látó, 7/33–38. p.
959. UJKÉRY Csaba: *Lemberg felé.* Fekete menyasszony. Lemberg felé előre. Drága Janka. = Somogy, 1/10–17. p.
960. UNGVÁRY Rudolf: *Az ördög torkában.* = Jelenkor, 7–8/761–777. p.
961. VAJDA Anna Noémi: *Gyász.* = Székelyföld, 7/9–24. p.
962. VAJNA Ádám: *Háború, béke, iskolaudvar.* = Apokrif, 2/17–23. p.
963. VÁRADI NAGY Gábor: *A gézzel átkötött biciklikerek.* = Látó, 5/91–93. p.
964. VARGA Bence: *Szoba kiadó.* = Irodalmi Jelen, 7/38–54. p.

965. VÁRI Attila: *A tüzes trón.* = Székelyföld, 8/11–24. p.
966. VENCZEL Sándor: *Színházi egypercesek Kaposvárról.* = Zempléni Múzsza, 1/57–69. p.
967. VERES István: *Ebéd Wollneréknál.* = Kalligram, 6/39–40. p.
968. VERES István: *Mindent a májról.* = Kalligram, 6/38–39. p.
969. VERES István: *Találkozunk a csülkös lecsóban.* = Kalligram, 6/37–38. p.
970. VÖRÖS István: *A gyászév vége.* = Élet és Irodalom, július 31. 15. p.
971. WÁGNER Ádám: *Dal a vízilovakról.* = Apokrif, 2/41–42. p.
972. WÁGNER Ádám: *Keringő.* = Apokrif, 2/47–49. p.
973. WÁGNER Ádám: *November.* = Apokrif, 2/49. p.
974. WÁGNER Ádám: *Vasárnap ebéd.* = Apokrif, 2/46. p.

Hosszúpróza

975. ANDRÁS Sándor: *Némó Kapitány partra száll.* = Korunk, 7/26–36. p.
976. ANDRÁS Sándor: *Rejtélyes köznapok.* (Regényrészlet). Martyn 1. = Vár Ucca Műhely, 1/105–113. p.
977. BALÁZS Attila: *Orgia diabolica.* (A Magyar Fausztból). [Regényrészlet.] = Élet és Irodalom, július 3. 16. p.
978. BENEDEK Szabolcs: *Garniszáll.* (részlet egy készülő regényből). = Irodalmi Jelen, 7/11–20. p.
979. BENEDEK Szabolcs: *A kvarcóra hét dallama.* (Egy regény első fejezete). = Eső, 1/43–49. p.
980. BOZZAY Margit: *A tizenöt éves feleség.* [Regényrészlet. – Tizenöt éves feleség.] = Életünk, 7–8/79–80. p.
981. CENTAURI: *(Jákob botja)* – Jack és Potti. [Regényrészlet – Jákob botja.] = 2000, 8/39–50. p.
982. CENTAURI: *Jákob botja.* (részlet egy készülő regényből). Egy gésa jó tanácsa. Ízig-vérig lélek. [Regényrészlet – Jákob botja.] = Irodalmi Jelen, 7/28–31. p.
983. CZIGÁNY Ildikó: *Varázskert.* [Részlet – Repülő állatkert.] = Ezredvég, 4/29–34. p.
984. CSÖRSZ István: *Földtaposók.* [Regényrészlet – Földtaposók.] = Napút, 5/41–46. p.
985. DARVASI László: *Johanna és Paulina.* (regényrészlet). = Eső, 1/10–16. p.
986. DARVASI László: *Taligás megérkezik szegedre.* 1728 kora nyarán, szárazság. (regényrészlet). = Tiszatáj, 7/3–15. p.
987. EGRESSY Zoltán: *Lila csik, fehér csik.* [Regényrészlet – Lila csik, fehér csik.] = Műhely, 2/45–47. p.
988. FALUSSY Móric: *Robotka úr hétköznapjai.* (részlet). = Helikon, augusztus 10. 11. p.
989. FÜLÖP Antal: *Egy ripacs följegyzései.* (Részlet). (Häsek, Thomas Mann no meg hát Hrabal úr után szabadon). = Irodalmi Szemle, 7–8/24–41. p.
990. GARACZI László: *Wünsch bíd.* II. Félcedulák. [Regényrészlet – Wünsch bíd.] = Élet és Irodalom, július 10. 15. p.
991. GYÖRFFY Ákos: *Az erdei házban.* Részlet A hegyi füzetből című készülő kötetéből. = Lyukasóra, 3/4–5. p.
992. HAJDÓ Farkas-Zoltán: *Érintések.* [Regényrészlet – Ki ez az ipse?] = Látó, 5/59–70. p.
993. HÁY János: *Elektra.* (Dráma – 1. rész.). [Magyar Elektra]. [Bornemissza Péter-átírás.] = Alföld, 8/5–29. p.
994. HIDAS Judit: *Seb.* Krisztus a vödör felett. [Regényrészlet – Seb.] = Kalligram, 7–8/82–85. p.
995. JOLSAI András: *A sarkon túl.* [Regényrészlet.] = Tekintet, 4/52–61. p.
996. KEMSEI Zoltán: *A szederina szeme.* (részlet). (Egyetlen nap). = Műhely, 2/48–53. p.
997. MURVAI Béla: *Szövevény.* Regényrészlet. Barakkban. Papó és a füttő. Tüzes kerekék. Ló és kártya. A betűk. = Látó, 6/27–37. p.
998. NAGY Zopán: *Látens.* No. II., ötödik rész. = Irodalmi Jelen, 8/43–47. p.
999. NÉMETH István, Z.: *Egy királyficsúr különös kalandjai.* (Részletek a meseregényből). = Irodalmi Szemle, 5/49–50. p.
1000. NOVÁK Zsüliet: *Füvesek.* (részlet). = Eső, 2/51–54. p.
1001. ORAVECZ Imre: *Ókontri.* [Regényrészlet – Ókontri.] = Élet és Irodalom, július 3. 15. p.
1002. PAPP Sándor Zsigmond: *Gyűlölet.* = Irodalmi Szemle, 7–8/116–132. p.
1003. POTOZKY László: *Éles.* (regényrészlet). [Éles.] = Apokrif, 1/42–51. p.
1004. SCHEIN Gábor: *Annyi minden volna még.* [Regényrészlet.] = Kalligram, 6/3–16. p.
1005. SINKOVITS Péter: *A bologram bintőján.* Regényrészlet. = Híd, 6/3–9. p.
1006. SPIRÓ György: *Diavoltina.* [Regényrészlet – Diavoltina.] = Mozgó Világ, 5/31–40. p.
1007. SZIJJ Ferenc: *Az óriási törpe.* (Részlet egy lassú regényből). = Vigilia, 7/537–540. p.

1008. SZUNYOG Zsuzsa: *Boldogság-kommandó*. [Regényrészlet.] = Kalligram, 7-8/88-92. p.
1009. TÓTH Kinga: *Holdvilágképek*. (Bőr). (Kirákat). (Domestos). (Kényszerek). [Részlet – Holdvilágképek.] = Élet és Irodalom, július 10. 15. p.
1010. VARGA Illés: *Klenódiúm*. Első memorabilia. (A Kácsos Réhe vize). = Látó, 5/46-58. p.
1011. VARGA Rudolf: *Köpés a levesbe*. (Regényrészlet) – ezredvégi porszivató. = Ezredvég, 4/13-19. p.
1012. ZSIDÓ Ferenc: *Huszonnégyszáz*. (Részlet egy készülő regényből). = Irodalmi Jelen, 8/35-39. p.
1019. SZÉKELY Ákos: *Készenléti állapot*. = Magyar Műhely, 2/9. p.

Közönség előtt előadásra szánt mű

Átmeneti műfajok

1013. BÁLINT Tamás: *Lávsztori*. IV/1 rész: Érdemeink elismerése mellett. [Verses regény, részlet.] = Látó, 7/28-30. p.
1014. TÉREY János: *Harcokcsival mentek szülni*. (Regényrészlet – A Legkisebb Jégkorszak). [Verses regény.] = Kortárs, 7-8/3-7. p.
1015. TÉREY János: *A Legkisebb Jégkorszak*. Tejfakasztó. [Verses regény, részlet.] = Alföld, 7/3-8. p.
1016. ZALÁN Tibor: *Abonyi emlékszilánkok*. [Versek és novellák.] = Korunk, 7/79-84. p.
1020. BALÁZS Attila: *Magyar Fauszt*. (az ördögi színjátékból). = Műhely, 3/46-50. p.
1021. BARANYI Ferenc, TÓTH Péter (zeneszerző): *Isteni Pokol*. Oratórium Dante Pokol című canticájának részletei alapján. = Ezredvég, 3/55-63. p.
1022. KELECSÉNYI László: *Haláltündér*. Színmű 2 részben. = Kortárs, 7-8/39-64. p.
1023. LÁNG Zsolt: *Anna*. [Dráma.] = Kalligram, 7-8/59-80. p.
1024. NÉMETH Ákos: *Prostitúció*. 1. egy irodában. 2. egy szobában. = Mozzgó Világ, 7-8/85-103. p.
1025. SOÓKY László: *Kökler forradalom*. Nótás történet. = Irodalmi Szemle, 7-8/86-115. p.

Irodalmi képregény

Kevert műfajok

1017. SZÉKELY Ákos: *Hongrois*. = Magyar Műhely, 2/8. p.
1018. SZÉKELY Ákos: *Június 16-i kitüntetés*. = Magyar Műhely, 2/7. p.
1026. SZATHMÁRY István, P.: *Népzene*. = Szépirodalmi Figyelő, 4/66-71. p.
1027. VINCZE Ferenc – CSILLAG István: *Hagyományaink*. = Helikon, augusztus 10. 22. p.
1028. VINCZE Ferenc – CSILLAG István: *Határátlépés*. = Helikon, július 10. 22. p.
1029. VINCZE Ferenc – CSILLAG István: *Költözés*. = Helikon, július 25. 22. p.
1030. VINCZE Ferenc – CSILLAG István: *A nőkel nehez*. = Helikon, augusztus 16. 22. p.

(Összeállította: ZAHARI ISTVÁN)

SZÁMUNK SZERZŐI

BALOGH LILI (1989) egyetemi hallgató

BARNA PÉTER (1988) újságíró, kritikus

BIRÓ DÁNIEL (1989) kritikus, az ELTE doktorandusza

DEMUS ZSÓFIA (1989) kritikus, szerkesztő

DUDÁS GYŐZŐ (1971) grafikus, illusztrátor

HLAVACSKA ANDRÁS (1989) kritikus, az ELTE doktorandusza

KESZEG ANNA (1981) kultúrakutató, a Debreceni Egyetem és Babeş–Bolyai Tudományegyetem oktatója

MAKAI MÁTÉ (1986) kritikus, az ELTE doktorandusza

REICHERT GÁBOR (1987) kritikus, az MTA ITI tudományos segédmunkatársa

SZARVAS MELINDA (1988) a University of Jyväskylä doktorandusza

ZSOLNAI GYÖRGY (1986) kritikus, a Szépirodalmi Figyelő főmunkatársa

**Magyar
Szín
ház**

ARNOLD WESKER

A konyha

RENDEZŐ: Lengyel Ferenc

Aszföldes a The Agency (London) Ltd, Patryk Lema, London W11 4E engedélyvel, a Helyi KÖK (www.helyi.kokk.com) közreműködésével jött létre.

BEMUTATÓ | 2015. OKTÓBER 2.

**BALSAI MÓNI
EPERJES KÁROLY
HUNYADKÜRTI ISTVÁN
KÁLID ARTÚR
TAKÁCS GÉZA
TORDY GÉZA
YU DEBIN**

ÁGOSTON PÉTER
BEDE FAZEKAS ANNA
BENKŐ NÓRA
FARKAS NÓRA
FIGECZKI VANDA
FILLÁR ISTVÁN
GÁSPÁR KATA
GÉMES ANTOS
HORVÁTH ILLÉS
JEGERCSEK CSABA
KADLÓT ZSÓFIA
KISS ANNA LAURA
PAVLETITS BÉLA
RANCSÓ DEZSÓ
SZÜCS SÁNDOR
TAHI JÓZSEF
TÓTH ÉVA
TÓTH SÁNDOR
TÓTH ZSUZSANNA
SCHMIDT SÁRA
SIMON ANDREA
SZATMÁRI ATTILA
SZŐKE RICHÁRD

nka
NEMZETPOLITIKAI ÉS
KÖZVETLEN KAPCSOLATI KÖZPONT

magyarszinhaz.hu

BUDAPESTI OPERETTSZÍNHÁZ

MŰVÉSZETI VEZETŐ: KERO®

FEKETE GYULA EGY ANYA TÖRTÉNETE

egyfelvonásos
kisopera

Hans Christián Andersen meséje nyomán
Libretto: Beney Zsuzsa
Vezényel: Balassa Krisztián

Szereplők:
Dolhai Attila
Frankó Tünde
Langer Soma
Nádasi Veronika
Lukács Anita
Blaszó Domonkos

Díszlet: Ambrus Mária
Jelmez: Benedek Mária
Koreográfus: Ladányi Andrea
Rendező: Zsótér Sándor

Bemutató: 2015. november 5.
Zeneakadémia, Solti György Kamaraterem

Superbränds

OPERETT.HU

OPERETTSZINHAZ

MBI MAGYAR
BRANDS

ISSN 1585-3829

9 771585 382140

Ára: 600 Ft

